PROSPERI ALPINI DE PLANTIS AEGYPTI LIBER.

IN QVO NON PAVCI, QVI CIRCA herbarum materiam irrepſerunt, errores, deprehenduntur, quorum cauſa hactenus multa medicamenta ad vſum medicinę admodum expetenda, pleriſque medicorum, non ſine artis iactura, occulta, atque obſoleta iacuerunt.

AD IOANNEM MAVROCENVM Antonij Filium Patricium Venetum Clariſſimum.

Acceſsit etiam liber de Balſamo aliàs editus.

VENETIIS, M. D. XCII.

Apud Franciſcum de Franciſcis Senenſem.

IOANNI MAVROCENO ANTONII FILIO
Patritio Veneto Clarissimo.

PROSPER ALPINVS. S. D.

PLANTARVM cognitionem, Ioannes Maurocene Clarissime, à magno illo Chirone Centauro Saturni filio, vel ab Apolline, vel denique ab Aesculapio (quos pro Dijs aliquando cæca mortalitas coluit) inuentam, cum Pythagoras sapientia clarus, tum alij prodiderunt. Posteaq; perspectis ad corporum sanitatem ipsarum apud omnes admirandis viribus, multi non solum sapientissimi Philosophi, inter quos Democritus clari nominis vir, istius scientia amore multas regiones peragrauit, verum etiam maximi Reges (quorum nomina id significantia hucusq; in aliquibus plantis conseruantur) in earum studio plurimum insudarunt. Non est itaque cur cuipiam mirum videatur, si & ipse de plantis, quas olim in locis Aegypti inspexi, ac obseruaui, librum à me conscriptum, nunc in lucem

æditurus, tibi viro generis nobilitate, ac singularium virtutum claritate Illustri dicare voluerim; Cum præsertim omnium etiam disciplinarum studijs te maxime delectari sciam. Speraui enim ex hac noua stirpium historia, te non parum uoluptatis suscepturum. Accedit etiam, quod cum hic Plantarum liber, quem una cum alijs libris, de medicina Aegyptiorum uocatis, tuoq; Illustrissimo patri dicatis, nuper coniunxeram, nunc studiosorum commodo separatim sit edendus, Tibi tanquam patri, cui in primis cum alijs fuerat destinatus, propiori offerrendus erat. Quod eò libentius feci, vt plurimam in te quoque ac reliquos fratres, quibus semper fui addictissimus, meam obseruantiam perspectam redderem. Accipe itaque vir Clarissime, hoc munusculum à me hilari vultu (etenim si maius quid vel præstantius, quo te dignum scio, nunc habuissem, tibi libentius adhuc obtulissem) atque ipsum vt à detractorum linguis defendas, te etiam, atque etiam rogo. Vale diu fœlix, meique memor. Venetijs Anno Salutis humanæ. M. D. XCII.

LECTORI OPTIMO.

OST libros de medicina Aegyptiorum, en tibi, optime lector, libellum exhibemus, qui est De plantis Aegypti, quem primo cum illis libris coniunxeramus, nunc verò tuis commodis consulentes, separatim imprimendum curauimus. Accipe igitur hilari animo munusculum hoc meum, in quo id saltem assequuti uidemur, ut ob rerum uarietatem, & peregrinarum stirpium historiam, atque eorundem effigies, egregie, ut opinor delineatas, non indigna penitus elegantioribus auribus scripsisse arbitremur. Vale.

INDEX OMNIVM CAPITVLORVM QVAE IN TOTO OPERE CONTINENTR.

LIBER DE PLANTIS Aegypti Capita.

CVR de plantis in Aegypti locis prouenientibus sit agendum. Cap. I. fol. 1
De Cassia Fistula, Chaiarxābar vocata. Cap. II. fol. 1.
De Siliquis dulcibus, carub ab Aegyptijs vocatis. Cap. III. fol. 3
De Acatia. Cap. IIII. fol. 4
De Paliuro Athenei, Nabca appellato. Cap. V. f. 7
De Sycomoro Giumez uocata. Cap. VI. fol. 8
De Palma Dachel. Cap. VII. fol. 10
De Sebesten. Cap. VIII. fol. 12
De Tamarisco Atlè vocata. Cap. IX. fol. 13
De Tamarindo Derelside vocata. Cap. X. fol. 15
De Agiahalid. Cap. XI. fol. 16
De Vzeg, atque an sit Lycium indum, Cap. XII. fol. 17
De Ligustro Aegyptio, elhanne, uel tamarhendi vocato. Cap. XIII. fol. 18
De Balsamo, Balassan ab Aegyptijs uocato. Cap. XIIII. fol. 20
De Calaf seu Ban. Cap. XV. fol. 25
De Bon. Cap. XVI. fol. 26
De Baobab. Cap. XVII. fol. 26
De Gossipio arboreo, Gotne Msegiar appellato. Cap. XVIII. fol. 28
De Sambac Arab, siue Gelsimino Arabico. Cap. XIX. fol. 29
De Phaseolo nigro lablab vocato. Cap. XX. fol. 30

De

De phaseolo rubro, Abrus vocato. Cap. XXI. fol.31
De Mauz seu Musa. Cap. XXII. fol.32
De Sesban. Cap. XXIII. fol.33
De Sophera. Cap. XXIIII. fol.34
De Beidelsar. Cap. XXV. fol.35
De Achaouan Abiat, idest Artemisia alba. Cap. XXVI. fol.37.k
De Bammia. Cap. XXVII. fol.38.k
De Melochia. Cap. XXVIII. fol.39.k
De Zatarendi. Cap. XXIX. fol.40.k
De Pipere longo. Cap. XXX. fol.40.k
De Absus. Cap. XXXI. fol.37
De Sesamo seu Sempsem. Cap. XXXII. fol.37
De Culcas siue colocassia. Cap. XXXIII. fol.39
De loto Aegyptio Nuphar vocata. Cap. XXXIIII. fol.40
De Stratiote, Haihalem maoui uocato. Cap. XXXV. fol.41
De Papyro Berd vocato. Cap. XXXVI. fol.42
De Cypero. Cap. XXXVII. fol.43
De Chatè, Abdellaui, & Batecha el naui. Cap. XXXVIII. fol.44
De Achaouan seu parthenio inodoro. Cap. XXXIX. fol.46
De Neiemelmsalib, siue gramine crucis. Cap. XL. fol. 47.
De Meliloto Aegyptio Alchimelech uocato. Cap. XLI. fol.48
De kellù, psyllio, melanthio, cappare, vrtica, solano somnifero, coriandro, ocymo, hyosciamo albo, conyza, nuce methela, Secamonè. Cap. XLII. fol.49
De plantis per iter obseruatis. Cap. XLIII. fol.53

LIBRI DE BALSAMO CAPITA.

DE Balsami planta, succo, fructibus, & virgis esse loquendum. Cap. I. fol.62

An balsami planta, eiusque succus, fructus ac virgæ nunc reperiantur, & in quibus locis proueniat. Cap. II. fol.63

Plantæ, quæ ab antiquis Arabiæ medicis Balessan, à Græcis βάλσαμον & à Latinis Balsamum uocabatur, fructuum, succique descriptio. Cap. III. fol.67

Veri opobalsami cognitio vnde sumatur, & qui ex antiquis verè hunc succum litteris prodiderint. Cap. IIII. fol.70

De notis, quibus verum opobalsamum à non vero, Syncerum ab adulterato tutò cognoscitur, ac discernitur. Cap. V. fol.92.

Veri carpobalsami, & xilobalsami cognitio, & consideratio. Cap. VI. fol.75

Cur Petri Bellonij obseruationes in Aegypto circa balsami plantam factæ hic adnotatæ sint. Cap. VII. fol.78

Aegyptij balsami obseruatio ex Petro Bellonio in libro X. itinerariarum obseruationum, capite XXXIX. collecta. Cap. VIII. fol.78

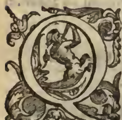

PROSPERI ALPINI DE PLANTIS AEGYPTI LIBER.

CVR DE PLANTIS IN AEGYPTI LOCIS prouenientibus sit agendum. Cap. I.

ALPINVS, GVILANDINVS.

VINTA nunc agitur dies, ex qua in viridarium nos colloquendi causa conuenimus, in quo vbi medicinæ eius, quæ penes Aegyptios habetur, historiam ad finem perduxerimns, nihil aliud de illorum medicina dicendum nobis superfuisse, arbitror. Quare alijs nos sermonibus hac die in solito huius amœnissimi viridarij recessu, sub horum arborum vmbra sedentes, animum recreabimus. GVILAND. Quid? an non etiam illorum locorum plantæ agnoscendæ supersunt? de quibus quidem te sermonem quoque facturum aliàs es pollicitus: cum ipsarum historia, ob varias in medendo utilitates, ad sermones hactenus de Aegyptiorum medicina inter nos habitos maxime pertinere uideatur? nec enim minus ex his vtilitatis, atque voluptatis, quam ex illis nos esse suscepturos speramus cum à nullo hactenus illę rectè obseruatę, ac traditæ sint, maximeque quo ad ipsarum veras ichones, quas nemo profectò hucusque recte & accurate cognouit. Quod quidem ex Cassia Aegyptiaca, quam vulgus medicorum, fistulam, aut solutiuam vocat, Paliuro Athenei, quam ij Napca appellant, ex alcanna Auicennæ scilicet ligustro Aegyptio, Cypro à nonnullis dicto: ex balsamo, Acatia, Lycio, Tamarisco, Faba Aegyptia, Strathiote, at-

A que

quę alijs quamplurimis nostri temporis plantarũ studiosis prorsus ignotis, plane est manifestũ. Itaque Aegyptiarum plantarum sic ab omnibus desiderata historia, non est à te nunc silentio prætereũda. ALPIN. Posteaquam te has plãtas, quas loca Aegyptia producant, tãtopere ex me audire delectat, cur ego tui obseruãtissimus, tibi plane morem gerere non debeo? Illas igitur hac die, quoad potero diligentius, tibi omnes aperire tentabo, ac præterea quos hæ ad medendum vsus apud eas gentes habeant. GVILAND. Nunquam equidem de plurima tua erga me humanitate, & beneuolentia dubitare potui. Quare nihil optatius, ac gratius mihi contingere poterat. Pluresque ideo nunc tibi gratias habeo: tuaque erga me hęc animi promptitudo esset nunc multis laudibus efferenda, quod minime faciam, nę summam tuam modestiam offendam. At hęc nunc omittamus, neque in his hodiernum tempus conteramus. Vbi itaque in viridarij huius amico recessu, quo Solis radij pertingere nequeunt, sub istac vmbra consedimus, vt plantarum illarum historiæ principium facias tempus suadet; ac primum ab arborum narratione exordiens, de cassia fistula agito.

De cassia fistula, Chaiarxambar vocata. Cap. II.

A L P I N V S.

ASSIA fistula, quam Aegyptij Chaiarxambar appellant, est arbor nuci, trunco, ramis, folijsque proxima, truncus corticem habet planum, mollem, atque cineritium, qualis omnino in crescenti nuce spectatur. Folia multo plura quàm in nuce, alæ adligata pendent, in alis folia decem spectantur: totque ex qualibet ferè ala pendere obseruantur, vtrinque ordinatim quinque posita; sunt etiam huiusce arboris folia nucis folijs duplo lõgiora, & in extremo aculeata. Flores fert aureos, multos, leucoijs proximos, sed multo maiores, numerosioresque, florum anagyridis instar, alæ adligatos, ac pẽdentes; alę siquidẽ omnes innumeris ferme floribus onustę ac graues deorsum uergere cernuntur. sunt etiam hi valde odorati, præsertimque oriente Sole. Aegyptij diluculo per Cassiarum loca deambulare sæpius odoris causa consueuerunt: quippe aura à cassijs, eximium ac gratissimum odorem spirantibus, ad ipsos delata, oblectantur. Apud illos enim florentes

arbores

arbores aer matutinus perpetuò eximium,ac suauiorem odorem re dolet. Flos quilibet in medium multa capillamenta, tenuissima, rosarum flosculis similia habet, quæ paulatim crescentia, in crassiores fistulas postea mutantur. spectantur primo ipsa tenuissima obliqua, ac obtorta, deincepsque magis perauсta, crassiora euadunt, ac magis recta; tandemque iustam magnitudinem adepta, rectissima; ut Calami fiunt. Fistulæ maiores cannæ crassioris magnitudine spectātur, atque duorum ferè cubitorum longitudine. Arbor florere incipit mense Iunio, floret toto etiam mense Iulio Alexandriæ & Cayri. Pelusij vero nunc Damiatæ, cassias mense etiam Septembri florere vidi. Cannæ vel fistulæ toto anni spacio maturantur, totoque anno semper hæ in arborę manent, quas Aegyptij Iunio tantum mense Cayri colligunt, quo tempore multæ, paruæ, recenter ex primis floribus productę virides spectantur, phaseolorum siliquis ualde similes: quæ paulo post crescentes, paulatim viridem colorem in nigrum commutant. Has recentes & paruas, virides aqua in primis ebullitas saccharo illi condiunt. Quarum sic conditarum ingēs copia in varias regiones asportatur. Quæ Pelusij in arboribus legun tur, corticem habēt crassiorem, & parum intus substantiæ obtinent. Cayrinæ uerò, & Alexandrinæ cortice constant tenuiori, multaque substantia intus plenæ; ex quo hæ cæteris omnibus bonitate præferuntur. Quæ, vt aliàs quoque dictum est, duplicis sunt differentiæ: etenim aliquæ aliæ subrubræ, quas Abes vocant, à colore illiusce gentis, cernuntur: quæ sunt omnium optimæ, & aliæ nigræ. Quod de cassijs aliqui dixere, optimas cannas manibus concussas sonum non edere, ibi planè falsum obseruatur, quando omnes recentes motæ sonum edant, atque etiam in arboribus cannas à uentis motas, seminibus intus motis, multū sonum edere quotidie propè eas habitantes, audiunt. Quod etiam dulces siliquæ faciunt. quæ uerò ex cassijs nō sonant, ab Aegyptijs vituperantur, opinātibus id ob aqueam humiditatem intus collectam, vitiata pulpa accidere. Neque immaturæ colliguntur, ut aliqui referunt. Emuntur verò sæpesæpius ab aduenis mercatoribus senio confectæ, cum ingens copia sæpæ in ædibus ad eā rem paratis, annos ad vsque quadraginta adseruetur. Collectas enim ex arbore continuo in opportuna loca sic ij claudnnt, ut nullus aer ingrediatur, cum ex minimo aeris contatu casię corrumpantur. Hincq; sæpissime ad nos vetustatæ ui tiatæ ac etiam acidæ mitti solent. quam ob rem rogatos esse uelim

omnes pharmacopolas, ac medicos, ne post hac se decipi sinant, & semper ex illis seligant recentes, quarum substantia subdulcis est, antiquasque acidum, ponticumque saporem sapientes effugiant. Aegyptij cassijs non utuntur recentibus, sed saltem post quartum mensem: quandoquidem iuniores, recentioresque inutiles neque à noxa immunes obseruantur. Vtuntur uero, atque nostri quoque faciunt, fistularum pulpa uel in bolis, uel in potione, parata. Est hæc pulpa quó ad calorem temperata, atque humida supra primum gradum, bilemque, ac etiam pituitam à stomacho, atque uenis mesenterij educit, & sanguinem calidiorem contemperat, atque puriorem reddit. Abissina uocata cœteris in urbe Cayri præfertur ad morbos biliosos, ac melancholicos, pręcipuęque in affectibus pectoris, à distillatione acutorum humorum concitatis, quibus mire subuenit. Pulpa hac cum saccharo candido, & liquiritia pro secreto uti solent ad renum, uesicæque uitia: renum enim extinguit immodicum calorem, humoresque ab his partibus abstergit, atque per urinam expellit: proinde ipsius frequenti vsu homines se à calculis pręcauent. Ea etiam vtuntur ad tussim antiquam, dispnęam asthma, & orthopnęam cum agarico. pro calidis articulorum doloribus, maximeque in podagra, dolentibus partibus, emplastri modo ipsam adhibent, nec non ad calidas inflammationes eodem modo eius usum sequuntur. Siliquas vero cassiarũ, proinde ac phaseoli paruas uirides in aqua prius parum ebullitas, & mox in umbra ab humiditate siccatas, saccharo, uel melle condiũt, atque ad vsum seruant puerorum delicatarumque mulierum; exhibent uero ad summum eas vsque ad vntias quatuor, & ad untiam in pueris. Hisque vtuntur ad eosdem nuper dictos affectus. GVILAND. Placuit mihi hęc cassiarum historia, sed cupio ut tu mihi & cassiæ, & aliarum, quas obseruasti, plantarum figuram ostendas, quando te probe omnes delineasse, ac pinxisse certò sciam, quod nemo antea recte id nobis pręstiterit. Quamobrem prius uisa cassiæ arboris ichone, alias plantas narrare mihi pergito.

CASSIA FISTVLA, CHAIARXAMRAR.

De siliquis dulcibus, càrub, ab Aegiptijs vocatis. Cap. III.

ALPINVS.

CASSIAE proxima est arbor carub, uel carnub ab Aegyptijs dicta, quę cum in Aegypto nascatur, dicenda quoque à me erat. Arbor est nobis notissima, cum harum arborum in multis etiam Italiæ locis multa sit copia, quales sunt, quę in Neapolitano agro, & Apulia cernuntur: in ijs locis etenim copiosissimi aluntur. Ex hac arbore Aegyptij siliquarum tantum usum cognoscunt; Mel quidem ex ipsis extrahunt dulcissimum, quo Arabes sacchari loco, cassias solutiuas recentes ac paruas, zinzibere, mirabolanos, Tamarindos, atque alios multos fructus condiunt. Huius quoque mellis usus est frequentissimus uice ueri mellis ad Clysteres, & aliqui etiam per os sumendum concedunt ad subducendum aluum: ipso etenim aluus non minus quàm pulpa cassiæ ibi ad excretionem mouetur. Vtuntur etiam in rennm inflammationibus eo, intus extraque apposito. Ad tussientes, asthmaticos ipsum non secus, quàm cassiam exhibent, valdeque ipsos iuuat, nō minus decoctum ex siliquis paratum eadem hęc pręstat. At modo de spina Aegyptia, acatia uocata, multis hactenus ignota loquamur. GVILAND. Nihil mihi carius esse nūc poterit, quante de hac planta dicentem audire, quem planè in illis locis eius ueritatem cognouisse scio.

SILIQVA DVLCIS CARVB, & carnub uocata.

De Acacia Cap. IIII.

ALPINVS.

ACACIA, quam Sant Aegyptij appellant, in Aegypti locis à mare remotis naſcitur: huiusq; arbores copioſiſſimæ in montibus Synai, pene rubrum mare poſitis proueniunt. Creſcuntque ad mori magnitudinem, ramoſque ſurſum latius expandentes; quod etiam Dioſcorides admonuit,

nuit, dicens, arborem non in rectum se attollere. Caudex quanta est pruni magnitudo cernitur corticemque habet nigrum, asperum, multis acutissimis spinis munitum. Arbores, quæ in prædictis montibus spectantur, spinis albis horridissimæ existunt, asperrimoque Cortice trūcus cernitur: Folia oblōga, parua minutissime incisa ha bet, tanaceti proxima. & Flores paruos, pallidos subflauos, atq; etiã albos, rotundos, paruos lanæ floccos imitantes, platani fructibus forma planè similes, his tamen longe minores, & nihil aliud flos hu iusce arboris uidetur, quàm mollis lanugo paruũ rotũdumque globulum efformans, non ingrati est odoris. Quæ Cayri aluntur, flores habent flauos uel pallidos, & quę sunt in mõtibus Arabię, albos. Ex floribus siliquæ lupinorum æmulæ proferuntur, ipsis ueruntamen minores, inprimis uirides, & mox nigræ apparent; quæ semina dulcium siliquarum seminibus sunt similia, & in siliquarum folliculis sunt conclusa. folia, flores, ac fructus gustum asperitate multa ac stipticitate feriunt. Ex immaturis siliquis, uiridibus succum exprimunt, quem coquunt, ut indurent. Nõnulli etiam ex folijs, floribus imperfectis succum parant, sed eo est hic bonitate inferior. Cayri Coriarij ad denigrandas pelles multam copiam illiusce succi absu munt. Huius arboris mas atque fœmina reperitur, Mas quidem spinis est horridus, fructus non edit. Fęmina spinis paucioribus, mollioribusque referta est, eaque intra ramos non habet, sed tantùm extra. Quæ arbor est fęcundissima, florereq; orientibus Pleiadi bus, Nouembrio Mense incipit, & rursum iisdem occidentibus; scili cet mense Martio. bisque in anno fructus fert, atque maturat. Sine dubio hanc arborem esse ueram antiquorum Acaciam, uel spinam Aegyptiam, ex notis affirmandum est: præcipueque quia nulla alia arbor spinosa in Aegypto reperitur, quæ magis notis acaciæ tributis respondeat, atque multo magis quod illi Kachiam quoque nominant. GVILAND. Hinc ego multos non possum non uehementer admirari, qui nesciant acaciæ uerum succum huc ex Aegypto quotidie comportari. Nunc enim pauci pharmacopolæ existunt Patauij, ac Venetijs, qui eum succum ignorent, quem Orientalem acatiam appellant, ad illiusce succi, quem multi pro acatia substituunt, differentiam, qui ex syluestribus prunis à quibusdam paratur. Neque minus etiam miror nonnullos, quod hanc plantam non à Clarissimorum Venetorum consulum medicis, uel pharmacopolis in Aegypto multos annos uersatis acceperint, potiusquam

ex

ex Græcia,quam acatiæ feracem fuiſſe nemo antiquorum dixit,ve luti multi, quòd in Aegypto hæc planta viuat, ſpinam Aegyptiam ipſam nominarunt. Huiuſmodi itaque plantæ genus nõ ex Grçcia ut Andreas Mattheolus Bizantio ſe habuiſſe ait,in quo tamen non parum deceptus fuit, ſed ab Aegypto foret petendum, in qua omnes ſcriptores acatiam copioſiſsime prouenire affirmarunt. Tibiq; acatiæ illam imaginem, quam Mattheolus pinſit, planè falſam eſſe notiſsimũ ex dictis puto. ALPIN. Aliud de acatia erit animaduertendum, quippe multos ſic etiam erraſſe, ut putarint gummam, quam arborem hanc ferre multi meminerunt, apud nos utique nõ reperiri, neque ex Aegypto veram comportari, quod ipſam forma vermiculari conſtare Dioſcorides prodiderit. Gummamque hanc, quàm falſo Arabicam appellant,aiunt, eſſe ſimilem potius aliarum arborum,quippe ceraſorum,prunorum,perſicorum,pomorum,pyrorumque gummis. Quare veram Arabicam,vel Aegyptiam, quæ in Caudice acatiæ arboris, ut ſcriptores herbarum prodiderunt,gignitur,nequaquam reperiri. GVILAND. Quid tu ea de re ſentis? ego uero horum eſſe nugas puto. ALPIN. Hoc certe ſcio, me ſæpiſsime hiſce manibus Cayri in Viridarijs multis acatiæ arboribus refertis,ex ipſorum truncis multam collegiſſe:ac prçſertim in Viridario propè çdẽ Veneti cõſulis poſito, in quo ſunt multç arbores acatiç;ex quibus Gũma manat,pace Dioſcoridis dixerim,nõ tota, ſed pauciſſima, quç vermiculari forma ſpectetur, neq; tota alba,ac clara.Vno etenim colore,ac vna figura neutiq; omnes acatiæ arboris gummç ſpectantur.talemq; formã uel figuram accipit gumma,qualem motus ſucci è cortice manantis fit,nam interim ubi ad modum eſt craſſus, non multum deorſum mouetur, ſed ſtatim ferè excretus coaleſcit, granoſaque gumma tunc fit, tenuiore vero ſucco exeunte, multumque fluxili, aliquando oblongam gummam reddit.atque vno verbo dico,me videſſe gummas acatiarum,figura atque colore pleraſque ceraſarum prunorum ue gummis haud diſſimiles.Præterea ſcies quoque,totam gummarum quantitatem, quæ ad nos ex Aegypto conuehitur,eſſe acatiæ arborum:quando nulla ibi arbor ſit hac excepta, quæ gummas educat.Aegyptus ſiquidem ac Arabia,prunis,ceraſis,pomis,atque alijs gummoſis arboribus omnino caret. ex quo non ex alia, quàm ex acatia gummas Arabes ac Aegyptij colligunt. GVILAND. vera loqueris, ſed dic quçſo etiam eius medicos vſus,quos tu apud eam gentem probè obſerua-

sti? ALPIN. Aegyptij acatię arboris utuntur succo, ex siliquis immaturis expresso, vel etiam ex floribus, folijs, uel ex fructibus etiam. Succi huius usus apud eos frequentissimus est ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi sunt frequentissimæ, tuendos: ad oris, auriumque omnia vlcera. nec non ad labiorum fissuras. ad dentes collabentes roborandos, atque firmandos. succo in puluerem redacto, postablutionem ex decocto eiusdem succi, vel foliorum vel florum parato, factam, vtuntur supra gingiuas asperso, ac eo dentibus confricatis. Sãguinem spuentibus dragmam singulomane aliquo liquore dissolutam, potandam offerunt, mirasq; ad quamcumque sanguinis fluxionem firmandam semper vires habuisse apud eos cognitum est. Ego sępissime hoc solo auxilio multas mulieres ab immodico vteri profluuio penè mortuas reuixisse, atque sanatas fuisse certo scio. In ijs quidem, quæ has immodicas patiuntur vacuationes, clysteribus ex acatię foliorum, florumque decocto paratis, in vterum iniectis vtuntur. atque etiam succo pulucrizato, pręducto cum decocto dissoluto, atque immisso. In alui fluxionibus eodem modo tũ clysteres frequentãt, tũ per os succum fęliciter exhibent. Ad anum, vterumq; foras procidentẽ succo dissoluto cum foliorum, florum quẽ decocto, nihil habent pręstãtius, ac frequentius, quo vtantur. Ad eos, qui ex quacumque causa articulos debiles habent, fomentum, ex ijsdem omnibus paratũ pro præsentaneo auxilio habent. neque imerito. cum acatia pręualidissima adstringendi vi prædita sit. Omnes eius fomento vtuntur ad defendendos articulos ab humorum decursu. atque non minus in ijsdem tumefactis; atque inflammatis, præsertim in principio dum humores adhuc in cursu existunt. Hincque usus ad podagricos dolores frequentissimus est, maximamque uim habet acatia, ut à podagricis incursibus homines præseruet. Non desunt, qui ad ea mala non modo foris fomenti, uel balnei modo acatia utuntur, uerum etiam succi modicum per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consuescunt, ut ipsæ internæ uiæ angustiores factæ minus cursui humorum pareant. Aliqui, etiam ex succo acatiæ, atque aceto linimentum parant, ad liniendos articulos debilitatos, quo sanè mirifice eos roborant, ac firmant. Multos noui recenter à podagra tentatos, vsu assiduo acatiæ planè conualuisse; qui singulis diebus per horam ad minus pedes in decoctum acatię calidum detinebant; eoque fomentabãtur,

pedesque

pedesque abstersos linimento ex succo acatiæ, opobalsamo, acetoque parato etiam inungebant. Ad pudendorum, aliarumque debilium partiũ ulcera difficilia, succi aqua pluries loti puluerizati usus est illis familiarissimus, decocto etiam utuntur, ad exsiccandas pustulas omnes, præsertimque Gallicas, sed decoctum parant etiam cum modico ligni Guaiaci. In pueris etiam ad acores in capite orientes, & decocto, & puluere utuntur. hicque acatiæ est usus apud eam gentem nunc frequentatus.

ACATIA, SANT, ET KAKIA.

De Paliuro Athenæi, Nabca appellato. Cap V.

ALPINVS.

ARBOR in Aegypto, quam illi Nabca dicunt, loti magnitudine ſpectatur, inſtar acatiæ ſpinoſa, folia ferens iuiubę proxima, ueruntamẽ latiora, & flores iuiubę floribus quoq; planè ſimiles, albos ac paruos, à quibus erumpunt pomula rotunda, odorata, dulcia, guſtuiq; ualde ſuauia, ceraſorum maiorum Maroſticenſium appellatorum æmula, quę apud primates Aegyptios, ac Turcas ſunt in magno pretio. Arbor bis in anno, ſcilicet vere, ac autumno floret, fructusque maturat, fœcundiſſimaque exiſtit, veruntamen uere fructus non perfecte maturant, nec, ut in Autumno perficiũtur, pleriq; enim ipſorũ prius putreſcũt, quàm matureſcant. Autumno perfecti ſsima ac optima euadunt.

GVILAND. Sine dubio hanc arborem eſſe paliurum & connorum olim ab Alexandrinis appellatum, Athenęi ſcriptis conſtat. De qua arbore ſic in lib. 14. ſcripſit: Meminit de ijs Agathocles Cyzicenus his verbis libro hiſtoriarum patriæ tertio: Cum in ſepulchrum fulmen irruiſſet, arbor ex tumulo pullulauit, quam illi connorum nominant. Eſt autem planta vlmi piceæque magnitudine, nihil que minor. Truncos habet frequentes, & oblongos, ſpinasque paulum prominentes: Folium eſt tenerum ac viride, phyęque ſimillimum. Fructum bis quotãnis producit, vere ſcilicet, ac Autumno, qui dulcis eſt omnino, & oliuæ, oleaſtrique fructui ſimilis. Carnem oſque illi ſimile habet: at differt, ſucci voluptate, cuius fructus etiã viridis comeditur. Cap. 1. ” ” ” ” ” ” ” ” ”

ALPIN. Sine dubio puto prędictam arborem eſſe cannorum, ſiue paliurum eandem, quam Athenęus prodidit. etſi fructus oſque non uideatur omnino ſimilis Nabca fructui, ac oſſi, quando ij ſimiles pomis ſint, oſſaque rotunda, & non oblonga, qualia in oliuis cernuntur exiſtant. Nuſquam tamen in Aegypto ex ſiccatis illis fructibus farinam fieri apud eos animaduerti. Sed precipuus vſus ipſorum eſt recẽ ium, ac viridium pro cibo. eis ſiquidem omnibus, atque noſtris, ceraſa mandere, conſuetudo eſt. Sed nunc ad eius vſum in medicina explicandum transeamus.

GVILAND. Fructuum vſum eſſe videtur, Arabibuſq; notiſſimus, de quo Serapio ſic ſcripſit. Sadar duæ ſunt ſpecies, vna eſt

Affri,

„ Affri,& alia est adhal:sed affri non habet spinas acutas: & folia am-
„ barum spetierum sunt lata,& rotunda: & nabuch ex adhel sunt par
„ ui:& meliores ex eis sunt illi,qui sunt ex ea regione,& offeruntur re
„ gibus:& sunt dulciores omnibus alijs: & melioris odoris,& aroma-
„ tizant os comedentis, & indumenta,sicut alia aromata. Horum fru
„ ctuum facultas est frigida & sicca in primo gradu, perfecte maturi
„ aliqualem habent humiditatem,sunt omnes adstringentes ante ma
„ turationem,quorum vsus frequens est ad stomachi aluiq; relaxatio
nem firmandam: ad quę mala succum etiam ex ipsis immaturis ex-
pressum, familiariter tum per os sumptum,tum Clysteribus iniectū
sequuntur.vtuntur etiam ijsdem fructibus siccatis,atque in aqua in
fusis.aqua enim infusionis ipsorum vtuntur, ut dictum est,ad relaxa
tionem intestinorum, atque etiam ad ulcera intestinorum. Sed ma
turorum siccatorum decoctum,uel infusio familiarissima est ad om
nes pestiferas febres: aiunt enim hos fructus miram aduersus vene
nosas qualitates,& putredinem efficaciam habere,corq; strenue ro
borare.Succus perfecte maturorum optimus est ad purgandam bi-
lem à stomacho, atque à primis ductibus venarum. In omnibus
putridis febribus infusione ex ipsis parata libenter ad sedandum ca
lorem utuntur. Esui summe iucundi existunt hi fructus,præcipue-
que maturi, tamen parum nutriunt, facileque, ut cerasa,in stoma-
cho corrumpuntur,si immoderate ipsorum esui indulgeatur,
stomachusque offenditur. GVILAND. Non desunt
multi,qui (neque immeritò) inter iuiubas hanc
arborē recensent,quo factum est,vt mirum
non sit,aliquos etiam uiros doctissi-
mos iuiubam paliurum esse vo-
luisse.Sed arboris huius
nunc detegas
figuram.

NAB-

NABCA PALIVRVS ATHENEI CREDITA

De Sycomoro Giumez vocata. Cap. VI.

ALPINVS.

ARBOR vastissima ab Aegyptijs Giumez vocata, in Aegypto prouenit, quam nostri Sycomorum, ac ficum Aegyptiam appellant. Hanc proceram arborem in arenosis, sterilibusque Aegypti locis Natura sagacissima perduxit, sub qua possent homines ab iniuria radiorum ardentium solis aliquando se tueri. Maxima siquidem arbor est, ramosque sic latissime spargit, ut magnam umbram viatoribus præbeat, quæ in huiusmodi calidis locis, arenosis, ac ferè solis calore inflammatis, libenter expeti ab omnibus soleat. GVILAND. in lib. 2. de alim. facult. Galenus scripsit, se Alexandriæ Sycomorum uidisse paruæ ficui similem: quamobrem crescentis adhuc, iuuenisque Sycomori, & non adulti magnitudinem spectasse arbitror: quod tam grandem arborem, omnibus communem, ipse non animaduerterit. Dioscorides melius ipsam describens, dixit. Sycomorum aliqui etiam ficaminum, idest morum uocant, cuius fructus Sycomorum, propter inefficacem gustum appellant. Arbor est magna, fico similis; frondosa, multo lacte abundans, folijs mori, pomum ter, aut quater anno fert, non ramis, ut ficus, sed caudice ipso caprifico non dissimile, dulcius grossis, sine granis interioribus: quod non maturescit, nisi ungue aut ferro sculpatur. ALPIN. Hæc descriptio ueram utique Sycomori figuram exprimit, sed ubi ait, folijs mori adderem crassioribus, candidioribus, atque asperioribus, quod hæc folia non nisi magnitudine ac forma, à ficus folijs differant. GVILAND. Vnde Aegyptij dicunt tantam hanc arborẽ habere cum fico & moro similitudinem, in qua utriusque figura spectatur? ALPIN. Insitionem fici supra morum plures illorum affirmant, ueluti Musam insitam quoque fuisse cannę saccharũ ferentis supra radicem colocassiæ aliquibus est suasum: quod tamen nondum experientia verum esse didici. Sine dubio in hac arbore, truncus, rami, cortexque ipsorum, fructus, lac, foliorum asperitas, colorque fici apparet; & foliorum figura, magnitudo moro respondet. Fructusque tarde, neque perfecte maturescere, atque saporem aqueum & iucundum habere: hinc aiunt,

mori frigiditarem impedire, quominus fructus perfectam maturationem consequantur. Hæc arbor, ut multi etiam meminerunt, sic est fœcunda, vt nunquàm multis fructibus careat, qui caudici adnascuntur, minimeque ramis, neque fructum hæc arbor producit, nisi prius multis verberibus sæpe laceretur, sic ut caudicis quoq; cortex vulneretur, ex quibus uulneribus lac continuò exit, unde ramus paruus, ficus ferens interim ternos, interim quinos, interim septenos, & plures etiam. Hæc arbor ex seminibus non nascitur, cum ficus seminibus careant, sed ramis insertis propagatur, estque ex ijs, quæ citò crescunt, diutissimeque, quod mirum uidetur, viuunt. Quæpiam Sycomorus in Mattherea uisitur, quæ sic ab habitatoribus credita est antiqua, ut omnes pro certo habeant in illius trunci cauitate quadam olim Verginem beatissimam, iram Herodis Hierosolima fugientem, illuc se recepisse, & Christum puerulum Seruatorem nostrum per multos dies occultasse: ex quo ea arbor apud multos in multa est veneratione, maximèque eius trunci meatus, qui Christum occultauit, quem ipsi Dei magni spiritum fuisse fatentur. Fabulosum est quod dicit Matthæolus, truncos ramosque huiusce arboris nunquàm siccari, ni prius in aqua proijciãtur, & morentur aliquantulum. Vsus ficuum in cibo est stomacho nocuus, ipsumque laxat, labefactat atque subuertit. Eos uero ficus utiliter comedunt, qui uel itinere, uel sole incaluerint, refrigerationeque opus habent, & humectatione: fructus siquidem hi frigidi temperate existunt, multumq; humidi. aluum facile lubricant, atque relaxant. tumores omnes calidos, atq; duros ficubus emplastri modo vsi sanant. Pauci sunt, qui succum, ut meminit Dioscorid. ex trunco vulnerato colligant: affirmant tamẽ præsentaneum esse auxilium ad emolliendos scirrhosos tumores, atque ad pestem non ignobilem usum habere.

SYCOMORVS GIVMEZ APPELLATA.

De Palma Dachel. *Cap. VII.*

ALPINVS.

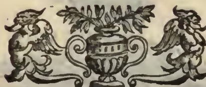
PALMA notissima est arbor non modo Aegyptijs, Arabibus, Syris, alijsquè orientalibus populis, sed Italiæ quoque multis populis, de qua ob id paucis mihi agendum puto. Arbor est simplici caudice in rectum se attollens, uiginti passuum & amplius altitudine. Folia ensibus similia habet, deorsum cannarum modo decidentia. Vere floret. Ramus enim quodam inuolucro oblongo, uesicæ modo, ad ver vsque clauso, & tunc aperto præditus, flores emittit paruos, albos, odoratos racematim deorsum ab inuolucro residentes, ac pendentes. Martio siquidem mense inuolucra illa suis alis adligata aperiuntur, è quibus globus filorum infinitorum prosilit, floresquè his filis, vel capillamentis appensi cernuntur, à quibus dactili parui virides, vuarum racemos immitantes producuntur, qui Autumno maturantur. Varij hi fructus inter se obseruãtur magnitudine, figura & colore. Alij etenim oblongi magni, crassi, perinde ac pruna alba (quæ Iulio mense in agro Bassanensi maturantur) spectantur. Alij sunt parui, longi, glandibus quercuum similes, alij rotundi, crassi. Alij virides, alij albi, alij flaui, alijq; rubri, immaturi omnes gustũ aspero styptico què feriunt, maturi dulcissimi. qui vero propè sunt, ut perfecte maturentur, gustum Castanearũ, dulciorem, suauioremquè reprehesentant. Hæc arbor alternis tantum annis copiosiores fructus edit, neque (quod dictu valde mirabile videtur) fœminæ concipiunt, ac fructificãt, ni in ramis maris fœminę ramos aliquis permiscuerit, ac se quasi osculari permiserit. Plerique fœminas ut fœcundent, non ramos, sed puluerem intra maris inuolucrum inuentam supra fœminarum ramos, atque cor spargunt, vel alij flores maris pulueris loco spargere solent. ni enim Aegyptii hoc fecerint, sine dubio fœminæ vel nullos fructus ferent, vel quos ferent, non retinebunt, neque hi maturescent. GVILAN. Haud credendam istam palmarum conceptionem, quę fit arte à te narrata, arguere videntur innumeri dactili, qui in Arabiæ desertis feruntur; in quibus syluestrium palmarum syluæ reperiuntur, quę sine hominum cultu optimos fructus ac copiosos producunt, retinent, ac maturant., ex quo iudi-

co fœminas ad fœcũditatem moueri non ramis, vel pulueribus, aut floribus marium, vt Plinius, atque alij quoque meminerunt, sed magis non fecus quam aliæ arbores radicum marium, atque fœminarum contactu facere folent, fe ad fœcunditatem parare.

ALPIN. Arabes palmarum cultus periti respondebunt, palmarum fœcunditatem in Arabiæ desertis, licet arte non fiat (quando in his locis hæ arbores, vt dictum est, fine vlla cultura fructus producant) adiuuare ventos, marium è ramis pulueres, florefquè ad ramos fœminarum asportantes. Radicum vtriusq; fexus palmarum mutuam coniũctionem esse conceptionis causam, dicendum non puto, quando fic breuioribus radicibus palmæ omnes donatæ fint, vt etsi ferè fimul cohæreant, nullus tamen radicum contactus inter eas esse possit, mirabileque dictu, palmarum altissimos vastissimosque caudices feu truncos posse fic breuibus, tenuioribus, paucioribusque radicibus in aerem fubfistere, neque fua multa grauitate, ventisque etiam vehementibus fæpe ipsos quatientibus humi cõcidere. Accedit, quod caudicis postrema pars humi proxima, põdus totius arboris fustinens multo gracilior, atque debilior reliquo caudice existit. Hinc plures Aegyptiorum hoc miraculo ducti dixere, palmas nõ terra radicibus attracta, fed aere ex fublimiori arboris parte ali, ac viuere. quod hac etiam cõiectura fibiipsis per fuadent. Quia fi palmę fublimior pars, quam cor ipsi uocant, excidatur, vniuerfam plantam ilico arefcere obferuarũt: quod non accidit inferiori radicum concisa parte. Non est alia vlla arbor palma humano generi vtilior, fiquidem ex truncis domorum trabes faciunt, ex ramis, parietes, multaq; alia lignea vafa ad vfum, quæ Cuffaz nominant. ex folijs flabella & fportas, è caudicis cortice funes pro nauibus. fructuum verò vtilitas fatis omnibus nota est. Sed quem ipsi ad medendum usum habeant, nunc quoque dicam. Ex fructibus tria funt præcipue, quibus fanitatis gratia vtuntur, quippè fpartum, puluis fparto, uel inuolucro contenta, atque dactili. fparti igitur membrana tum puluis facta vtuntur, tum ex ea parato decocto. Puluis maximum vfum habet per os fumpta ad Diarrhæcam, lienteriã atque dyfenteriam, nõ minusq; ad omnes alias vel fanguinis, vel alterius humoris innaturales vacuationes firmandas: præcipue verò ad hepaticum fluxum, hemorrohidum, atque vteri cruentam vacuationem, atque ad fputum fanguinis. Hoc puluere quoque vtuntur ad firmanda vlcera depafcentia, ad vuæ relaxationem, ac ad dentiũ

commotionem. Decocto ad omnia prædicta quoque vtuntur, sed sæpe cum eo misto prædicto puluere. articulos debiles aptosq; fluxionibus mirum in modum ipsum iuuat, eos firmando & roborando. Puluere vero albo in inuolucro veris tempore inuenta, quando scilicet palmæ florere incipiunt, vtuntur familiarissime, ad faucium raucedinem, tussim, & ophtalmias cū saccharo misto. Estque ipse dulcis subadstringens, mulieres eum habent familiarissimum, ad firmandos menses retinēdumq; fœtum. Eundem vtique vsum habent dactili immaturi tum in cibum vsitati, tum ipsorū decoctū, ad sputum sanguinis, & quācumq; sanguinis vacuationē cohibendā: & ad lienterias, diarrhæas, & dysenterias: ad uomitū sangunis, hæmorrhoidas exiccandas, atque ad vlcera vulneraque simplicia persananda. in frequentissimo vsu ad nuper dictos affectus habent syrupum ex dactilis immaturis confectum. ijsdem dactilis vtuntur probe maturis, qui tunc admodum dulces existūt, cum obscura adstrictione idcirco eos frequentant ad faucium raucitatem, tussim, dispnæam, pleuritim, ac peripneumoniam. nō minusque ipsorum decoctum frequentatur ad adiuuandas variolarum in pueris excretiones.

Vocant arborem Dachel, & ramum cui appensi sunt dactyli Samarrhich, dactylorumq; inuolucrum, dux, ac dactylum recenter enixum prorsus immaturum talla, & grandiorem factum nin, & ramich perfectionem siue penè maturum, Maturumq; bellan. Siccos maturos tamar, & qui fere putridi sunt rotob, foliaq; arboris Zaaf.

PALMA DACHEL.

De Sebesten. *Cap. VIII.*

A L P I N V S.

EBESTEN arboris in Aegypto nascentis duplex genus reperitur, alterum syluestre pruno simile, atque domesticum alterum folijs latioribus, crassioribus a syluestri differens. Vtraque arbor flores fert albos, paruos, geranij proximos, à quibus fructus crescunt paruis prunis rotundisq; similes. quorum nuclei tricostati cernuntur. Illa arbor fert fructus minores, tarde maturescentes, imperfectiores, ijs, quos domestica Sebesten profert, qui sunt maiores, melioresque. toto autem anno in arbore fructus cernuntur. Veré florent, Autumnoque fructus maturant, ex pulpa ipsorum optimum uiscum conficiunt, quippe Sebesten maturos contundentes, atque lauantes. Sunt aliqui, qui mastichando, pulpam ab osse lingua expuentes, viscum parant; quantitatem horum fructum in uase collectam, parum quoad aquea humiditas absumatur, bullientes. Visco vtuntur omnes emplastri modo ad omnes scirrhosos tumores. ipse quidem calidus est in primo gradu, atque humidus in secundo, vimque habet attractoriam attenuatoriam, & resoluentem; resoluit omnes tumores, & emollit omnem duritiem. Aliqui ad tussim ex eo paratos bolos cum saccharo candido, & radicis liquiritiæ puluere multis diebus sumunt. Fructuum vsus familiarissimus est ad tussim, dispneam, orthopnæam, pleuritim, peripneumoniam; & ad vocis raucedinem, parato ex ipsis decocto, quo etiam ad multas febres vti consuescunt, præsertim pectore aliquam noxam patiente. Sed nunc de Tamarisco loquamur.

De Vzeg; atque an sit Lycium indum. Cap. XII.

ALPINVS.

FORTASSE arbor illa agihalid vocata, pro Lycio aspernanda non esset. Sed nunc verum Lycium Indum tibi prodam: quem fruticem longe ab Alexandria Ciuitate supra ripas rami Nili calig vocati, decem millia passuum inueni: quem incolæ Vzeg appellant. est igitur frutex multis ramis rectissimis, ab radicibus multis, duris, lignosis oblique incedentibus, longitudine trium cubitorum & plus obseruatis, sursum assurgens, ramisque spinę acutissimę, & longę multęque insunt, quorum quædam foliolis vestita spectantur. Folia vero huiusce fruticis sunt oliuæ similia, ijs tamen candidiora & angustiora, vel minus lata. Flores Agihalid planè similes habet, quippe paruos albos, Hyacinthi orientalis forma & magnitudine æmulos: à quibus fructus nigri parui producũtur, bu'i fructibus prorsus similes, 'eues gustu amari & adstringentes. GVILAND. Cui dubium hanc arborem Lyciũ Indicum fore iudicandum, modo Dioscoridi credẽdum sit, qui ipsum his profectò verbis descripserat, dicens: Tradunt Indicum fieri Lycium ex frutice Lonchitide appellato: id spinarum generi ascribitur, ramos rectos habens ternum cubitorum longitudine, maioresuè, rubo crassiores a radice numerosos. fractus cortex rubescit folio oleæ similis. Ex huius fruticis radicibus forsitan verum succum à nobis desideratum illi colligunt, ipsumque pro vsu illis non deesse puto. ALPIN. Quamquam ibi multa copia Lycij circunferatur, tamen nescio an ex hoc illum frutice conficiant. quando neque hanc plãtam copiose in Aegypto prouenire cognouerim, neque scio illis esse notã. Siquidem Lycium ab illis vsitatum falsum ac adulteratum esse arbitror. Hic enim succus, qui ex Arabiæ locis asportatur, durus est, nigerque exterius, acatiæ succo valde similis. fractus intus colorem aloes præseferre videtur, odore obscuro, non ingrato, sapore subduci, adstringente, nullius amaritudinis participe: viscosusq; est, digitisque contrectatus adhęret. ex quibus verus Lycius à me is non creditur, prętertimque cum neq; amaritudinem habeat, neque igne succensum, siue ignitum, rubescentẽ edere spumam, ut multi de uero Lycio tradiderunt, obseruamus.

GVIL. Sed cur tu verum ſuccum ex Vzeg perquirere non ſtuduiſti, eaque via certam Lycij ſucci cognitionem venatus non es. ALPIN. Hanc plantam tantum vbi in patriam redirem mihi ſpectaſſe contingit, quando ex vrbe Cayri Alexandriam per Nilum flumen nauigans, propè hanc vrbem ſupra eiuſdem fluminis, vt iam dictum eſt, ripas, nonnullos frutices ferè ſæpem facientes, cùm floribus & fructibus iam maturis inſpexerim. Ex quibus ramum decerpſi, atque mecum Alexandriam detuli. Quo frutice ſatis conſiderato, Lycium eſſe ipſum cognoui. neque ipſo cognito tempus mihi ſuperfuit ad experiendum eius ſuccum à radicibus expreſſum. quippe coactus, quamprimum Alexandriam peruenerim, nauim nos pro itinere ibi morantem conſcendere, experiri non potui ſuccum, qui pro Lycio circunfertur. inter calidum & frigidum medium conſtituunt: ſed ſupra primùm gradum ſiccum. ſtipticum, proinde omnibus vlceribus loto vtũtur, præſertimq; ad oris, aurium, narium, ani, inteſtinorumq; vlcera. vſus maximus eſt in colirijs ad ophtalmias arcendas, mulieres enim paratum linimentum ex Lycio & antimonio habent, quo quotidie oculos liniũt, vt oculos defendant ab humorum fluxionibus. eo etiam illi ad ventris fluxum vtũtur, non minusq; ad dyſenteriam. Ad ſputum ſanguinis eo maxima ſpe vtuntur, non minuſq; ad vteri profluuium cohibendum, eo peſſi modo intromiſſo: ad vlceraque pudendorum, præſertim ad caries illum frequentant, ad gingiuas corroſas & ulceratas, nec non ad dentium commotionem. in lienterijs dyſenterijs, atque in fluxu hepatico, clyſteribus eo vti conſueſcunt, atque non minus ipſo aliquo liquore diſſoluto atque ebibito. Nulli dubium quod illitum quamcumq; partem à curſu humorum valenter defendit. ex quo ipſum podagricos dolores retardare, compertum eſt. Vzeg appellant.

VZEG LYCIVM INDICVM CREDITVM.

De Ligustro Aegyptio, elhanne, vel tamarhendi vocato:
Cap. XIII.

GVILANDINVS:

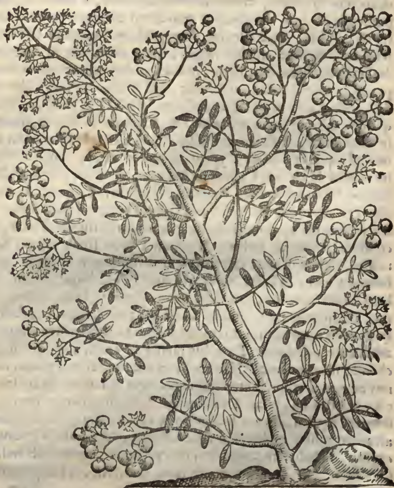
VIDISTI ne tu ibi ligustrum Aegyptium, quod Aegyptij elhanne, ac tamarhendi appellant. Ibi siquidem ipsorum maximum esse reditum audio. ALPIN. Saepissime inspexi, ibique ea arbor tum copiosissima, est, tum etiam omnibus notissima: etenim ex folijs magna ibi fiunt comercia, etenim ijs vtuntur ad tingendum aureo colore. Vere haec arbor ligustro similis apparet, floribus fructibusque exceptis, in quibus videtur aliqua dissimilitudo inter elhanne, & ligustrum, nam & si flores racemarim perinde atque ligustra spargant, tamen & colore, & figura, & odore ab his differunt. florum siquidem elhanne non albus color, sed cineritius est, floresque figura sambuci floribus proximi apparent, illis tamen sunt minores. odor etiam elhanne est admodum acutus, & ligustri suauior. Fructibus non minus inter se differunt, quando ligustri sint baccae iuniperi similes, & elhanne semina rotunda coriādros imitantia exi stant. Fert etiam folia ligustro minus lata, angustioraque & candidiora. Fructus, vt iam dixi, semina nigra, parua, multa folliculo concludunt, qualia in granis vuarum cernuntur. GVILAND. Quid? dubitas, esse hunc arbustum ligustrum? certe inter ligustrum, & hunc aliquam esse differentiam, negandum non est. quae soli diuersitate etiam accidere posset; quando omnibus constet, quantum eaedem plantae in diuersis locis natae inter se differant figura, atque etiam saepe facultate. vt in rhabarbaro, & rhapontico videtur, quorum radices, visu, gustu, eadem videntur, nihilominus facultate manifeste differre compertum est. At de elhanne quanquam aliquo pacto fruticis figura, floribus, & fructibus à ligustro differat, tamen ad eosdem valere morbos cognitum est, quibus ligustrum subuenire Dioscorides, atque alij prodiderunt. sed quid plura? cum apertissime Dioscorides voluerit hanc arborem esse ligustrum. vt ex ipsius verbis planè con
" stat, quae haec existunt. Ligustrum arbor est, quae circum ramos
" folia fert oliuae proxima, sed latiora, teneriora, & magis viridia

& flores albos muſcoſos, atque odoratos. eius fructus eſt niger »
sambuci fructui ſimilis. Naſcitur electiſſima in Aſcalone & Ca- »
nope. Folia adſtrictoriam uim habent, quare commanduca- »
ta vlceribus oris medentur, illita, feruidis inflammationibus, »
carbunculiſque proſunt. decoctum eorundem igne ambuſta, capil- »
lum ruffant trita folia, quæ in radiculæ ſucco maduerint. Flos »
ex aceto fronti illitus capitis dolorem ſedat. Et de elhanne, »
quam Alcanna Auicennas vocat, hæc ferè eadem prodidit, di-
xit quidem, folia habere adſtrictoriam facultatem, in vulneribuſ-
que eandem vim cum draconis ſanguine habere, conferreque
decoctum foliorum, calidis inflammationibus, & exuſtis ab igne
particulis, & oris vlceribus: & cum aceto conferre capiti dolen-
ti. A L P I N. Verè elhanne Aegyptiorum liguſtrum eſſe Dio-
ſcoridis, conſtat, multo magis, quod nunquam in Aegypto
Italicum liguſtrum inueniatur, in Canopeque tantum elhanne re-
periatur, quæ ibi eſt copioſiſsima. differt vero hic locus ab vrbe
Alexandriæ decem millibus paſſuum. G V I L A N D. Hinc
quoque apparet hanc arborem eſſe Cyprum Plinij, de quo ip-
ſe lib. naturalis hiſtoriæ xxiiij. ſic ſcripſit: Liguſtrum eadem ar- Cap. 10.
bor eſt, quæ in oriente Cypros, atque in Aegypto naſci etiam » Cap. 24.
his verbis libro 12. Cyprus in Aegypto eſt arbor ziziphi foliis, »
ſemine Coriandri, flore candido, odorato. Coquitur hoc in »
oleo, premiturque poſtea, quod Cyprus vocatur. prætium ei in »
libras quinque optimum habetur è canopica in ripis Nili nata, ſe- »
cundum Aſcalone Iudeæ. Tertium Cypro Inſula odoris ſua- »
uitate. Quidam hanc eſſe arborem dicunt, quæ in Italia ligu- »
ſtrum vocatur. A L P I N. Flores ſunt in vſu frequentiſsimo do »
lenti capiti appoſiti, non tamen cum aceto, vt Dioſcorides, at- »
que alij meminerunt. quod ſi feciſſent, manifeſtius, vt arbitror
ijs floribus iuuarentur, intus medicamenti ui aceto penetrationem
adiuuante, deducta. Ex foliis pulnerem conficiunt, quem ar-
chenda illi appellant. Hac mulieres vtuntur ornatus gratia, ma-
nus ac pedes colore aureo tingentes. non autem in ſucco lana-
riæ, vel ſtruthij, vt ait Dioſcorides, ſed ſimplici aqua eam mi-
ſcentes, aquam auream faciunt, quæ aureo colore tingit, quod
arcanum noſtræ mulieres ſi agnouiſſent pro deaurandis ipſarum
capillis, nil haberent, quo ſecurius vterentur, neque ſub radijs
ſolis ſe urerent, varijſque modis caput læderent. ex hac puluere,

cum

cum aqua mulsa parata vtuntur, ad humidos pedes fluxionibus obnoxios, ac multum exudantes fœtentesque emplastri modo pedibus ipsis apposita, ac per horam retēta. maxime enim pedes, & quascumque alias partes corporis, apposita exsiccat, ac adstringit. Nihil habēt, quod exudantes pedes plus exiccet, quam prędicta istæc massa apposita, & aliquandiu retenta: puluere etiam hoc ad ulcera oris, gingiuarumque, & pudendorum maxime utuntur.

LIGVSTRVM AEGIPTVM ELHANNE SEV Tamaharendi uel Alcanna Auicennæ.

De Balsamo, Balassan ab Aegyptijs vocato. Cap. XIIII.

GVILANDINVS.

NVNQVID balsami planta amplius in Aegypto viuit? ALPIN. Nequaquam, sed in Arabia fœlici, quam Balsami feracem omnes tum Aegyptij, tum Arabes prædicant. GVILAND. Igitur Dioscorides, Theophrastus, Plinius, Iustinus atque alij ex antiquis scriptoribus permulti, qui Balsamum tantum in Aegypto & in Iudea olim vixisse prodiderunt, decepti sunt. ALPIN. Sine dubio illos non modo de loco Balsami patrio, sed etiam de arbore quoque, succo, fructibus atque aliis deceptos fuisse arbitror, ex quo etiam dubitandum esset ipsos balsami arborem uiuentem nusquam uidisse. GVILAND. Rem ualde admirabilem prædicas, de qua tibi non ita facile medici certam fidem adhibebunt; quæso an non Dioscoridi, Teophracto, Plinio, Serapioni atque alijs grauissimis scriptoribus de Balsamo magis quàm tibi credendum putas, qui in docenda herbarum stirpiumque materia, ceteris præferuntur, ac fide digniores habentur? ALPIN. Etsi in dialogo olim Cayri cō scripto Balsami veritatē planè manifestam me reddidisse puto, nihilominus quando me nunc vt veram Balsami historiam narrem prouocasti, vt tecum de ipsa colloquar, atque commenter effugere nunc non possim, quare iterum eadem, quæ olim scripsi nunc repetere, cum res agatur tanti momenti, non me pigebit, & ne longius rem producam, dico. Arabiam fęlicem Balsami locum patrium perpetuò fuisse, ac nunquam Aegyptum, ac Iudeam Balsami terram patriam fuisse, facile hinc conijcitur, quod omnes, qui de planta Balsami mentionem fecerunt, eam in viridarijs solum custoditam, minimeq; in alijs incultis locis spōte natam, prodiderū, vt Theophrastus, Plinius, Solinus & Strabo sigillatim meminerunt. Plinius ait: sed omnibus odoribus præfertur Balsamum vni terræ Iudeæ concessum, quondam in duobus tantum hortis, vtroque regio, altero iugerum viginti nō amplius, altero pauciorum. & Strabo: de Balsamo Vallis Hierici scribens, dixit: Vbi & regia est, & Balsami viridarium, quæ arbor aromatica est & fruticosa, cytiso

&

& terebintho persimilis. Nulli dubium est plantas peregrinas in viridariis tãrũ summa cura custodiri, & patrias nõ solum in viridarijs vel hortis, sed multis alijs in incultis locis spõte natas obseruari. sed cur studeo tibi persuadere Balsami plantas in Iudea aduenas fuisse, cum Ioseph lib. 5. de antiquitatib. Iudaicis rem planè claram effecerit, qui ibi meminerit, Sabam reginam primam ex Arabia Balsami plantam in Iudeam dono Salomoni Regi tulisse: ex qua postea aliæ propagatæ fuerunt. De Balsamo Aegypti eadem dicenda sunt, cum eam plantam ibi in viridario prope locum el Mattharia vocato, summa diligentia perpetuò custoditam vixisse, omnium Aegytiorum relatione liquido constet: quod omnes antiqui ac iuniores scriptores fatentur, minimeq; in alio Aegypti loco inculto vnquàm viuere inuentam fuisse, nõ semelq; ibi perijsse, atq; ex Arabia rursum asportatam insertamq; ac renouatam fuisse, omnes Cayrini affirmant. Anno à partu Virginis Beatiss.me M D L X X V. Aegypti præfectus Eunuchus Messinor nominatus, dum quasdam partes Aegypti uiseret, prætertimque el Mattharia, quem locum ob Virginis Beatissimæ honorem ac obseruantiam singulis hebdomadi die Veneris, quẽ diem isti, ac nos dominicum sanctificãt, adire ac uisere, in ipsoque loco orare consueuerat. proxime cum esset in viridario, videns omnes plantas Balsami exaruisse, ac perijsse, è Meccha quadraginta plantas afferendas curauit, quæ sane in eodem viridario insertę fuerunt, paucisque annis rursum curatorum negligentia periere. Quamobrem Aegyptii Balsamum semper ex Arabia habuerunt. quæ res scitu ibi non est difficilis, cum sæpius multi è Meccha per rubrum mare Cayrum veniant. Iter quidẽ à Cayro in Maccham est facillimum, & frequentatissimũ. verum nõ esset inutile nunc me historiam peregrinorum, qui annis singulis illa loca religionis causa, adeunt, atque uisitant, subnectere, sic enim certiora de loco, ex quo veniat nunc Balsamum, habere poteris. nec non vnde Rex Turcarum multum opobalsami habeat.

GVILAND. Perplacuit mihi ex te audiuisse Arabiam fœlicem nunc, perpetuòque fuisse Balsami feracem, ex Aegyptiorum, Arabumque testimonio. Quod uerissimum existimo, quando Dioscorides, Theophrastus, Plinius, Solinus, Serapio, Sethus, atque alij scriptum reliquerint, solum Aegypto ac Iudeæ fuisse olim Balsamum cõcessum. Quibus scriptoribus plena fides fortasse haud omnino, me iudice, erit adhibenda, cum permulti alij ex antiquis

SEBESTEN SYLVESTRIS.

De Tamarisco, atle vocata: Cap. IX.

ALPINVS.

TAMARICI, quem miricam & tamaricem Dioscorides nuncupat, syluestris genus, Italiæ est notissimum nasciturque propè fluminum ripas, aridaque & saxosa vel arenosa loca, potiusque apud stagnantes aquas, vt docuit Dioscorides. de hoc non loquimur, quando ipso Aegyptus plane careat. Alterum vero tamarici domesticum genus in Aegypto spectatur, proceritate figuraque admodum à syluestri diuersum, quod ad magnæ oliuæ magnitudinem crescat. audioque etiam supra Aegyptum in loco sabit ab ijs populis vocato, crescere ad magnæ quercus magnitudinem, cuius ex lignis carbones faciunt, quibus tota Aegyptus, & Arabia vtitur. ex eoque ligno multa vasa conficiunt, ad multorum ęgrotantium vsum. Folia fert syluestris tamarici folijs proxima, tamen longiora, & graciliora, apparentque multa capillamenta viridia, qualia in aliquibus equisetis visuntur, ramo appensa, semper virentia, fructus fert paucos, raros, virides, nucum magnitudine, duros, lignosos, sine nucleo, & videntur eiusdem substantiæ esse cum gallis: omnes uero figura inter se differunt, quamquam in omnibus aspera & inequalis obseruetur, quando alij longi, alij breues, alij rotundi, alij lati, alij crassi, alijque graciles existant. Vsus Tamarici tum in Aegypto, tum magis supra Aegyptum, ubi horum arborum copiosus est prouentus, est ad ignem maior, quando nulla ferè alia ligna ad comburendum habeant. Folia huiusce arboris usum habent ad lienem induratam, obstructam, & refrigeratam. Vasaquè ex ligno, ut dictum est, conficiuntur, quo lienosi uti consuescunt: ob eiusquè multam, quæ ex hoc ligno habetur, ad id morbi genus utilitatem, mirari non debemus si Plinius (quod tamen fabulosum est) dixerit, sues assuetos cibum capere in uasis è ligno tamarici confectis, liene carere. Mulieres decocto ex Cortice parato utuntur per os sumpto, ad sistendas menstruas purgationes, ex quo parant etiam insessiones, & clysteribus in uterum inijciunt decoctum. idem quoque fructus facere aiunt. ijs siquidem utuntur in sputo sanguinis, in lienterijs, & in menstruis plus iusto fluentibus, atque hæmorrhoi-

darum

darum immodico fluxu. dentes etiam commotos, atque collabentes ipsorum decocto firmant: atque in ijs concitatum dolorem demulcent. Vtuntur etiam ad oculorum lippitudines incipientes, in colirijs, atque ad oris ulcera. Cinis quoque corticum & fructuum ulcera curat. De ligno uero multi decoctum, non secus quam nostri ex ligno Indo ad curandam luem gallicam facere soleant, parant, quod exhibent leprosis, scabiosis, atque alijs multis, pustulis & ulceribus affectis, feliciori cum successu. Idemque faciunt in melancholicis, ictericis nigris, & hydropicis ex refrigerato obstructo, ac indurato liene concitatis. arborem illi uocant Ade.

TAMARISCVS ATLE.

De Tamarindo derelſide uocata. Cap. X.

ALPINVS.

TAMARINDVS, quem derelſide appellant, arbor eſt pruni magnitudine, ramis denſis: myrthi folijs ſesbã proximis prædita: flores fert albos mali aurãcij floribus perquamſimiles, è quorum medio exeunt quatuor fila alba, & tenuiſſima, ex quibus ſiliquæ craſſę, producuntur primo uiri dęs, tandem maturæ cineritiæ, quæ intus nõ nulla ſemina craſſa inæ qualia, duraquè, atq; pulpam nigram guſtui acidam, continent. In Aegypto non ſunt admodum hæ arbores copioſæ, neq; ſunt patriæ: ex fœlici etenim Arabia atque Aethiopia illuc conuehuntur, in ui ridarijſq; ſeruantur. Miraculi loco habetur, quod dicitur, unam arborem in deſerto Diui Macharij, propè monaſterium Aſſiriorum, viuere, in quo ſolo nulla alia planta uiuit. Hæc planta hoc mirabile habet, quod eius folia ſolem ſemper ſequuntur, ſoliſq; ſequia dicuntur: nã ipſo occidente omnia in ſe clauduntur, eodemq; oriente aperiuntur, atq; hęc motio tantam uim habere in ijs obſeruatur, ut ſiliquas dum habent occidente Sole, eaſdem folijs in ſe arctiſſime claudant, & retinere ſpectentur. eodemq; oriente, apperiantur, ſiliquaſque relinquant. Hanc foliorũ conuerſionẽ pluribus Aegyptijs alijs plantis communẽ animaduerti, quippe acatiæ, Abrus, abſus, Sesbã, atq; Tamarindo. Vtuntur folijs Tamarindi in pueris ad uermes necãdos, atq; etiam ipſorum uel infuſo, uel decocto ad ſoluendũ aluũ. acida ſunt folia atq; guſtui non inſuauia. Arabes cõdiũt ſiliquas ſeu cannas huius arboris paruas ac uirides ſaccharo, uel melle carnub, tũ etiam grandiores factas atq; maturas. condiunt ipſarum pulpam ſaccharo, quam per itinera, quæ in deſertis Africæ locis conficiũt, ſecũ uiatores deferũt. Qua ſæpe, calefacti, ac ex calore itinereq; inflãmati ualde ſitientes refrigerantur, atq; ſitim reſtingunt, per aluum plurimũ calidorũ humorũ ſubducẽtes atq; vacuantes. In febribus verò peſtilentibus, atque omnibus alijs ex putridis, exurentibus, aquã, in qua multa copia Tamarindorum infuſa fuerit cum ſaccharo ebibunt: potus ſi quidem ſitientibus ex calore iucundiſſimus eſt, maximeq; refrigerat, & ſitim extinguit. Ad omnes deniq; febres putridas à biliofis, exuſtiſq; humoribus concitatas, & ad hepatiſq; atq; renũ calefactiones ac inflammationes, pręterea ad gonorrhęam vſum Tamarindorum frequentant; vocant derelſidè.

TAMARINDVS DERELSIDE APPELLATA.

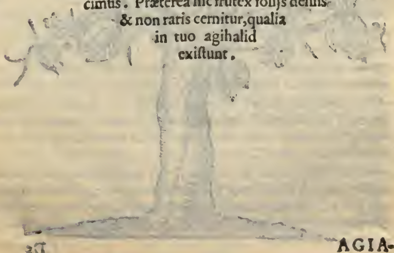

De Agihalid. Cap. XI.

ALPINVS.

ARBOR cernitur in medio cuiusdam Eunuchi Turcæ uiridario, quod parum ab æde Veneti Consulis distat ex Aethiopia asportatã, magnitudine piri syluestris, ramis raris non multis, in rectum inequaliter delatis, ordinatim acutissimis, multis spinis obsita, folia præseferens buxi proxima, tamen latiora, pauca, rara, singula, bina æqualibus interstitijs adnata. Flores habet paruos, albos, Hyacinthi orientalis floribus similes, sed minores, à quibus prodeunt fructus nigri ebuli similes, gustu subamaros ac adstringentes. Folia gustum acido sapore feriunt, cũ aliqua adstrictione. Huius arboris foliorum vsum ad pueros vermibus vexatos, in Aethiopia audiui esse familiarissimum. Quid? an non licium hanc arborem esse putandum est, cum Dioscorides de hoc sic scripserit: Licium, quod aliqui pixacantham uocant, arbor est spinosa, ramis trium cubitorum, aut longioribus, folijs buxi, densis, fructu piperis, nigro, læui, amaro, densoque cortice, pallido, non dissimili lycio madefacto, radicibus multis obliquis lignosis.

GVILAND. Agihalid, vt ex tua descriptione, quam vidi, non frutex, sed arbor videtur. Lycium vero fruticem potius esse, quàm arborem, ex Dioscoride didicimus. Præterea hic frutex folijs densis & non raris cernitur, qualia in tuo agihalid existunt.

Arabiã olim quoque Balsami feracem fuisse testatum reliquerint. Diodorus etenim Siculus in 2. libro suarum historiarum, Balsamum in quadam Valle Arabiæ nasci,& non alibi memoriæ prodidit.& Strabo in 16.lib. Geograph.ait: His proxima est fœlicissima Sabeorum terra,quæ maxima natio est,apud hos thus & myrrha,& cinamomum nascitur,in ora etiam Balsamum, & alia quædam herbula valde odorata,& Pausanias lib.9. De Viperis vero ijs,quæ in Arabia inter Balsami arbores versantur, diuersum quidem accepi. Sed cur nos magis Dioscoridi, Theophrasto,atq; aliis de Balsamo quam Aegyptiis & Arabibus propè Balsameta natis credere debebimus, præcipue quia incertus sum illos vnquam viuentem Balsamum offendisse, ac inspexisse, & hi in Balsami locis nati (quando omnium cum priscorum, tum huius ętatis scriptis firmissime constet,Aegyptum Balsami plantas aluisse) quam facile potuerunt has plantas vidisse,ac vere agnouisse, à quibus cum constet Aegyptum has ex Arabia habuisse,cur amplius dubitabimus Arabiam esse patrium Balsami solum? quæ res apud Aegyptios & Arabes demonstratione nulla opus habet; cum hi omnes certò sciant non modo superiori,sed præsenti quoque ætate Balsami innumeras plantas in Arabia adductas viuere; atque omnes,quas hactenus Aegyptus habuit,exinde exportatas & sæpesæpius eo modo renouatas fuisse. Apud me itaque amplius dubium non erit, Dioscoridem, atque alios Balsamum solò Aegypto,ac Iudeæ concessum olim fuisse asserentes,plurimum deceptos,idque ex aliorum relatione magis,quã ex vera scientia litteris prodidisse. Sed tu tamen ne obliuiscaris iã propositam peregrinorum Aegyptiorum historiam nunc recésere: quæ mihi gratissima erit. ALPIN. In Arabia fœlici ciuitas est primaria Meccha dicta, quæ est ad mare rubrũ sita: ab ipsaque altera Medina vocata, distat itinere octo dierum,in qua est sepulcrum Mahemetis ipsorum pseudoprophetæ. ad quod singulis annis ex Aegypto duodecim vel quindecim millia peregrinorum se conferunt,sacrificaturi, & holocaustum oblaturi. His præficitur Dux quidam, qui trecentorum militum præsidio illos omnes peregrinos Mecchani,Medinamque conducat,& mox Cayrum reducat incolumes ab iniuriis Arabium, qui non raro in his desertis, eos inuadunt, & occidunt, ac depredantur. Viuunt enim Arabes hi rapina victum quæritantes, suntque ferocissimi, atque audacissimi,habentque equos velocissimos,quibus vtantur, legeque sancitum etiã

habent, vt alicubi nunquam consistere queant, sed continuo equitent, degentes sub tentorijs. Peregrini itaque duce illo, quem Hamirag appellant, recta Maccham pergunt, deinde redeuntes proficiscuntur ad sepulchrum Medinæ, quod iter perficiunt diebus quadraginta: Medinæ & Mecchæ per alios viginti morantur. Turcarum Rex Medinam mittit duos præfectos, quorum alter sacris præest, & alter prophanis & militibus: Mecchæ vero, quæ Turcarum imperio non omnino obedit, preest quidam Arabum princeps, quem Seriph appellant, hoc nomine vocant omnes, qui à Mahemet oriūdi sunt, & se illius cognatos scripto ostēdunt. Habet hic princeps equitum armatorum decem millia, & viginti quoque millia peditum: quibus timens à Turca sibi hac itineris occasione insidias fieri, statim cūaudit peregrinos ad sua loca appropinquare, recedit à Meccha & in montes se recepit, vbi usque dum abierint peregrini, moratur, quibus quotidie minatur, nisi discedant post viginti dies, se aquas intercepturum, quando aquæ omnes defluunt ex montibus. Mittit Rex Turcarum huic Seriph munera hæc, quippè chlamydē auratam, eiusq; filijs & fratribus centum & quinquaginta millia aureorum singulis annis, pro quibus muneribus ipse Regi Turcarum dono mittit quadringentas petias lineas Indicas subtilissimas, cuiusmodi esse bissum, de quo meminere sacræ litteræ, existimari potest. Amplius cum eo bisso mittit etiam Regi opobalsami tres quatuorue libras, & præfecto Cayri libram, atq; Hamirag peregrinorū semilibram. Sunt etiam alij duo duces siue Hamirag cum multis peregrinis, scilicet alter è Damasco, & alter ex Arabiæ fœlicis locis, Meccham & Medinam uisitatum venientes, quibus omnibus donat parum opobalsami. Postquam omnes Aegypti, Damasci, Arabiæque peregrini Meccha discedunt, ad montem quendam proficiscuntur, quem appellant Arafat, ad cuius radicem est locus, quem Maure vocant, vbi sacrificant in memoriam sacrificij, quod fecit Abrahan, credentes illum esse locum sacrificij. In medio uero itinere, quod redeundo conficitur, mons est arenosus, in quo multas balsami plantas viuere affirmant, quas miraculo Mahemetis in sterili illo monte natas affirmant. Cæterum ne ex hac historia dubites, tantum opobalsami habere Seriph, scito, ibi à Seriph opobalsamum solere locari, soluuntque, ut audio, aliquot millia aureorū in singulis annis, & qui habent ab ipso conductum, quibus volunt vendūt opobalsamum, atque hæc est historia de peregrinorum ad eas urbes itinere

nere

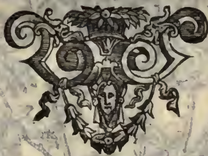
nere,ut ex ea etiã ſcias vnde ad Turcas tãtum opobalſami accedat, atque vt etiam tuam hac de re retineas ſententiam, quippè Arabiam fœlicem eſſe proprium balſami ſolum, Aegyptum uero peregrinum. GVILAND. Quam gratiſſimum mihi fuit, ex te diligentem peregrinorum Aegyptiorum peregrinationis hiſtoriam audiuiſſe,nec non ex Arabia ſolum Regem Turcarum opobalſamum habere:nunc uero illius plãnta eſt à te deſcribenda. ALPIN. Balſamum arbuſculum eſt uiticoſum,quod creſcit ad altitudinem elhanne,ſeu liguſtri,uel cytiſi, folia pauciſſima gerens rutæ proxima,non tamen,ut dicebat Dioſcorides,ijs candidiora,ſed potius lentiſci folijs ſimilia cernuntur,ſcilicet colore viridi,ſubalbido, perpetuoque virentia. Eius lignum gummoſum, lenique apparet colore exterius ſubrubro,cuius ramuli eodem colore cõſpicui ſunt,longi, recti, graciles,paucis folijs inordinatim referti,foliaque ſimul terna, aut quina, aut ſeptena alæ adnata aliquo pacto lentiſci foliorum æmula. Sunt ramuli odorati,gummoſi, digitiſque contrectati eis tenaciter adhærentes. Flores fert paruos albos acatiæ floribus proximos,ternos ſingulis alis appẽſos,quaſi in vmbellæ forma,ſumme odoratos, odor paululo temporis reſoluitur, à quibus ſemina promanant flaua folliculis nigris ſubrubeſcentibus cõtẽta,valde odorata,intuſque humorem flauum melli perſimilem habentiã,ſapore ſubamaro parumque acri linguam ferientia,opobalſamumq; redolentia,terebinthi fructuum figuræ & magnitudinis æmula, extrema aculeata & medium craſſum obtinentia. opobalſamum æſtate a ſcarificato cortice caudicis diſtillat, ſtatimque eductum colore albeſcit,& poſteà in uiridem,tertio in aureum, atque demum melleum mutatur. ſtillatum etiam eſt clarum,quod mox turbatur,craſſeſcit,& tertio tenuiſſimum atq; clariſſimum fit,tandemq; ſenio confectum,vt terebinthina craſſeſcit. olet in principio recentiſſime diſtillatum acutiſſimo atque eximio odore,quod multis capiti dolorem cõcitare ſolet, & aliquibus etiam ſanguinem ex naribus promouere. odoris uero illa acuties ac vehementia ac in Zebet fit, tempore obtunditur, & gratior euadit, ſenio vero confectum uix ſentitur in eo aliquis odor,& ob id Dioſcorides dixerat inutile eſſe antiquum. Eſt etiam in principio leuiſſimum, & dilui facillimum,ita ut ſi in aqua uel lacte ex alto diſtillet,in imum uaſis reſidere nõ patiatur. clarum uero aureumque redditum, ac ab omni fece purgatiſſimum medio cri lęuitate præditum eſt,ita vt inſtillatum in aqua,etſi fundum pe-

tat, tamen citò rursum in superficiem aquæ feratur, cum eaque citò resoluatur. quæ omnia quo annosius, eo obscurius habet. Hincque meritò dicebat Dioscorides, optimum Balsami succum esse recentem, validi odoris, syncerum, non ad acorem vergens, dilui facilem, læuem, adstringētem, ac modice mordētem gustū. GVILAN. Dubium in colore natum est, cum tu dixeris in primis opobalsamū statim eductum colore albescere, atque hunc colorem breui tempore in viridem oleosum mutari, & mox in aureum, & tandem in melleum, & Dioscorides, quem tu haud negabis verum opobalsamium inspexisse, dixerit ipsum colore lactescere. ALPIN. Succum Balsami in aqua instillatum & liquatum colorem lactis accipere Dioscorides scriptum reliquit. quod verissimū est. quinimo hoc est signū inseparabile proprium, quod fidelius ostēdit verum succū balsami ab alijs vitiatis pro opobalsamo à multis receptis. Multa de opobalsami synceri & adulterati notis, essent à nobis dicēda, nō minusq; de carpobalsamo, & xilobalsamo, de quibus medica mētis dubij sunt fere omnes recētiores medici, sed quia aliàs de his omnibus fusissime à nobis in Dialogo de Balsamo scriptum est, quæ omnia cum te iampridem legisse & cōsiderasse, certo sciam, nolo tempus amplius in ijs cōsumere, sed sermonē nostrum ad alia traducere, proinde qui absolutam ac perfectam plātæ, succi, fructuum, & uirgarum rationē audire, ac agnoscere cupiunt, dialogum illum legere nō grauentur, ad quem te quoq; pro alijs quæ de balsamo superessent, dicenda, remitto, Balsami plātam apud me viuentē verissimam Iacobus Cōtarenus Senator Clariss. Ioannes Vothus nobilis Anglus, Fran. Ferrerius Gallus, Ioachimus Iungermanus Germanus, Marcus Fenarius Venetus pharmacopola & plures alij viderūt, uerumq; etiam opobalsamum ab eius foliorum alis dissectis instillauisse. quod multis maxime mirum fuit, cum aliàs Italiā hāc plātam habuisse, nusquā appareat. usus tamē in medicina, quos apud Aegyptios habeat opobalsamum, carpobalsamum & xilobalsamum, tibi quoq; detegere, ac referre nunc conabor. ab opobalsami dotis desumpto principio. GVILAND. Gal. paucos usus Balsami in medicina hinc nouisse putādū erit, quod ipse in lib. 6. de simpl. med. facult. omnium simplicium medicamentorum usus copiose docēdo, de balsamo nihil ad
„ hanc rem protulerit, ut ex eius his uerbis cōstat, Balsamum desiccat
„ & excalfacit secundo excessu. est autem tenuium partium adeo, ut
„ odoratum sit. Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est, quàm

ipsa planta, non tamen adeo calidus, vt quidam existimant, tenuita »
te partium falsi. Porro fructus eius persimilis genere facultatis est, »
cæterum longè in subtilitate partium inferior. Sed age tu dic vsus il »
lius apud Aegyptios frequentatos. A L P I N. Nullum certe ibi
est medicamentum, quo magis, ac frequentius gens illa medendo
vtatur, quàm opobalsamum, quod quidem illi fere ad omnes morbos, ac symptomata adhibent ad osq; maxime, qui vel ex simplici
temperie frigida & humida, uel à frigidis humidisque succis, uel à
uenenis, concitantur. summa cum laude eo utuntur ad omnia uulnera, quo mirifice curantur. quod ego experientia in Petro Mariano
Veneto mercatore, in capite à Turcis nocte quapiam usq; ad os pessime lignis vulnerato, didici: balsamo siquidem inuncta ea uulnera
per diem tantum, ferè omnino coaluerunt, & eo quam paucissimis
diebus, ut is testis esse potest, perfectè sanatus est: utuntur etiam ipso ad ulcera sordida, quæ eo mundantur, atque sanantur. In uenenatis, & demorsis à serpentibus, atque ictis à scorpionibus tum epotū,
tum illitum maxime iuuat. In peste, vt ab eius contagio defendantur, nihil maius habent, quo utilius & tutius utantur, singulis diebus
eius semidragmam deglutientes. Multasque etiam putridas febres
eo epoto illi sanant, largiori ab ipso erumpente sudore. In chronicis febribus à crudis frigidisque humoribus, obstructionibusque uiscerum, nihil utilius ac præstantius experiuntur, quam opobalsami
binos scrupulos, uel dragmam per os quotidie exhibere, liberat
enim ualenter uiscera ab obstructionibus, calboremque naturalem
fouēdo crudos humores concoquit, ac digerit. Hincq; eius usus ad
omnes frigidos morbos, ac symptomata, apud eos est frequentissimus. Oculis uisum deperditum, atque auribus auditum instillatum
restituit, auriumque dolores sanat. præterea ad conuulsos ex humiditate ac frigiditate, ad uertiginosos, epilepticos, resolutos, tremen
tes, ad tussimque ex frigido humore, orthopnæam, & omnem spirā
di difficultatem, pulmonum fluxiones, humiditates, & dolores, ad
stomachique frigiditatem, cruditates, atque ad omnes flatuum mo
lestias, ad uteri frigidam humidamque intemperiem, ad præfocationes, dolores, sterilitatem, albos, fluores, ad interceptam urinam ex
frigiditate, flatu, uel lapidibus, ad calculosque in renibus ualenter
frangendos, ac abstergendos, usus opobalsami est apud omnes illos
populos notissimus, & ad hæc omnia mala præstātissimū illi auxiliū
experiuntur. Mulieres uero Aegyptiæ steriles eo tum epoto tum

supposito, tum suffito fœliciori successu sæpe ad remouendam sterilitatem utuntur. Non minori in usu etiam habent, ad pulchram faciem efficiendam, quando eo ipsa illita à rugis defendatur. audio etiam aliquas eo ad conseruandam faciei pulchritudinem ac iuuentutem non inutiliter usas fuisse. GVILAND. Sed quomodo hæ illo ad conseruandam iuuentutem utuntur. hic enim usus quam quam in ore multorum sit, nihilominus a nullo id discere potui. ALPIN. Vt mulieres faciei cutem, dũ iuuenes sunt, perpetuò conseruare possint, opobalsami usum in hunc modum sequũtur Balsamanda enim mulier (ut sic loquar) in balneum calidum in primis moratur quousq; multum incaluerit, quo tempore cutem opobalsamo multoties copiose illinit, à qua linitione per horam & amplius in balneo ualde calido, quousq; recte cutis opobalsamo imbibatur & arescat, morata, balneũ egreditur, solitaq; munia exercet, ꝑmanetq; sic, facie atque pectore opobalsamo inuncta per tres ad minus dies, in quibus nunquam perunctam cutim abluit, uel mundat: ac tertia die ab inunctione rursum in balneum eodem iam dicto modo se confert, faciemque ac pectus ualde calefactum copioso opobalsamo multoties perungit: aliquæ sunt, quæ uel decies una die cutem inungunt, obseruantes commodum interuallum, quo recte cutis peruncta totum opobalsamum imbibat, atque paululum arescat, ut promptius succum intimius haurire queat. Quam opobalsami unctionem hoc modo præstitam multoties moliuntur, saltem diebus triginta. In quibus cutem nunquam lauant, uel mundãt à quibus quindecim & etiam amplius, sic cute opobalsamo inũcta quiescunt, quousq; nihil liquoris ostẽdat, probeq; ab eo siccata fuerit. quo tempore aqua fabarum stillatitia, prius ad eas partes præmissa modica olei amigdalarum amararum inunctione se lauant, cutemque multis diebus abstergunt. atq; hæc de uiribus opobalsami sint dicta. Seminum atq; uirgarum quoq; recentium usus apud illos est familiaris. Eis siquidem ad omnia ferè, ad quę opobalsamo, utuntur. præsertimq; ad robur stomacho conciliandũ, eius enim puluerem cũ decocto specæ nardi, ad binas dragmas exhibent. idẽ præstat decoctũ, quo maxime colorẽ naturalẽ fouent, augent, & roborant. utũtur & ipso in spirandi difficultate, tussi frigida, atque alijs morbis à frigiditate nascentibus. Vsum frequentissimũ habet puluis, & decoctũ ad humiditates uteri exsiccandas, eiusq; calorẽ uiuificandũ. suffitũ ex his frequentant ad morbos omnes vteri à causa

frigida concitatos.eodem modo & ligni uſus eſt.Succus enim,ſemina, ac lignum iiſdem facultatibus donata ſunt, & ad eademq; uſum habent.verũtamen opobalſamum efficatius poteſt,coq; minus carpobalſamum,omniumq; minime xilobalſamum.at tempus eſt,vt finito hoc ſermone, nos ad alias plantas narrandas tranſeamus.
GVIL. Iſtorum trium medicamentorũ uſus omnes etiã Dioſcodes,Auicenas, atq; alij multi præclariſſimi medici docuerãt, ex quo mirum non eſt,ſi ijs adhibitis ad multa mala uoti compotes Aegyptij fiunt. Sed de Calaf tempus eſt vt loquaris,prius tamen balſami uera uiſa ichone,quam à Peruis Bei tuo familiari amico Turca Sangiach receptũ, aliàs ex te audiui, atq; ex tua uiuente planta deſcribere potuiſti.

BALSAMVM AB AEGYPTIIS BALESSAN.

De Calaf seu Ban. *Cap. XV.*

ALPINVS.

ARBVSCVLVM fruticosum in Aegypto reperitur, quod mea quidem sententia, Salicis genus existit, nasciturque in locis humidis, foliis aliquatenus Salici proximis, sed multo maioribus; quippe longioribus, ac latioribus. Floresque eius sunt quidam globuli oblongi, albi, lanuginosi, caudici pene foliorum radices nascentes, quotaque in arbore folia existũt, tot flores emittit. crescit arbusculum hoc ad viticis magnitudinẽ ramis multis, siue stolonibus rectis: ex floribus, vt audio distillant aquam macahalef vocatam, quam insignes vires ad exsiccandam putredinem, atque ad venena, & cor recreandum habere, illi prædicant. in febribusque pestilentibus ipsa pro secreto auxilio apud illos habetur. Aquam etiam, in qua multi flores infusi aliquandiu manserint, uel in qua ebullierint, exhibent ad dolores capitis, atque ad virium recreationem, quam & ipsam valide putredini ac venenis obsistere experti sunt. estque ipsorum decoctum, ac infusio in aqua parata, ad quoscumque febricitantes, apud illos in maximo vsu.

CALAF, ET BAN.

De Bon. *Cap.* XVI.

ALPINVS.

RBOREM uidi in uiridario Halybei Turcę,cuius tu ichonem nunc ſpectabis, ex qua ſemina illa ibi uulgatiſſima Bon,uel Ban appellata,producuntur:ex his omnes tum Aegyptij, tum Arabes parant decoctum uulgatiſſimum, quod uini loco ipſi potant, uēdituŕque in publicis oenopolijs, non ſecuſquàm apud nos uinum : illiq́ue ipſum uocant Caoua. Hæc ſemina ex fœlici Arabia aſportantur. Arbor,quam me in ſpexiſſe dixi,euonomo ſimilis obſeruata eſt, ſed tamen folia craſſiora,durioraq́ue habebat, uiridiora,perpetuoq́ue uirentia. Vſus eſt illorum ſeminum omnibus notiſſimus,ad parandum iam dictum decoctum, quod quo pacto ab illis paretur, aliàs à me dictum eſt, Vtuntur tamen eius decocto ad roborandum ventriculum frigidiorem, adiuuandamque concoctionem, & non minus ad auferendas à viſceribus obſtructiones ; in tumoribuſq́ue hepatis lieniſq́ue frigidis, & antiquis obſtructionibus, fœliciori cum ſucceſſu decoctum multos dies experiuntur. Quod etiam vterum maxime reſpicere uidetur, ipſum enim excalfacit, obſtructioneſq́ue ab eo aufert, ſic enim in familiari uſu eſt apud omnes Aegyptias, Arabaſq́ue mulieres, vt ſemper, dum fluunt menſes,ipſorum vacuationem,hujus decocti feruentis multum paulatim ſorbillantes, adiuuent. ad promouendos etiam, in quibus ſuppreſſi ſunt,vſus huius decocti,purgato corpore multis diebus, vtiliſſimus eſt. GVIL. Auicennas de his ſeminibus meminit,ſimileſq; uel eoſdem vſus à te narratos de his ſeminibus memoriæ prodidit. ipſumque ſemen calidum in tertio, & ſiccum in ſecundo gradu cōſtituit, quod tamen verum non videtur, quando ſemen ſapore dulceſcat, cum pauco amarore nullamq́ue acrimoniam præſeferat. Nihilominus ipſum obſtructionibus uiſcerum,frigidiſq́ue tumoribus hepatis,vel lienis multum conferre docuit. Sed ait, ſtomacho nauſeam concitare,pituitamq́ue purgare,atque multa alia hæc ſemina præſtare,experientia penes Aegyptios didici. atque hæc eſt arbor, quam Cayri olim inſpexeram.

B O N.

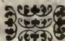

De Bahobab. *Cap.* *XVII.*

A L P I N V S.

BAHOBAB est fructus magnitudine mali citri, cucurbitæ similis, intus semina nigra, dura, extremis in unum semiarcum quasi inclinantibus, & substãtiam cucurbitarum, similem habent, quæ in recentibus est humida, rubra, sapore acido

non ingrato; Fructus recenter ab arbore excisus, gustui admodum gratus est, in Aethiopiæ inflammatis locis, acido sapore, quem contemperant diuites saccharo, sitim valenter extinguit, multumque refrigerat. Ibi, vt audio, eo vtuntur ad omnes calidos affectus, febresque omnes putridas, præcipueque ad pestilentes, tum eius pulpam cum saccharo comedentes, tum succum expressum cum saccharo potantes, vel ex eo paratum syrupum accipiẽtes. Cayri etiam, quo loco recens fructus non habetur, eius pulpa in puluerem parata ij vtuntur, quæ est terra rubra, adstringenti, acidoque sapore gustum feriens qualis in terra lemnia obseruatur: estque apud multos familiarissimus illiusce terræ vsus ad pestiferas febres, tum ad sputum sanguinis, ad lienteriam, dysenreriam, cruentumq; hepaticum fluorem, nec non ad uteri menses firmandos. alij eiusce terræ in subtilissimum puluerem redactæ dragmam cum aqua plantaginis dissolutam, ad eadem exhibent, alij decocto, alij infuso vtentes. Arborem quæ hos fructus fert, vidi ego in quodam viridario, folijs magnitudine ac figura, aurancijs valde similes.

BAOBAB

BAOBAB.

FRVCTVS

FRVCTVS BAOBAB.

De Goßipio arboreo, Gotne Mſegiar appellato. *Cap. XVIII.*

GVILANDINVS.

MVLTAM ne ibi goſſipij copiam Aegyptij colligunt? Syria etenim, atque Cyprus huius plurimam copiam producit. ALPIN. Goſſipium Aegyptij ad ipſorum vſum aliunde aduehunt, neque enim apud ipſos herbacea illa planta, ex qua Syri, uel Cypri Goſſipium colligunt, adnaſcitur, ſed tantum quæ arboreus frutex eſt, quæque in quibuſdam tantum uiridarijs prouenit, pluribus annis uiuens, diſſimilis ab herbacea tantum proceritate, caudicis, ramorum, atque ſoliorum figura. Creſcit autem ad decem uſque cubitorum altitudinem, ſtipite, ramiſque duris lignoſis. GVIL. Quid audio? arboreum Goſſipiũ ibi ſpectari? noua certe omnibus herbarijs planta, nuſquam hactenus uiſa, aut cognita. Sed dic quęſo multæ ne ibi illius Goſſypij plãtæ naſcuntur, ex quibus, queant uſum illius uſitatiſſimæ lanuginis explere? ALPIN. Paucæ, & non niſi in uiridarijs, Goſſipij arbores illæ ſpectantur, quæ eandem, quam herbaceum, ferunt lanuginem: quæ (ob modicam penes ipſos quantitatem) in uſu non eſt, ſed aliunde aducta. Vtuntur Aegyptij, linearum petiarum loco, quibus noſtri tantum utuntur ad ulcera, uulneraque omnia ſananda: quando lineis petijs, apud noſtros ad uulnera ulceraq; frequentata, illi non utantur. adhibent & ipſa, uti noſtri faciunt, ad fluentẽ ſanguinem ſiſtendum. Seminum quoque mucylaginis uſus eſt frequentiſsimus ad omnes febres exurentes, atque uenena eroſionem uentriculo, & inteſtinis inferentia. Ad tuſsientes ex acrium, ſalſorũque humorum diſtillationibus, goſsipij plurimus eſt apud eos uſus. In Arabia ex hac xilini lanugine telas illas tenuiſsimas (quas ſeſſa illi appellant, atque multis byſſum antiquorum eſſe perſuaſum eſt) parant, quæ utique ob pulchritudinem ab omnibus comendantur.

GOSSIPIVM ARBOREVM GOTNEMSEGIAR.

De Sambac Arab. siue Gelsimino Arabico. Cap. XIX.

ALPINVS.

CAYRI est frutex sarmentosus, qui sarmentis serpendo altius se extollit, folijs mali aurancij proximis, flores albos, octonis folijs præditos, omnino similes vulgaribus iesmini floribus, à quibus differũt numerosioribus folijs, magnitudine odoreque præualidiori, ac suauiori. vsus florum est magis ad ornatum corporis, quàm ad sanitatem. nihilominus parant oleum, quo vtuntur mulieres in balneis ad vterum calefaciendum & laxandum, eius enim scirrhosis tumoribus maxime conferre expertæ sunt, vt partum etiam faciliorem reddant, oleum hoc & bibunt calidum, & ipso liniunt extrinsecas uteri partes. Vtuntur quoque eo exterius inungentes thoracis regionem, tum per os ipsum calidũ bibentes, ad tussim, anhelitusque difficultatem, & ad pleuritim lethalem, in qua sputum maxima cum difficultate educitur, & ad peripneumoniam, atque ad dolores vehementes stomachi, intestinorum, atq; vteri; Parant hoc nostri vnguentarij ex dulcibus amygdalis atque vel sesami seminibus, ex quibus odore florum iesmini imbutis oleum exprimunt valde odoratum.

SAMBAC IESMIN ARABICVM.

De phaseolo nigro lablab vocato. Cap. XX.

ALPINVS.

EST arbor sarmentosa, quæ crescit ad vitis magnitudinem, sarmentisque vitis modo extenditur, ac expanditur folijs, figuraque similis est omnino vulgari phaseolo, flores fert bis in anno, vere, ac autumno, phaseolorum floribus aliquatenus similes, à quibus siliquæ longæ, instarque fabarum latissimæ cernuntur, quæ semina nigra phaseolis planè similia continent, quorum alia nigra, alia subrubra cernuntur. Hæc arbor uiuit annos centum, & amplius perpetuoque viret. Aegyptij phaseolos illos in cibo frequentant, nostrisque non minus gustui suaues existunt. Mulieres utuntur decocto cum croco ad excitandos menses. præterea utile est ad tussim, & dispnæam, & ad urinam suppressam mouendam.

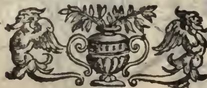
PHASEOLVS NIGER LABLAB.

De Phaſiolo rubro, Abrus vocato. Cap. XXI.

ALPINVS.

EST etiam arbor fruticoſa, ſarmentoſa, uolubilis, atque lahlab modo ſerpens, ac altius ſe extollens, latiuſque ſe expandens, folijs derelſide uel Tamirihdi, plane ſimilibus, ſed longe minoribus: mouenturque etiam non ſecus, quam de tamarindi folijs dictum eſt, ad Solem: Occidente quippe Sole clauduntur, totaque clauſa manent, quouſque Sol denuo oriatur, quo tempore rurſum aperiuntur. Flores audio ferre hanc arborem phaſeolis proximos, atque ſiliquas, quæ intus habent ſemina parua, rotunda, rubra, dura, phaſeolis omnino ſimilia: quæ quidem corallorum uniones, quas collo puellæ geſtare ſolent, omnibus plane videntur. phaſeolorum guſtum & ipſa habent, quorum vſus eſt ad cibum, iiſque Aegyptij in iure elixis ueſci conſueuerunt. Sunt vero cæteris omnibus difficiliora, ex quo ſtomacho maxime infeſtę ſunt, flatuſq; multos concitant, & hypochondria cis valde noxia obſeruantur, egerrime que in ſtomacho concoquuntur, & prauum ſuccum etiam generant.

ABRVS.

De Mauz seu musa. *Cap.* XXII.

ALPINUS.

AVZ arbor apud Aegyptios vocata,crescit in multis locis Aegypti,præsertimque Damiatæ,olim Pelusij, ad mali punici magnitudinem, sed ramis caret; nam instar cannæ folia sua spargit, quæ sic longissima sunt, & latissima, ut sex, septemque cubitorum in quibusdam uisa sit longitudo, & latitudo fere duorum. aiunt multi insitam hanc plantam olim fuisse cannæ saccharinæ supra culcassię radicem,uereque imago utriusq; in ea cernitur,longitudinem cannarũ,& latitudinẽ culcassiæ in folijs adepta perpetuo uiret, nunquàm folia decidunt. Hæc planta fructus fert multos, paruis cucumeribus similes sed racematim multos appensos. Color ipsorum exterius aureus cernitur,corticesque suauissimum odorem,atque aromaticum spirant.substantiæ ipsorum cucumerorum persimilis aliquatenus existit,sed est tamen mollis,pinguis, lenta, dulcis,atque adprime suauis, eam comedere assuetis, seminum,uel nucleorum expers. Stomachum grauat, difficulter concoquitur,multum nutrit,succumque crassum ac lentum generat,quo uiscera obstruuntur,præsertimque hepar: est tamen auxilio tussientibus, suspiriosisque ex calore factis.eiusque decocto utiliter utuntur,ad tussim ex calidorum humorum destillatione genitam,atque ad pleuræ & pulmonum inflãmationem,atque ad renes inflammatos,& ad eos,qui mingunt difficulter.aiunt etiam fructum esum,uel decoctum assumptum,uenerem augere. Fructuum cortices exiccatos multam uim habere ad roboranda omnia uiscera illi affirmant,cordique opem ferre ex ipsis paratum decoctum in aqua calaf. Vsusque huius decocti ad febres pestilẽtes apud eos dicitur valde utilis:puluerẽ quoque ipsorum corticum in cordis passionibus cũ aqua calaf dissolutam epotãt.GVIL.Planta hæc Theophrasto sub nomine palmæ fuit nota, atque Serapioni,qui de ipsa ea,quæ ad hominum salutem ex te recitantur,eadem fere dixerunt. Neminem uero noui,qui,quod tu nunc ex Aegyptiorum relatione prodidisti, affirmarit,quippè hãc plantam è canna saccharum gignente,supra radicem culcassię insitam esse: quamquàm folia longitudine atque latitudine,utriusqae plantæ,foliorũ imaginem referre uideantur,de qua hæc sufficiant.

MVSA.

De Sesban. Cap. XXII.

ALPINVS.

SESBAN ibi frutex est myrthi magnitudine, folijs securidacæ, sed longioribus & angustioribus, ramos habens herbaceos teneros. flores fert croceos, anagyridis perquam similes, racematim multos ab ala vel ramulo pendentes, à quibus siliquæ longæ producuntur, fænugreco proximas, in quibus semina sunt etiam seminibus fænugreci non parum similia. His fruticibus Aegyptij utuntur ad sepes texendas pro agrorum distinctione. semina hos in medicina usus habere noui, etenim aiunt, humentem stomachum siccare, roborare, & ipsorum quoque usum tum in decocto, tum in puluere affectant ad cohibendum quemcumque alui fluxum, atque non minus ad menstruorum immoderata profluuia sistenda, ex ipsis insignem vtilitatem experiuntur: & ut vno verbo dicam, in omnibus vacuationibus, firmandis illorum seminum vsum habent frequentissimum.

SESBAN.

De Sophera. *Capv. XXIIII.*

ALPINVS.

SOPHERA est planta fruticosa cubitalis altitudinis, galegæ proxima, duris ramis, folijs myrthi, tenuioribus multis, vtrinq; ordinatim alę appēsis: flores fert croceos, cassiæ florum æmulos, inodoros; ex quibus siliquæ paruæ promanant, quatuor aut quinque semina habentes, Sesban plane similia. Aiunt semina esse uenenum hominibus.

SOPHERA.

SOPHERA.

De Beidelsar. *Cap.* *XXV.*

ALPINVS.

BEIDELSAR nascitur in humidis locis, prope Alexandriam in ramo Nili Calig vocato, & Cayri in loco prope el Mattharia fere perpetuò humida, ac fere palustris, ex aqua Nili ibi diu manente. est planta herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis sursum ad duorum ferè cubitorum altitudinem se extollens, folijs latis oblõgis, rotundis, ut Aloes folia, crassis, & candidis, ex quibus dissectis lac album manat. totaque planta lacte abundat. flores fert croceos ranunculi floribus proximos, à quibus loco fructuum duo testes inuicem adligati pendent, satis hominis testibus persimiles, in quibus alba lanugo & semina parua, lata, lactucæ seminum ęmula continentur. Folijs contusis, tum crudis, tum in aqua coctis utuntur emplastri modo in frigidis tumoribus, & doloribus. ex lanugine parant cubilia, quibus utuntur. Vtuntur etiam ea ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam esca, ac pabulo. tota planta lacte calidissimo, ac exurenti scatet, quem plures in quibusdam uasis colligunt ad expilanda coria, ea siquidem in eo lacte si aliquo tẽpore maneant, pilis nudantur. Lac quoque siccatum præstantius corpora soluit, atque dysentericos fluxus etiam lethales facit. Est etiam præstantissimum remedium ad impetiginem curandam, & ad plures alias cutis infectiones sanandas, eo si inungantur partes.

BEIDELSAR.

BEIDELSAR.

FRVCTVS

De Beidelsar. *Cap.* *XXV.*

ALPINVS.

BEIDELSAR nascitur in humidis locis prope Alexandriam in ramo Nili Calig vocato, & Cayri in loco prope el Mattharia fere perpetuò humida, ac fere palustris, ex aqua Nili ibi diu manente. est planta herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis sursum ad duorum ferè cubitorum altitudinem se extollens, folijs latis oblõgis, rotundis, ut Aloes folia, crassis, & candidis, ex quibus dissectis lac album manat. totaque planta lacte abundat. flores fert croceos ranunculi floribus proximos, à quibus loco fructuum duo testes inuicem adligati pendent, satis hominis testibus persimiles, in quibus alba lanugo & semina parua, lata, lactucæ seminum æmula continentur. Folijs contusis, tum crudis, tum in aqua coctis utuntur emplastri modo in frigidis tumoribus, & doloribus. ex lanugine parant cubilia, quibus utuntur. Vtuntur etiam ea ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam esca, ac pabulo. tota planta lacte calidissimo, ac exurenti scatet, quem plures in quibusdam uasis colligunt ad expilanda coria, ea siquidem in eo lacte si aliquo tẽpore maneant, pilis nudantur. Lac quoque siccatum præstantius corpora soluit, atque dysentericos fluxus etiam lethales facit. Est etiam præstantissimum remedium ad impetiginem curandam, & ad plures alias cutis infectiones sanandas, eo si inungantur partes.

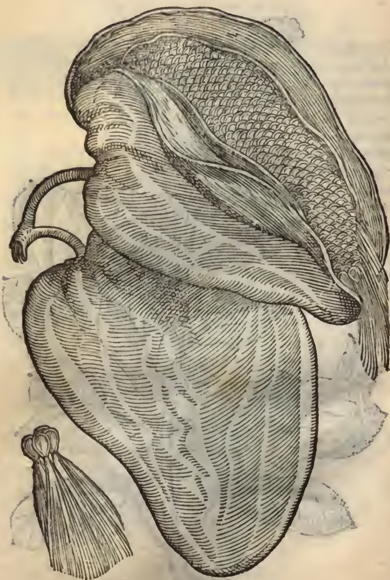

BEIDELSAR.

BEIDELSAR.

FRVCTVS BEIDELSAR.

De Achaouan abiat, idest artemisia alba. Cap. XXVI.

ALPINVS.

NASCITVR Cayri in locis multis quædam planta fruticosa, ramis densa, quę trium cubitorum vsque ad altitudinem assurgit, folijs artemisiæ intus nigris, atque extra candidis, tota planta lanuginosa, seu hirsuta, floresque fert vmbellæ modo, multos, aureos, senecioni proximos. qui tandem in pappum degenerant. flores, foliaque sunt parum odorata, sapore subdulci cum aliqua stipticitate. hanc volunt multi ipsorum esse Achaouam maiorem ac albam, quippe artemisię speciem, ex quo ipsi eam appellant Achaouam el chebit abiat; Quam plantam nostri temporis herbarij alij cinerariam, alij Iacobæam marinam, vocant. Aegyptij ea ad multa vtuntur, quippe decoctum ex folijs paratum ad renum, vesicæque calculos pollere aiunt, nec non ad sanandas viscerum antiquas obstructiones, præsertimque ad vteri obstructiones, frigiditatem, strangulationem, sterilitatem, inflationem, atque ad menses interceptos reuocandos, proinde paratis ex folijs, floribusque in aqua insessionibus mulieres hystericæ maxime iuuantur. GVIL. Noua quidem est planta. Antiquis incognita, nisi sub arthemisiæ specie quis ipsam reponat.

ACHAOVAN ABIAT.

De Bammia. Cap. XXVII.

ALPINVS.

BAMMIA est planta ad altheæ magnitudinem. folijs floribusque maluę, aureis tamen, à quibus fructus fiunt, similes quibusdam paruulis cucumeribus, qui semina parua, subnigra, rotunda continent. quę apud illam gentem ad cibos in vsu existunt. ex quibus seminibus non secus quàm nostri ex phaseolis, pisis, alijsque leguminibus fercula parant. Frequentissimeque his ferculis uescuntur plerumque in iure carnium paratis. folia, fructusque frigidos esse, & humidos in primo gradu aiunt, habereque vim ipsos resoluentem, ac emollientem. proinde pectori ac pulmonibus conuenire, ventrem emollire, atque lubricum reddere. fomenti uel emplastri modo folia apposita inflammationes resoluunt; dolores mitigant, tumores emolliunt, concoquunt, ac ad suppurationem suppurandos mouent. Mulieres ad uteri duritiem, tum fomentis, tum emplastris tum insessionibus ex folijs ac fructibus procuratis, multa cum utilitate vtuntur. in renum uerò inflammatione, & calculis, ex ijsdem paratum decoctum per os cum saccharo candido sumptum aliquibus diebus, pro selectissimo auxilio habent. ad ophtalmias etiam finita fluxione decoctum colirij modo frequentant, atque cum eo fomentare latus dolentem in pleuriticis solent.

BAMMIA.

De

De Melochia. *Cap.* *XXVIII.*

ALPINVS.

MELOCHIA eſt herba blito perſimilis, folia tamen anguſtiora, lõgiora, acutioraq́, habens flores. eius ſunt parui, crocei, leucoris minoribus, e quibus ſemina parua, nigra melanthio proxima, in quædam obliqua cornua concluſa, producuntur. ſemina ſunt in maximo apud eos vſu ad omnes affectus, quibus ſemina altheæ conducere compertum eſt. nam melochia facultate planè ſimilis altheæ videtur: proinde ad ſuppurandos vel concoquendos, reſoluendos, atque emolliendos tumores duros, eius maximus uſus eſt. habet etiam maiorem viſciditatem eius mucilago, quam althea. In cibis nihil eſt ipſa Aegyptijs familiarius, uel gratius: decoquunt enim in aqua uel iure carnium, ut nos betam elixare ſolemus. Conuiuia carentia melochiæ ferculis ab his parum reputantur. cibus quidem illis populis melochia eſt familiariſſimus, ex quo multi tamen male ſe habent, nam parum nutrit, & ſuccum viſcidum gignit, ex quo in difficiles obſtructiones viſcerum, qui eam in cibo frequentant, incurrunt, nihilominus melochiam in cibis non omittunt, præcipueq́ue viſcoſiorem mucilaginem facientem, auide omnes eſitant. Eſt tamen totius plantæ, uel maxime foliorum decoctum pectori amicum, ipſum enim humectat, ex quo ſiccis, aſperiſque tusſibus præſentaneum cum ſaccharo candido eſt auxilium. atque ægre ſpirantibus. Semina quoque pondere duarum drachmarum ſumpta copioſisſime purgant omnes humores.

MELÔCHIA.

De Zatarendi. *Cap.* *XXIX.*

ALPINVS.

VOcant ii quandam herbam Zatarendi (quod ex India illuc cõ portetur) parum crescentem, foliis crassis, rotũdis, ac albis, ſucco plenis, multũ odoratis, quæ neque flores, neq; fructus edit. quã multi, ut origanum, ſiccatam pro obſonio comedunt. Audio apud multos ad tuſſim, ſpirandique difficultatem, & ad prouocandam vrinam, ac menſtruas purgationes in vſu eſſe.

ZATARENDI.

De

De pipere longo. *Cap.* XXX.

ALPINVS.

EST quędā herba in viridarijs quibusdā custodita, iunci foliis, sed crassioribus, è quibus sectis succus quidā flauus manat, valde acris, ac exurens, totaq; planta est calida in quarto gradu, magis quàm piper exurens. Ea vtuntur emplastri modo apposita, ad coxendicis dolorem, nec non ad frigidos articulorum dolores, corrigunt vero nimium eius calorem oleo rosaceo, vel myrthino.

FELFEL TAVIL.

ABSVS.

De Absus. Capit. XXXI.

ALPINVS.

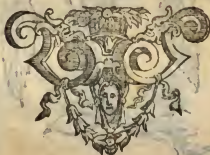
EST etiam quædam herbula crescens palmi magnitudine, vel aliquãto maior, folijs trifolij, sed rotũdioribus, quaternis singulæ alæ appensis. Flores paruos, albos, & semina piri seminibus proxima ferens. quam Aegyptij Absus vocant.

De Sesamo seu Sempsen. Cap. XXXII.

ALPINVS.

EMPSEN, à nostris sesamum, planta est vnius caulis recti, se ad vnius cubiti altitudinem extollens, folijs densis ordinatis totum caulem vestientibus, solatro proximis, floribus albis paruis, à quibus siliquæ producuntur quadricostatæ, paruæ, semina flaua, lini similia continent quæ gustui dulcia existunt. ex quibus oleum, quod sitis appellant illi, quod ad cibos in frequentissimo vsu est, maioriquе pretio, quàm oliuarum oleum ibi venditur. Folia, semina, & oleum ferè eiusdem facultatis esse experiuntur, quippè calidæ temperatæ, atque humidæ ad secundũ gradum accedentis, resoluentis, & emollientis. Plantæ decocto vtuntur ad ophtalmias resoluẽdas, fomenti modo oculis adhibito: atque ad tussim, anhelitusque difficultatem, pleuritidem, peripneumoniam, & tumores duros scirrhosos; mulieres pro uteri duritie insessiones, ex plãta, seminibusque cum modico melle paratas frequentant: eodem ad cutis vitia vtuntur, quippe ad furfures capitis, liuoresque faciei, & nigrores ex sanguine congelato exortos, calido fomenti modo sæpe apposito. ex planta & seminibus in aqua concoctis cum modico mellis emplastra ad tumores scirrhosos, atque ad exsiccatos neruos parant, quibus utiliter semper vti solent: quæ etiam ad combustas partes utiliter frequentant, non minusquam ad calidas inflammationes resoluendas, uel suppurandas. decoctum etiam inclysteribus ad colicos dolores, & ad emolliendam aluum affectant. Mulieres ad mouendas menstruas purgationes, decoctum ac infusum in aqua paratum pro secreto auxilio habent. neque sua spe hæ, quibus præcrassitie sanguinis, venarumque uteri obstructione menses non veniunt, frustrantur. Seminis ad cibum usus est antiquatus apud omnes Aegypti accolas, pauci tamen est nutrimenti, sed alimentum unctuosum ac crassum præbet. ex quo, quamobrem ipsorum frequenti esu mulieres impinguescant, facile deprehenditur. quæ vero ipsarum corpora pinguefieri cupiant, semina à cortice mundata comedunt plus pinguefacit oleum ex seminibus expressum, omniumque maxime fex olei thaine ab illis uocata. Oleum fæcemque eius

bibere, adhoc vt impinguescant, mulieres in balneis familiarissimũ habent. Oleo etiam ad multa alia Aegyptij uti consueuerunt, quippe ad cutis pustulas, asperitatem, ac omnem desedationem ex humore melãcholico concitatam, tum epoto, tum in cibis frequẽtato, uel ipso affectis partibus inũctis. Secretum apud quosdã auxilium est, ad cutis pruritus abolendos, eius quatuor untias multis diebus bibendam exhiberi. eo etiam ij utuntur, ad anhelitus difficultatem, pleuritim desperatam, in qua nihil expuunt ægroti, atque ad peripneumoniam. necnon ad mouendos menses, atque ad uehementes stomachi, intestinorum, uterique dolorum cruciatus demulcendos, intus, extraque præstito. GVILAND. tibi gratias multas habeo, qui mihi huiusce plantæ tot tantasq; utilitates medicas ab ea gente compertas dixeris, quas dignas auribus nostrorum quoque medicorum censeo, quando non solis Aegyptijs hæc manifesta fuerint, sed multi alij præclariss mi medici eadẽ fere in posterum memoriç prodiderint, ut est Rasis, Auicenas Haly, Serapio, atque alij. Sed nunc restat, ut plantæ ichonem spectemus, & an ea sit, quam aliqui pinxerunt, qui in illa dubij ex Theophrasti lectione decepti uidentur. hanc plantam sempsem appellant.

SEMPSEM SESAMVM.

De Culcas siue colocassia. Cap. XXXIII.

ALPINVS.

NVLLA planta Aegyptijs colocassia, quam illi Culcas vocant, est magis nota, neque magis in usu, quando omnes radices huius plantę in iure coctas, atque alijs multis modis in cibis paratas assidue esitēt. Nō secusquàm nostri rapas. agri colocassiis pleni ibi spectantur, atque quod mirabilius uidetur, nemo illorum aliquam ipsarum plantarum floribus, uel fructibus usquam prędiram uidit. Ego ex innumeris illis uiuentibus à me sępe inspectis, nullam unquam florentem uidere aut cum aliquo fructu, uel aliquo caule, potui. Ex quo dubitandum uideretur, eam plantam esse Gręcorum fabam Aegyptiam. planta hæc ibi spectatur folijs nenupharis, longioribus, ari proximis, sine caule, flore, atque fructu: eius radix magna, crassa chinę radicibus similis cernitur, sapore subamaro acri cum aliqua uiscositate, quæ cocta dulcescit. quotidie passim toto anni tempore per urbem innumerę radices uenduntur, uiliori pretio. Hinc sanè multum semper miratus sum, Dioscoridem, Aegyptiam fabam flores, atque fructus ferre, & eam item colocasiam esse prodidisse. Quam plantam quoque eo nomine Aegyptij nominăt, quippe culcas. Quam nusquam floruisse, nullumque fructum dedisse neque vidi, neque aliquem vidisse unquàm audiui: cuius litem relinquo alijs libentissime dirimendam. Eam tum crudam, tum coctam libentissime ueneri indulgentes mandunt, tum quia putant semen multum gignere, tum libidinem preualide mouere.

CVLCAS FABA ÆGYPTIA.

De Loto Aegyptio Nuphar vocata. Cap. XXXIIII.

ALPINVS.

PROXIMO de Colocasia cognito errore, hic alius à nobis de Loto Aegyptio animaduertitur, quando hæc planta planè eadem sit, quam nostri nympheam, atque Arabes Nuphar appellãt. In toto quidem flumi mine Nilo Aegyptia loca lambente nulla alia planta est inuenta quæ notas loti præseferat, quàm nymphea ipsa, quæ profectò plan ta similis est, ut de Loto affirmat Dioscorides, Colocasiæ, seu Fabæ Aegyptiæ, floremque fert album (loquor de maiori nymphea) lilio valde similem, quam clarius expressit Theophrastus, qui dixit. & flos candidus, lilijs foliorum angustia proximus; uerè enim » hic maioris nymphęę flos est, qui Sole occidente clauditur, atque sub aqua occultatur, atque Oriente supra aquam assurgit, & foras exit, aperiturque. Quod non modo in Aegypto, verum in multis Italię locis in hac planta obseruatur, maximeque in locis omnibus circum Venetias lacunosis uel palustribus. Valles siquidem Marghere, ac Mestri plurimas has plãtas ferunt, in quibus quisque quod à Theophrasto, Dioscoride, atque alijs multis de Loto dicitur, planè obseruari potest. Et quid? non ne etiam ex flore caput producitur, papauerorum capitibus valde simile? in quo semina multa minuta, qualia uere milij existunt, continentur, radixque crassa est? Nõ possum non vehementer admirari Theophrastum, Dioscoridemque, atq; alios, qui omnes a nymphea, distinctissimis capitibus lotum Aegyptium seiunxerint, quando utraque vnum atque idem planè sit, & mirandę ad solem conuersiones de loto celebratę eædem sint, quæ in communi nymphea ab omnibus animaduertitur. Ipsa enim Occidente Sole florem claudit, deinde tota cum folijs sub aqua occultatur, eoque oriente, florẽ primo ex tra aquam demittit, aperit, atque paulo post cum omnibus folijs supra ipsam assurgit. Aegyptij caules crudos cum suis capitibus per ęstatis calores mãdunt: subdulces enim sunt, atque humidi, ad modumque refrigerant & humectant, quos appellant Razelnil. Lib 13.c. GVILAND. Miror equidem non parum Plinij diligentiam, 17.&18. qui hæc scripserit. Mirum est quod præter hæc traditur. sole occi- » dente

„ dente,papauera ea comprimi,& integi folijs.Ad ortum autem ape
„ riri donec maturefcant,flofque, qui eft candidus, decidat. Hoc
„ amplius in Euphrate tradunt, & fcapum ipfum, & florem uefpera
„ mergi ufque in medias noctes, totumque abire in altum,ut ne di-
„ miffa quidem manu, poſsit inueniri. Verti deinde, paulatimque
„ fubrigi,& ad exortum folis emergere extra aquam, ac florem pate
„ facere,atque etiamnum exurgere ut planè ab aqua abfit altè.quando in communi, vt tu dixti, nymphea pene locum Marghera appellatum,in ftagnantibus aquis dulcibus, ifthæc omnia planè obferuentur,atque propè Meftrim ciuitatẽ in omnibus illis conuallibus. Ad Nympheę uel loti Aegyptii medicos vfus populis cognitos nunc prodeas.ALPIN.Vtuntur floribus & folijs contufis ad omnes calidas inflammationes,atque etiam fucco, prẹfertimque ad demulcẽdos dolores,a calida caufa obortos, lacte atq; oleo rofaceo mifto, eodẽque itidẽ modo oleo,quod ex floribus parãt ad calidos dolores, inflammationes,exuftiones,ulcera,& dolores capiti in febricitãtibus, uigilijs,tum exterius folia cõtufa applicant, tum eius fucco cum oleo & aceto frontem & tempora,illiniunt.ad conciliandum fomnum fyrupum ex eo paratum frequentant, atque tum feminum,tum radicis puluerem ęgrotis cum eius decocto exhibent.Vfus radicis,feminumq; fecreti loco habetur apud multos,ad gonorrhæam,& in mulieribus ad album profluuium firmandum,& ad dyfenteriam. Multi uero ab huius plantę ufu cauẽt,eius loco alia fequentes, eo timore ne eis coeundi tum defiderium, tum vires minuantur. apud eos etenim omnes cõpertum eft vfum feminum,atque radicis homines reddere ad venerem valde frigidos,ac tardos.Hinc vfum hunc multos ibi fanctos heremitas fequi audio, vt facilius uitam Cælibem ducere queant. fed iam ad papyrum fermo à nobis conuertendus eft, quando hęc planta quoque in Nilo flumine nafcatur. Verum quoniam omnia de hac planta tum ad cognitionem,tum ad vfum pertinentia te in Plinij capitis de papyro commentario (quod papyrum vocafti) planè profecutum fuiffe fcio,paucis de ea mihi nunc agendum puto.

De Stratiote, Hayhalem maoui vocato. Cap. XXV.

ALPINVS.

PELVSIVM nunc Damiata vocata, ciuitas in Aegypti humiliori solo posita est. quo fit, vt Nilo flumine ad eam perlabente (quod pene ipsam spacio quinque millia passuum in mare mediterraneũ euomit) largius eius solum inundatur, & ad libitum irrigatur. Hincque multa ætiora atque amœnissima, quàm in toto Aegypto reperiantur prope hanc vrbem, viridaria cassijs, limonibus, musis, vitibus consita, atque inter se more Italico fossis (quæ alibi in toto Aegypto nusquam reperiuntur) aqua fluminis decurrente plenis, distincta spectãtur. In illis itaque fossis quæpiam herba copiose prouenit, aquæ lenticulæ palustris modo supernatans, sine caule, folijs Cynoglossi, breuioribus, latioribus, densioribus, durioribus, hirsutioribusque ac albidioribus, à quibus pro radicibus exigua ac rara quędã lanugo pendet. Quæ planta maiori sedo, vel semperuiuo est similis; Quam appellant Hayhalem elmaoui, quasi dixerint aquosum sedum. Nullo odore est referta, eo excepto, quem ab aqua accipit. sapore tamen adstringenti, ac sicco linguam ferit, non secus quam acacia faciat. Ad eadem ipsa mala ij vtuntur, quibus plantaginem conducere compertum est. Ex quo mulieres rusticæ, quas Bedoui vocant, ad sistẽdam sanguinis eruptionem ex utero, atque alijs partibus, eius decoctum, vel succum, vel puluerem per os quotidie ad drachmę pondus sumunt. Rustici quoque ad vuulnera sananda solijs cõtusis superpositis vtuntur, mirificeque ea sanant. eamque frigidam vsque ad primum gradum, & siccam supra secundum illi esse arbitrantur. GVILAND. Hanc plantam verum esse Stratiotem antiquorum existimo, de qua Dioscorides hæc nobis prodiderat: Stratiotes in aquis nascens, aliquibus fluuiatilis Stratiotes nuncupatur; Aegyptijs Tibus, Magis Aeluri sanguis. Aquis supernatat, & sine radice viuit, vnde cognomen traxit. Herba semperuiuo similis, ni maiora haberet folia. Ad eademque mala, ad quæ ea Aegyptios nunc vti dixisti, pręstare Dioscor. etiam scribit, Itaque non erit dubitandum hanc herbam esse stratiotẽ. Quod (Lib. 4. cap 103) (Lib. 24. cap. 18.)

M clarius

clarius Plinius demonstrasse hisce verbis etiam visus est. Celebratur autem & à Græcis Stratiotis, sed ea in Aegypto tantum, & inũdatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. ALPIN. Verum loqueris. Sed ad alia transeundum est.

HAYHALEM ELMAOVI IDEST Stratiotes.

STRATIOTES AVERSIS FOLIIS.

De Papyro Berd vocata. *Cap.* XXXVI.

ALPINVS.

APYRVS, quem berd Aegyptij nominant, est planta fluminis Nili, binis aut pluribus caulibus rectissimis supra aquam sex, septemue cubitibus assurgens. Cauliumque in fastigijs scapus inumeris capillamentis, longis, rectisque contextus, cernitur. Folijs quoque constat multis rectis, ensiformis, tiphæ aliquatenus similibus. triangularibus, ac mollibus. Chyrurgi olio rum medulla vtuntur ad vlcerum ora dilatanda. Ex scapique combusto cinere, recentia vlcera curant. qui etiam maligna augeri (si sæpe aspergatur) non sinit. Ex scapis recentibus aquam distillant, ad oculorum suffusiones, caligines, ac obscuritates maxime proficuam.

PAPYRVS BVRDI.

De Cypero. *Cap.* *XXXVII.*

A L P I N V S.

YPERVS rotundus, quem Aegyptij vocant hodieq, in Nilo flumine, atque in pluribus Aegypti lacubus vel locis palustribus, copiosissimus peruenit porra is folijs, longioribus tamẽ atque exilioribus, cauleque cubitali, anguloso, in cuius cacumine sunt folia aliqua stellæ modo radiantia, è quibus spicæ aliquæ procedunt herbacei coloris semina continentes: radices sunt nigræ, rotundæ, magnę, oliuæ crassitie spectantur, multęque uni radicis capillamento appensæ simul cohęrentes, odoratę, atque acuti saporis, Hę calefaciunt, exsiccant sine mordacitate, incidunt, attenuant, oraque uenarum aperiunt. Apud Aegyptios maximos ad medicinam vsus habent, pręcipueque ad vlcera oris, & pudendorum sananda familiarissimum ipsarum tum puluis, tum combustarum cinis, est remedium. ex ipsis paratum decoctum uel puluis stomachum, cerebrum pulmones, vterum, neruos articulos, aliquibus diebus sumpta plurimum calfacit, siccat, roboratque naturalem calorem: ex quo omnibus morbis à cerebri tum frigida humidaque temperie, tum frigidorum humorum distillatione concitatis, hę efficacissimum sunt auxilium: non minusque stomachi cruditatibus, humiditatibus, flatibus, anhelitusque difficultati, orthophneę, tussi. necnon hystericis omnibus mulieribus ex frigido humidoque utero effectis, aliisque morbis, ab iisdem uteri causis obortis articulorum doloribus. Familiare satis remedium ad suppressos menses eas esse ibi expertũ est. nam menses efficacissime reuocant. Decocto ac puluere ad frãgendum tum in renibus, tum in uesica lapidem, ac ad prouocandã urinam frequentissime illi utuntur, quod etiã non minus in omnibus cronicis febribus, ac alijs diuturnis morbis frequentant.

CYPERVS HODVEG.

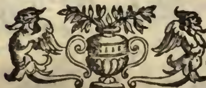
De Chatè, Abdellaui, & batecha el nani. Cap. XXXVIII.

ALPINVS.

IN vſu habent Aegyptij genus quodam cucumerorum Chatè vocatum. quæ planta à communi cucumere alia quidem re non differt, niſi magnitudine, colore, & mollitie, quando Cucumis Aegyptia folia habeat minora, albiora, molliora, atque rotundiora, fructuſque producit admodum à noſtratibus differentes, quando his longiores, viridiores ſint, ac cortice plano molli, ęquali ſpectentur. guſtuiq; ſunt dulciores, atque concoctu faciliores. Horum vſum corporibus in cibo ipſis tùm crudis, tùm coctis veſcētibus, ſalubrem eſſe apud omnes eorum locorum incolas creditur. Medici aliqui ibi nonnullis febricitantibus crudos etiam mandendos concedunt, præſertimque peſti affectis, quibus cucumeres hos crudos eſitatos ſumme conducere omnibus (neſcio qua ratione) perſuaſum ſit. Coctos in ardentibus febribus, vtiles eſſe ratione confirmatur, quando refrigerent, atque humectent. In renum & veſicæ calidis morbis, cum lacte coctos cucumeres multis diebus non ſine multa vtilitate in cibo ſequuntur. lac etiam ipſorum ſeminum pro ijſdem malis per os ſumere ſæpe ſolent. ad oculorum vero, aliarumque partium calidas inflammationes pulpa contuſa cucumerorum lacti miſta vtuntur. Et ad ſedandos podagricos dolores à cauſa calida concitatos, ſuccum lacte oleoque roſaceo miſtum, partes liniendo, ſequuntur. Stillatitiam aquam ad libram ad iecoris caliditatem corrigendam & ad ſanandos renes tum inflammatos, tum à calculis vexatos multis diebus ęgrotos bibere conſulunt, quibus ipſam ſatis ijs conferre experientia compertum eſt. ſunt aliqui, qui ad hæc eadem mala aqua ſtillatitia lacti eorundem cucumerorum ſeminum miſta, vti ſolent. ex Melonibus etiam quoſdam à noſtratibus planè diuerſos Aegyptij habent, quos Abdellaui uocant, ad differentiam aliorum, quos etiam Chaiar nominant. quorum vſus ad cibum haud multum iucundus percipitur, cęteriſque omnibus inſipidiores ac molliori pulpa obſeruantur. Habent tamen ſemina, quæ alijs omnibus

nibus longè magis ad refrigerandum præstare putant. Qua de re, omnes ea plus alijs in vsu frequentiori habent, aliorum melonum semina parui facientes. Planta nostratibus non multum differt, sed fructus fert oblongos, acutos, extrema, & medium valde crassum habentes, Bahobab nuper narratis fructibus proximos. Habent etiã Angurias à nostratibus non nisi magnitudine quoad aspectũ differentes: nostris quidem maiores, cortice flauiore, quæ intus semina tantum, & aquam dulcissimam continent. Quam ad sitim arcendam, caloremque multum in stomacho, uel hepate, vel renibus corrigendum largius epotant. Ad febres nonminus ardentes, & tertianas, vsus illiusce aquæ summopere laudatur, atque ab his frequẽtatur. Sunt qui distillatione aquam tenuiorem ad siticulosos, stomachos biliosos, ad iecur renesque calidos, & à calculis uexatos, eliciunt. quam certe ij multæ vtilitatis esse experiuntur. Turcæ Aegyptij, Arabesque lasciuiorem vitam agentes, per æstatis summos calores, harum anguriarum aquam in potu frequentant, eiq; aliqui modicũ aquæ rosaceæ, moschi, atq; ambræ miscent. His Aduenas honorare consuetudo Aegyptiis est, eas scilicet edendas offerentes. Illas per annum in paleis incorruptas conseruant: aliquandoq; sic cariori pretio ibi ad ęgrotos vẽduntur, vt vnam argenteo aureo venditam cognouerim. Sic vero eius aqua diuretica est, ut ipsius usum assidue sequentibus, hernias, ad testes de fluxa, incredibili magnitudine, facere soleat. hinc ibi plures herniosos spectare licet.

...

CHATE.

ABDELAVI.

ABDELAVI.

De Achaouan, seu parthenio inodoro: Cap. XXXIX.

ALPINVS.

CHAOVAN, est planta herbacea camomelo proxima, quæ tamen non adeo alta extollitur, sed parum supra terram latius expanditur, folijs parthenij, minoribus ac densioribus, floribusque camomeli æmulis. Herba saporis odorisque expers percipitur, sed flores odorem grauem, per obscurumque spirant. Florum, foliorumque decoctum in usu habent ad tollendas viscerum obstructiones, præsertimque ad Ictericos. GVILANDINVS. Si sapor acutus in hac planta sentiretur, cotula Serapionis, sine dubio esset.

ALPINVS Hæque plantæ existunt, quas Aegypti patrias esse obseruare potui.

ACHAOVAN PARTHENIVM INODORVM.

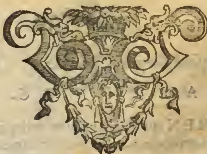
De Neiemelmsalib siue gramine Crucis. Cap. XL.

ALPINVS.

GRAMEN quoddam nascitur exile, radicibus serpens albis, geniculatis, dulcibus, cum aliquali acrimonia, cō muni gramini proximis, digiti altitudine, geniculati, ramulis assurgens, folijs communi gramini similibus sed minoribus, ramuli habent quotuor spicas, Ischami, uel grami-

nis

nis ſanguinarij ſimiles, perfectam crucem figurantes, quam æque omnes vno modo formãt: ex quo ipſum Aegyptij neiem el, uocãt quaſi dixerint, gramen crucis, in quibus fiunt ſemina minutiſſima ſeminibus communibus graminis ſimilia. Maximum vſum ſemina apud omnes habent ad eos ſcilicet, qui tum renum, tum veſicę calculis laborant, atque ad frangendos lapides in ueſica cõcretos. Quod genus morbi ibi eſt familiariſſimum, & quaſi endimium, ex cauſis alias narratis. Mulieres radicis decoctum tum ad pueros variolis, atque morbillis correptos maxime ſequuntur, tum ad ſe-ipſas, vbi cupiunt interceptas menſtruas purgationes rurſum euocare. Sunt aliqui, qui pro ſecreto auxilio habẽt decoctum, ex ſeminibus modice contuſis paratum, ad adiuuanda exhantemata in febribus peſtilentibus, quas peticulas noſtri appellant. Ad vſum quoque vulnerum & vlcerum, non paruum apud eos, tota herba, pręcipue radices, habent vſum. Aiunt radicem frigidam atque ſiccam eſſe, tenuiſſimarumque partium. Quamob rem non deſunt multi, qui ad mouendum ſudorem eius decocto familiariſſime vtuntur.

MEIEM

MEIEM EL MSALIB.

De Meliloto Aegyptio Alchimelech vocato. Cap. XLI.

ALPINVS.

MELILOTVS, quo Aegyptij utuntur, ſemen minutum eſt rotundũ,ſubnigrum,declinans ad rubrum,odoris nõ omnino expers, ſapore ſtiptico cum aliquo amarore.Planta,quæ ipſum producit,eſt parua herba ſupra terram expanſa,modice repens,ferè nihil, aut paruum in altum ſe attolens, folljs trifolij ſiliquoſi, minoribus tamen,floribuſque paruis

uis multis,longis,racemi modo ordinatis,croceis, odoratis,à quibus promanãt filiquæ,paruç,obliquç,femẽ quale dictũ eſt,continẽtes.Huius plantæ femina tantũ apud illos in vſu exiſtunt.Quæ putãt ij quoad calorẽ & frigiditatẽ eſſe temperata,ſed ſiccare,reſoluere,ac ſtipticitate roborare, ex quo ad hepatis tumores ipſorum vſus apud illos eſt frequentiſſimus: quoniam ſine aliqua relaxatione digerit,& reſoluit.Ad omnes quoque dolores,quaſcumque corporis partes occupantes,fomentis ex ipſorum decocto vtuntur,maxime ad pleuritim,peripneumoniam,& ad hepatis, coli, & uentriculi dolorem. quibus dolore vexatis, ipſorum decoctum ad librã bis in die calidum bibunt. Mulieres quoque vteri ſtrangulationibus,flatibus,ac doloribus eo ſubueniunt, præſertimque ex eo etiã inſeſſionibus paratis. quæ etiam fœnugreci, liniq; ſeminibus,paratç,& camomeli floribus, efficatius ad illius,& aliarum partium duros tumores adminiſtrãtur,atque ad euocandos menſes retentos. Ad roborandum ventriculum, & aperiendas obſtructiones venarum decocto ſumme proficue vtuntur. GVIL. Nunc ex te verum eſſe intelligo, apud Arabes meliloti vſum eſſe ſeminum,quẽadmodum Græci non ſemina,ſed flores in vſum admittunt.An vero hæc planta verus ſit melilotus, aut potius ea,quam noſtri lotum vrbanum,atq; ſertulam campanam (quç eſt planta, magna fruticoſa) appellant, aliàs declarabimus, huic enim diſputationi hic non videtur eſſe locus.Ego tamen hoc tantum dico,me libentius Aegyptiorum opinioni declinaturum. Sed Ichonem nunc apponito.

ALCHIMELECH, IDEST MELILOTVS.

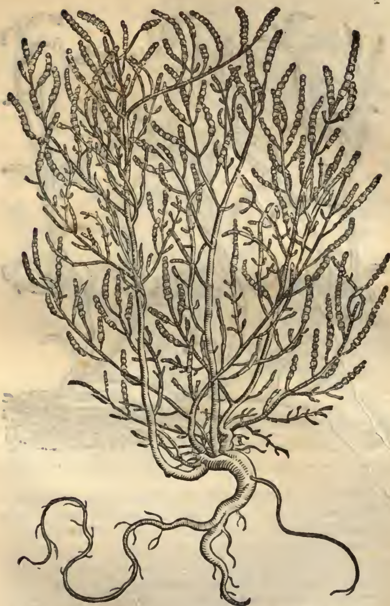
De Kellù, psyllio, Melanthio, cappare, vrtica, solano, somnifero, coriandro, ocymo, hyosciamo albo, conyza, nuce methela, Secamone. Cap. XLII.

ALPINVS.

PROPRIIS Aegypti à nobis hactenus cognitis plantis, nonnullæ communes pluribus alijs locis, priusquã hunc sermonem claudamus, prætermittendæ quidem non sunt; maximeque ex his, Kellù ab Aegyptijs uocata planta, à quibusdam Antyllis, psyllium, Melanthium, capparis, urtica, solanum somniferum, coriandrum, ocymus goriophyllatus

albus hyoſciamus,conyza,Stramonium,Secamonè,ricinus.de his ipſis igitur aliquid commentemur. GVIL. Aliquid te de his ſcitu dignum dicturum puto.proinde ut lubet loquere. ALPIN. Kellù,noſtri quoque Kalli, plantæ tres vtique in Aegypto ſpecies aluntur, ex quibus omnibus combuſtis cineres fiunt, ad vitra,ſaponem,& alia multa.prima ſpecies eadem eſt planta cum ea, quam noſtri Kalli geniculatum, appellant. Altera eſt, quam nonnulli album Kalli vocant,Tertiaque Aegyptijs magis propria,folijs conſtat paucis aiugę folijs proximis,ſed ualde longioribus,uno cauleque nō omnino recto,à quo tres, quatuorue cauliculi exoriuntur, qui recte ſurſum feruntur, quilibetque ipſorum in cacumine capum quinque aut plus folijs chamepythios proximis, at deorſum in arcum recuruatis,inclinantibus conflatum,à cuius medio floſculi roſarum ſimiles exurgunt multi. Hæ omnes plantæ ſalſæ, atque acri ſapore linguam feriunt. GVILAND. Sine dubio vtręque hæ plantæ à te poſtremo deſcriptæ ſub anthyllidis ſecundæ genere reponendæ ſunt.Dioſcorid. ſiquidem aiugam docens ſic; ſcripſit: Herba in terra repens,incurua,folijs ſemperuiui minoris. „ multo tenuioribus, hirſutis & pinguioribus,circum ramos denſis „ in capite vero de Antyllide ipſam aiugę folijs proximam eſſe ſtatuit.Sed ſequere reliqua enarrare. ALPIN. Ex his ſanè tribus Sole in primis exiccatis, & mox combuſtis cineres eæ parantur, quæ illinc Venetias conuehuntur ad uitra,atque alia conficienda. Aiunt multi illorum folia trium harum plantarum, ſed maximæ ſecundæ atque tertiæ Kalli, in puluerem redacta,per os ſumpta phlegma atque bilem exuſtam purgare.Idemque ex folijs expreſſum ſuccum facere.

KALLI.

KALLI. II.

KALLI. III.

Psyllium copiosissime ibi prouenit. Cuius seminum apud eos vsus est, præsertimque mucilaginis ab ipsis paratę cum aqua rosacea, in omnibus febribus biliosis, ardentibus, inflammationibusque pectoris, vti in pleuritide & peripneumonia. Sed extrahunt cum aqua hordei, & cum saccharo candido exhibent. In aqua rosacea extracta Psylij mucilagine ij utūtur in biliosis dyarrhæis, & disenterijs. ad externasq; omnes inflāmationes, emplastri ac fomenti

menti modo tum ex viridis plantę foliis, tum ex feminibus psyllij tota planta vtuntur. Quam plantam vocant Chetùn. Nigella ibi etiam prouenit, quoad flores pulcherrimam, quando floribus maioribus, ac numerosioribus folijs præditis spectetur, eiusque semen in vsu est frequentissimo in pueris, ad necandos vermes, contusisque seminibus cum aceto emplastri modo ad plures cutis infectiones vtuntur. Mulieres etiam, quæ non purgantur, eo si suffiantur, maxime iuuantur. vocantque hanc plantam suneg. Cappares Alexandriæ maiores quàm alibi inueniantur, proueniunt, quos cappar quoque appellant. ex quibus cortices radicum in vsu habēt frequentissimo ad uermes necandos, ad mouendos menses, atque ad quoscunque tumores duros; præsertimque lienis sanandos, pro quo indurato membro, exhibent decoctū per os multis diebus, exterius ex corticis puluere, & aceto facto emplastro, cui aliqui modicum mellis miscent, quo præsidio vtuntur ad cutis maculas, & infectiones, eas linientes. Alexandriæ Vrtica prima, quam ij vocant angiar, prouenit copiosissime, & proinde eius semina multos vsus ibi quoque habent, maximumque ad venerem excitandam, præsertimque in frigidis corporibus, si cum vino dulci bibantur. Nonnulli ad idem ex seminibus ijs, radiceque buzeidam, ac melle componunt electuarium, cuius semunciam quotidie sumūt. Vsum non minorem semina habēt ad pectoris, pulmonumque vitia, eius enim decocto cum melle parato in tussi, anhelitus difficultate, orthopnæa, & peripneumonia à crasso frigidoque humore concitatis, familiarissime vtūtur farina quoque cum melle eclegmatis modo ad eadem mala, cuius vsum cum aceto emplastri modo ad omnes difficiles cutis pustulas sequuntur, & ad omnes maculas cutis eiusque infectiones, tumores duros non minus, pręsertimque ad parotidas. Mulieres nihil habent, quo valentius vterum calefaciant, mundent, atque ab obstructionibus sanent, quam vrticā, ex quo ad mouendos menses feminum decocti, atque suffiti vsus est apud ipsas frequentissimus, maximeque addita myrrha. Cinere ex seminibus parato, ad omnia ulcera maligna & cācerosa vtuntur. Solanum somniferum in Alexandriæ ruderibus copiosissime prouenit, sicq; crescit, vt magnus frutex appareat. Vtuntur incolæ radicum corticibus ad dragmam pulucrizatis cum aqua lactucę, vel solatri, sumētes ad somnum cōciliandum. Huius plantæ cortex non secusquàm nux methel, siue stramonij semina, apud plures malos homines, vt

aliquid

aliquid mali faciant clam dum dormiunt, huius corticis in epulis ponunt. Folijs contusis emplastri modo ad calidas inflammationes vtuntur, atque illito ex ipsorum succo fronte, temporibus, ac alijs partibus corporis in quibus pulsus sentiuntur, vel iisdem contusis emplastri modo appositis, ad somnum familiarissime vtūtur. non minusque ad exustiones. Nux etiam Methel ibi nascitur, sed non vsq, adeo copiosa, vti solanum prædictum. estque verum Dioscoridis stramonium. vsusque plane eosdem habere ij aiunt, quos de solano somnifero diximus. Adest quoque hyosciamus albus admodum à communi figura differens, nasciturque Cayri propè pyramides, folijs communis longè grandioribus, latioribus, crassioribus, & albidioribus. Quo vtuntur nō secus quam stramonio. Vbique vero in viridarijs coriandrum prouenit copiosissimum, quod omnes Cusbarà appellāt. Herbęque virentis vsus in cibo est apud omnes Aegyptios familiarissimus. etenim ferculum non parant sine folijs coriandri, quamquā ingrate oleat. G V I L. Quid audio? non ne ij ipsum mandentes maxime læduntur, & ab eius vsu in phrenesim labuntur? quod Dioscorides, Auicennas, tum multi alij tradidere. A L P I N. Ridiculum. quis vnquam vidit aliquē, coriandrorū causa (quæ in vsu apud quosqne tum sanos, tum ægrotos familiarissimo existunt) læsum fuisse, aut ei aliquos sensus turbatos, nisi immoderate eis fuerit vsus? Quid miraris? quasi eiusdē cum Galeno non sis sententiæ, qui coriandrum palidum, resolucēs ac modice adstringens statuit. non ne demonstrat Dioscorides vel hanc eius facultatem fateri cum dixerit, chæredas coriandro cum comento sanari? Quod nunquam à frigidis frigidi tumores discutiantur, ac curentur; cum medicamenta aliàs à Dioscoride ad sanandos duros tumores chæradasque pręsertim memoriæ prodita, calida facultate fuerint. Neque uidetur planè hoc siluisse Aūicena, cum dixerit, cheæradas coriandro sanari, uel ex proprietate, quam ad illum sanandum tumorem habet, uel ex partium substantiæ tenuitate, qua per meat profundę tumidam partem. Sed quis ignorat n ihil à frigido resolui, etsi multa fiat permeatio partis tumefactæ, sed omnia resoluentia calida esse? GV I L A N D. Verā sententiam recte defendisti, quam quis modo negabit, sciens ex te Aegyptios uirentem coriandri herbam in cibo sequi citram aliquamnoxam? multo minus seminum siccatorum usus erit exinde timendus. Hincque errasse non parum Arabes liquido constabit

qui

qui coriandro frigidam facultatẽ narcoticam,stuporem inducentẽ atque sensus turbationem concitatem,ac exitium tribuerit. Idem que & de psyllio fuisse apud illos à te compertum est, quando psyllium pro ueneno à Dioscoride,atque alijs receptum, inoxie in febricitantibus frequenter non modicam ægrotis seminum mucaginem exhibentes.Herbã in aqua elixatam illi esitant.Sed ea multo plus semina ad roborandum stomachum ualere ii affirmant,debiles etenim uentriculos,usu seminũ assiduo maxime roborant,eiusque calorem ipsa fouent,augent,flatusque resoluunt,ac discutiunt proindeque in colico dolore, atque alijs à flatulento spiritu concitatis usum seminum sequuntur:ipsis scilicet,uel in puluerem reductis,uel ex ipsis parato decocto,utentes. Quo uteri quoque frigiditatibus, & humiditatibus occurrunt, prę sertimque ad menses immodice fluentes,& ad gonorrhęam firmandam,quod insit illi quoquè facultas adstringẽdi,ex quo puto apud eos plantam quoq; emplastri modo,ad podagricos & alios articulorum dolores in maximo ibi esse usu, quòd eas partes adstrictione, ne humorem partes recipiant,roboret,atque etiam contẽtos resoluat,discutiat, uel exprimat.Ocymus ibi in uiridariis copiosissimus crescit ad altitudinem trium & plus cubitorum,foliis nostratis longioribus,tenuioribus,colore rubro suffusis,odoremque eximium spirantibus.Suauitate enim odoris nostris omnibus prę ferendus meritò uidetur, ob quem illi hanc plantam Rihau appellarunt,quod idem est,ac si dixeris,odorem,ita,ut hic ocymus prę odoris iucunditate eximia odor per excellentiam ab ijs uocetur. Qua planta odoris causa ij utuntur, medicos uero usus apud eos ipsa paucos habet, qui ab aliis multis perdocti sunt. Nascitur etiam sponte ibi quędam planta repẽs, altius saliens,seque aliis arboribus conuoluẽs,foliis duris longis,Seseli Athiopici proximis, sed maioribus.Flores fert albos styracis similes, à quibus producuntur siliquæ,longæ ac crassę,quales in ulcododendro cernuntur,plenę lanugine alba, ac seminibus paruis. ex hac planta succus, manat flauus, urens quem siccatum Aegyptij ualenter tenues humores purgare,aiunt.Hanc illi esse scammonij speciem affirmant, quã sechamonè appellant cuius tamen nullus usus in medicina apud eos noui. G V I L. Fortasse hanc plantam esse Apocynum Dioscoridis affirmare poterimus. Cum illiusce notæ,notis à Dioscoride traditis conuenire conspiciatur,eaque fortasse putanda, quam aliquis è Syria uenisse, periplocam

plocam uocatam, prodiderunt. At verum apocynum nunc in Italia cognitum est.

SECAMONE.

Fænugreci germina mox è seminibus erumpentia, ex ipsisque statim prosilientia plebei comedunt, præsertimque mulieres, pinguefieri cupientes, per vrbem multas massas terræ, plenas seminum recenter productis germinibus vendendas ij ferunt. Plures aliæ sunt plantæ ibi nascentes, quæ cum pluribus alijs locis communes existant, non est de ipsis à nobis amplius sermo proferendus. Sed iam de medicina apud illos populos usitata, sermonem, deque plā tis illis in locis nascentibus claudere debemus; cum nihil supersit dicendum.

De plantis per iter obseruatis. *Cap.* XLIII.

GVILANDINVS.

PLVRIMAS gratias tibi refero, quod tantum laborē hactenus mea causa sustuleris. Nihilominus ne aliquid omittamus, quod vtile ad hanc historiam iudicem, cuperem, antequàm nos huic sermoni planè finem imponamus, vt de plantis etiam per iter olim in Aegyptum à te nauigā do varijs in locis obseruatis, aliquid diceres. ALPIN. Non arbitror te ignorare, nostro olim audito itinere, parum temporis mihi per iter illud concessum fuisse, ad indagandas illorum locorum plantas; veruntamen, quas tunc uiderim, quamquàm neque tuis doctissimis auribus satis dignas eas existimem, referre etiam nunc non recusabo. Memini me rhabarbari plantam Cocyræ inspexisse, in antiqui illiusce propugnaculi quodam viridario; quam quidam ex Syria illuc naui aduectam habuerat: quique ipsam à viro Persa Trypolim olim fuisse adductam etiam affirmabat. Quę planta plane folijs rumici uisa est proxima, quæ tamen erant latiora, crassiora, lanugineque quadam alba obsita. In illa eadem insula inueni Cyperi radices lōgas ad modum odoratas, & Chamædrim arboream, duorum fere cubitorum altitudine propè Butrintum, viuentem, quæ folia duplo & triplo Italicis maiora habebat. Zacynthi oxalidem, qua eius insulæ pharmacopæi ad medicinam utebantur, inspexi, admodum à nostris oxalidis omnibus diuersam, quippè exilis herba ipsa est, folijs paruis, crassis, oblongis, calthæ foliorum æmulis, gustū non minus quàm nostra acido sapore ferit. Ibi quoque crescit acacia secunda Mattheoli, quam ego florentem

mense Februario inspexi folijs, floribusque minoris anagyridis proximis; quæ gustata, sapore adstringenti feriunt, paucisque tamen ac mollibus spinis obsita. Neque arbitror esse ueram acaciam, quã in Capadocia & Ponto nasci Dioscorides prodiderat, quòd minime conuenire cum prima acacia, seu spina Aegyptia videatur. Aliud agnoui in illa insula, quippè smilacem asperam esse veram salsam parillam, qua medici vtuntur ad sanandam luem gallicam. GVILAND. Copiosius quoque hanc plantam in quampluribus Italię locis nasci scio, quare istud, quod ibi didicisti, nouum apud me non est. ALPIN. Verum dicis, etenim ipsam aliàs in multis aliis locis offenderam ac obseruaueram, verum perpetuo, an esset salsaparilla, anceps, ac dubius fui. In hac vero insula ea spectata, clarius cognoui veram eam vtique esse. GVILAND. Quamombrem in Italiæ locis cum eandem ipsam spectaueris, eiusdem non fuisti sententiæ, scilicet eam esse salsam parillam. ALPIN. Quoniam omnes smilaces asperæ, quas hactenus uideram, exiles admodum breuesque, ac capillares radices habebant, sed quam in Zacynto insula uideram, longas, crassas, asportatis Hyspania radicibus salsæ parillæ omnino similes. Quo pacto uero has agnouerim, tibi iam explicabo. Ego enim, ut ocium diuturnę moræ effugerem, forte fortuna collem illiusce insulæ perreptans, in valle quadam ad sæpem oculos conieci, lenthiscis ac multis asperis smilacibus contextam, cuius ab radicibus omnibus terram impetuosa torrentis aqua sic abduxerat, ut illarum plantarum sepem texentium omnes radices, non secusquam venæ arteriæ, & nerui humani corporis à carne separati, nudæ conspicerentur, Smilacesque asperæ longos sanè serpentes imitatæ, alijsque radicibus conuolutæ, mira longitudine, ac crassitie mihi se obtulerunt. ita ut quasdam illarum duorum, & amplius cubitorum longitudine, & crassitiæ communium salsæ parillæ radicum inspexerim, ex quo continuo eas salsę parillę radices esse iudicaui. Et dum hæc simul cum alijs, qui una ibi mecum aderant, considero, augurium contingit opportunissimum: Nam ex transeunte Gręco homine eius loci accola, & agricola, peto, quomodo ibi illa planta appellaretur, qui respondit, smilachiam nuncupari, ipsamque in vsum apud ipsos esse pro curanda Gallica lue: ex quibus uerbis exploratius eam considerans, uideo radices eius longissimas & crassas, eadem substan-

tia prædìtas, nullumque præferre saporem, uti radices salsæ parillæ: ex quibus colligo statim, smilacem illam asperam ueram esse salsam parillam. pharmacopola eius loci multum lucri se fecisse his radicibus nobis affirmauit, quod sæpe harum radicum ibi collectarum multos fasces collegerit, & in alia loca miserit, quas pro veris salsæ parillæ radicibus sæpissime vendiderat. Quam mercaturam clam agebat, ne eam plantam alij discerent. Addo Cayri me in salsæ parillæ fascibus ex Hyspania asportatis uidisse, frustra radicum nodosarum, vel geniculatarū asperæ smilacis, à quibus procedunt radices, quibus medendo nos vtimur, cum folijs eiusdem plantæ, tum ramulis spinosis, sic manifeste, ut nemo, qui viderit, eos fasces salsæparellæ, esse ex smilace aspera selectos, negare potuisset hanc plantam eandem esse cum salsaparilla.

GVILAND. Placuit multum mihi, te veritatem de smilace aspera probè agnouisse, cuius quidem sententiæ non solum me sed quamplures alios fuisse tibi persuadeas volo, in primisque Gabrielem Faloppium, herbarum materiæ doctissimum, qui in libello de morbo Gallico, in capite de salsaparilla hæc prodidit. „Alias credebam esse radicem ebuli, & perstiti in ea sententia plurimis diebus, donec Hispanus ad Ducem Florentiam integram asportauit plantam, & hinc patuit error meus, & uidi esse radicem smilacis asperæ. de qua Dioscorides libro quarto, & scriptores antiqui mentionem fecere. Quod magis confirmaui experientia, nam cum in monte Sancti Iuliani Pisis vidissem smilacem asperam, curaui effodiendam, & semper vsus sum loco salsæ parillæ, & per biennium illud, quo ibi fui, semper cum fœlici successu plurimos à lue Gallica liberaui. Quam etiam sententiam confirmat Amatus Lusitanus medicus, quamuis Hebreus, non spernendus in libro quinto, suarum centuriarum. Quare te hac de re euehi non oportet, quando alij ante te multi eam nouerint. Sed quomodo asserere possumus eius insulæ smilacem, probè salsam parillam delineatam demonstrare, minimeque illam, quam Italiæ loca ferunt atque alunt. Quod tamen fieri puto terræ, qua ipsa serpit, diuersitate, etenim in duro solo sicco, & squalido effossam smilacem videbimus radices minores, gracilioresque salsaparilla habere, & in mollissimo solo, quod in eo facile queant serpere, longiores, crassioresque, salsæ parillæ planè proximas. Ea siquidem smilacis planta, quam in ea insula olim cum in illis locis diuersarer, inspexi, solo mollissimo, pingui

ac humido nutriebatur, ex quo mirum non est, si longis, crassisque radicibus fuit inuenta; in sicco vero duro, nequeuntibus, terræ duritie obsistente, radicibus libere serpere ac meare, smilax aspera radicibus breuioribus, tenuioribusque apparebit. Quales à me obseruatæ fuere in Zacynthi insulæ, Corcyræ, Cretæque locis saxosis & durioribus. Addo multos decipi in agnoscenda salsa parilla ex smilace aspera, non omnes smilacis, salsæque radices animaduertentes, ac obseruantes. Etenim in aspera smilace duæ radicum differentiæ spectantur. Ipsa siquidem in primis ex stipite radices procedentes habet albas, rotundas, nodosas, digiti crassitie, cannulis paruis persimiles, quę sanè radices non admodum longæ existunt. ex quarum geniculis vel nodis aliæ proficiscuntur atque exiliunt à primis planè diuersę, in duroque solo paruę, breues, tenuesque, non secus quàm capillamenta quępiam cernuntur. atque in molli longę, crassæ, quales in salsa parilla, inueniuntur. Ex quo apparet radicum smilacis differentia, quæ itidem in salsę parillę planta ex Hispania aduecta facile obseruatur ac reperitur, adeo vt, quęque harum plantarum habeat primas radices à stipite statim procedentes albas, nodis æqualibus interuallis distinctas, cannis proximas, non tamen intus peruias, sed plenas, digiti minoris crassitie, refertas, & secundas ab harum nodis vti capillamenta exilientes ac exeuntes, longas, primis graciliores, ęquales, nodis carentes, siue non geniculatas. Qui itaque negant smilacem asperam veram esse salsam parillam, dicunt radices vtriusque plantę esse inter se differentes, forma quippè ac etiam magnitudine, forma quidem, quoniam smilacis tantum primas radices nodosas albas, breues, crassas spectantes, secundis à primarum nodis nascentibus longis, gracilibus, non nodosis, ęqualibus comparantes, manifestissimam inter has differentiam faciunt. quam confirmant etiam ex eo, quod primę crassæ, & breues, hęque graciles, longę existant. Errant quidem isti non recte radices inuicem, vt pareffet comparantes, quoniam si radices salsæparillę graciles longas, quę sunt secundę radices, non primis smilacis asperæ crassis, nodosis, candidis, breuibus, ac secundis à nodis primarum nascentibus comparassent, sine dubio nullam differentiam inuenissent, hac excepta, quod smilacis radices secundę, salsę parillæ radicibus breuiores graciliores loci causa obseruantur. Quam differentiam soli terręue mollitiei, & duritiei ratione, vel eiusdem diuersitate, ac fortasse

etiam cęlo calidiori fieri nobis persuasum est. In duro enim solo atque in frigidiori cœlo radices non ita crescunt, & crassescunt. ALPIN. Veritatem attigisti, atque istæc omnia ad radicum smilacis attinentia à te prodita, ego oculatim in Zacynthi Insula sedulo obseruaui, atque cognoui. Quę veritas ex plantę e uiuo delineata ichone planè clara elucescet, in quo vtræque tum primę radices nodosę, crassę, breues, tum secundę alię ab harum nodis nascentes, longe graciles, ęquales sine geniculis manifestissime spectari possunt. GVILAND. Ex visa smilacis huius Ichone, atque ex ijs, quę tu de ipsa hactus dixisti, facile eam smilacem, quam tu in Zacynthi Insula nasci prodidisti, esse à smilace aspera Italię in locis inuenta multum differentem, cognoscitur, tum ex folijs breuioribus, tum ex diuersa foliorum figura, tum multo magis ex radicibus illis nodosis, quæ in alijs smilacibus asperis non inueniuntur.

SMILAX ASPERA.

Perge

Perge modo reliquarum à te conſpectarum plantarum narrationem ac hyſtoriam abſoluere, cum nobis de hac planta nihil dubij relictum ſit, quin credamus ipſam veram eſſe ſalſampe-rillam. ALPIN. In Creta inſula inter alias plantas ibi Thymũ, thymbram, epythimum, marum, ladanum, aſpalathum, ſtyracem offendi. Thymum verumque vidi, quippe magnum ac paruum, magnum eſt planta ſarmentoſa folijs ſatureię proximis, ſed aliqua tenus aſperioribus, latioribus, & viridioribus, ſapore valde acri ac odorato: quam plantam falſo multi tragoriganum eſſe Dioſcoridis ſtatuunt. thymus ſecundus minoribus folijs, tenuioribus, albioribuſque totæ Italię eſt notiſſimus. Tymbra eſt planta in Creta Inſula naſcens copioſiſſima, ſimilis thymo maiori, ramulis duris lignoſis, folijs thymi latioribus, mollioribus, herbacei coloris, non ordinatim, ut aliqui prodiderunt, naſcentibus: neque inter hęc alia foliola naſcuntur. ex qua planta communiter pro ſecunda thymbra delineata, non veram eſſe conijcitur, quam ibi uidi cum epythimo, admodum differentem. Epythimum vero in loco eius Inſulę Fraſchya vocato, cuſcutę modo, thymo, thymbrę, atque alijs plantis conuolutum inueni. ex quo falſum eſſe duas eſſe epithymi ſpecies, dignoui, quippe vnam thimi florem, atque ſecundam capillarem hanc herbam cuſcutę ęmulam: Epithymum nanque nigram bilem purgare omnes affirmant, thymi vero flores id præſtare nemo dicet. Aliqui ex Cretenſibus aiunt epithymum, atque epithymbram purgare ſanguinem calore exuſtum, multoſque inter ſe differentes morbos ex illius capillatis herbę ſupra varias plantas inuentę vſu ſanari. etenim, quę origano conuoluta collecta eſt, morbis omnibus purgatione conducere affirmant, quibus origanum per ſe ſolum ſubuenire compertum eſt, ſicque in alijs plantis repertam & ab ipſis exceptam uel collectam, vim habere purgandi humores, ẽ quibus concitatis morbis hę plantę ſuccurrere, atque auxiliari facultate ſolent. Marum apud aliquos Cretẽſes vidi, noſtro amaraco planè ſimile. etſi tamen gracilioribus, minoribus, aſperioribuſque folijs amaraco conſtet, multoque noſtro amaraco ſit odoratior, & pręſtantior, quam plantam, ſylueſtre amaracum, & non marum nuncupandam iudico. Plantam uero, ex qua ladanum Cretenſes colligunt plane differentẽ ab ea, quam hactenus fere omnes prodidere, inſpexi, Hęc ſiquidẽ Cyſto fœminę perſimilis eſt, folijs tamen cyſti lon-

longioribns prædita, saluiæque proximis. Floresque fert syluestribus rosis omnino similes, qui roseo etiam colore, quippe communium rosarum suffusi spectantur. Quæ planta à cysto fœmina florum tantum magnitudine differre uidetur. Deceptusque fuit Matthæolus Dioscoride dicente, lodanum esse cysti genus longioribus folijs nigrioribusque refertum. quæ notæ in cysto, ex quo Cretenses lodanum colligunt, utique omnes obseruantur. quando hæc planta omnino cysto fœminæ sit similis, cum ijsdem folijs floribusq; spectetur, etsi maioribus. Aspalathum, etiam ut aliàs quoque dictum est, copiosissimum propè Fraschyæ portum in quodã colle uirentem atque florentem sępe inspexi, odorisque eximia suauitas ex huiusce plantæ floribus ad me delata, fuit in causa, ut ipsum agnouerim. Quæ planta est frutex densis ramis, spinis albis duris horridis cortice caudicis albo, ad trium cubitorum & plus altitudinem in altum assurgens. floribus multis paruis, croceis spartij similibus, sed summe odoratis. Huius arbusti radices duræ, longæ crassæ, colore flauo, atque cortice summe odorato tunc temporis à me fuere obseruatæ. Multasque meus pharmacopæus decerpsit, Cayrumque ad vsum medicinę meo iussu detulit. Plures styracis arbores ibi quoque inspexi prope illius loci riuum virẽtes, quarum multas mecum in Aegypto detuli. Quo in loco cœli causa non vixerunt. Sed quid te amplius de eius Insulæ plantis, tibi plusquàm mihi notissimis? Quę enim Grecię pars nunc est, quam tu plantarum desiderio sępius non peragraueris? Et hęc de plantis Aegypti à nobis dicta sufficiant. Quibus absolutis ad alia transeundum est, & fortasse ad studium de ambiguis nonnullis simplicibus medicamentis agnoscendis, sæpe à me desideratum. Diu enim summopere desideraui inter nos absolutissimam de omnibus priscorum medicorum vsitatis medicamentis simplicibus, quæ hactenus apud plerosque nostrorum medicorum dubia habentur, haberi disputationem. GVILAND. Iam historiam de Aegyptiorum tum usitata medicina, tum plantis illis in locis nascentibus finem habuisse video. qua de re, ac de isto mea causa suscepto labore, tibi ego plurimum dum viuam debebo. maximéque nunc tibi à me agendæ sunt gratiæ, perpetuoque habendæ. Disputatio vero à te de simplicium medicamentorum, dubij aliquid penè nostros medicos habentium, ratione proposita, dignissima sanè videtur, quę à nobis perpendatur. Hoc tamen in pręsentia faciendum

non puto: Sole enim iam ad Antipodes descendente, parum huius diei nobis superest. Quamobrem sermo hic in aliud tempus nobis accommodatius, remittendus est. Interim nos metipsos paululum à labore laxabimus, quietis ac ocij aliquantulum animis concedentes. Quamprimum tamen tempus opportunum ad eum sermonem tibi videbitur, ad me redibis, ut hac de re aliquid dignum commentemur. ALPINVS. Ita faciam, sed antequam nox ingruat, me domum redire consultius est. Vale atque me, vt soles, amato. GVILAND. Vbi mecum manere non est animus, vt lubet, hinc discede. Interim mei semper esto memor, tibique me esse addictissimum, atque tui obseruantissimum, scias velim. i fœlix.

FINIS LIBRI DE PLANTIS.

PROSPERI ALPINI DE BALSAMO, DIALOGVS.

IN QVO VERISSIMA BALSAMI plantæ, opobalſami, carpobalſami, & xilobalſami cognitio, pleriſque antiquorum atque iuniorum medicorum occulta, nunc eluceſcit.

AD ILLVSTRISSIMOS ET SAPIENTISSIMOS Patauinæ Academiæ Curatores.

VENETIIS, M. D. XCII.

Apud Franciſcum de Franciſcis Senenſem.

ILLVSTRISSIMIS
AC SAPIENTISSIMIS
SENATORIBVS

FRANCISCO PRIOLO DIVI MARCI
PROCVRATORI,
Zachariæ Contareno;

AC LEONARDO DONATO EQVITI
& Diui Marci Procuratori.

Patauinæ Academiæ Curatoribus.

PROSPER ALPINVS. S. D.

TANTAE laudis Senatores Illustrissimi, balsami plantam apud antiquos iunioresq; medicos fuisse legimus, vt eius oleum, seu succus, (quem opobalsamum Græci appellant) in toto terrarum orbe, vt diuinum quoddam auxilium habitus atque celebratus fuerit. Vulgus etiam rem aliquam vehementer ad sanitatem accommodatam, balsamum vocare solet. Et quidem nihil in vniuersa simplicium medicamentorum sylua præstantius, & dignius inuentum proditum est: neque id hercle immeritò. Qui-

bus

bus enim in arte medendi versatis ad vlcera, vulneraq; sananda illius virtus est ignota? quantum lethalibus venenis, scorpionumq; ictibus, & viperarum morsibus obsistat? Quibus etiam huius succi nobilitas, in peste, pestiferisq; febribus arcendis mira efficacia est occulta? quandoquidem regum corpora eo olim im putria seruari multorum testimonio constet. non ne putridæ febres sæpe sunt hoc adempta præsidio? Quid? non ne ex balsamo hominis corpus à cute ad viscera vsq; iuuari experientia docuit? Mulieres eo sibi illitam faciem pulcherrimam efficiunt, obortasq; in cute rugas abigunt. Atque hinc iuuentutem diu seruari vulgatissimum est. Et vt paucis rem colligam, ac perstringam, caput, stomachum, hepar, lienem, mesentereum, pulmones, renes, vesicam, vterum, spinam, neruos, musculos, articulosq; omnes plurimum iuuat: Etenim obortam oculorum caliginem abstergit, visumq; vitiatum, vel deperditum restituit; aures dolentes, & in ipsis tinnitum sanat. Præterea conuulsis, epylepticis, vertiginosis, resolutis, atque trementibus mirum in modum prodest: tum respirandi difficultati, tussi, orthopnœæ, pulmonum frigiditatibus, fluxionibus, & doloribus subuenit. Stomachi calorem valde fouet, auget, atque roborat, & iccirco eius cruditatibus, ac flatibus à diminuto calore excitatis, præsentaneum est auxilium. Meseraicarum vero à iecore, ac liene venarum obstructiones aufert, regiumq; morbum curat. Interceptam sæpe vrinam prouocat, calculosq; valenter frangit, & ipsos à renibus abstergit, atque per vrinam expellit. Vterum magis, quàm cætera membra respicit, atque omnibus eius à frigiditate obortis malis præstantissime succurrit; Menses cit, partus, secundasq; educit, præfocationibus, & flatibus tutò medetur. Et quod non minus a multis desiderari, atque expeti solet, fœminam ijsdem ex causis effectam sterilem, fœcundam reddit. Cumq; tam eximiæ balsami dotes existant, ab antiquis etiam præclarissimis medicis olim memoriæ traditæ, mirum non est tantope

re Romanis Imperatoribus Vespasianis caram eam arborem extitisse, eiusq; causa ab ipsis cum Iudaeis aliquando dimicatum fuisse. Maximum usum in medicina habuisse succum, fructus, & ligna apud omnes liquido constat. Perficit enim multorum antidotorum compositiones, praesertimq; Theriacam, atque Mithridatium, quae a nostris, eo sublato, non sine artis dedecore parantur. Cum haec aliquando hic inueniri posse ignorent, audacissimeq; oblatum saepe ipsis huius arboris verum succum, fructus & ligna, vera esse negent. Non possum igitur non multum praesentem balsami calamitatem cum huiusce temporis medicis dolere; cùm & si in multa Italiae loca ex Aegypto, ac Syria huiusce plantae succus, fructus, lignaq; nunc verè comportentur, haec tamen agnoscere nostri medici renuant. quinimo plerique affirment hoc tempore veram balsami plantam nusquam gentium inueniri, minimeq; eius succum, fructus, & virgas (quae opobalsamum, carpobalsamum, & xilobalsamum Graeci appellant) ad nos veras comportari. Atque horum alij asserunt fieri quidem non posse, ut ueri opobalsami satis, cuius quantitas non pauca saepe in his locis circumfertur, inueniatur, cum Aegyptus, ac Syria balsami plantis omnium consensu nunc careant. quando etiam priscis saeculis ex tota Aegypto multis ijsdem plantis referta, modicum quippiam illiusce liquoris haberetur. Alij ex Faelici Arabia huc illum delatum scientes, syncerum esse opobalsamum negant, asserentes solum Aegyptum, ac Syriam illum olim habuisse, neque alibi inuentum plantarum scriptores prodidisse. Hisq; rationibus persuasum est eis, syncerum opobalsamum his temporibus non reperiri, quod si aliquando sibi à quibusdam ex Aegypto, uel Syria uenientibus offeratur, eos irridentes, negant uerum esse, atque à se reijciunt, & in parandis Theriaca, Mithridatio, & alijs nobilissimis compositis, eo haudquaquam uti uolunt. Quod ego cum mea quidem sententia pessime, ac non sine artis magno dedecore ab ijs factum iudicauerim, cumque ad nos legiti-

mum

mum succum arboris, quæ à priscis herbarijs balsamus appellata est, ligna atque fructus ex pluribus locis asportari certò sciam, non potui non summopere istorum ignorantiam, ac errorem summum admirari, & huius eos erroris adductis rationibus redarguere, cum præsertim medicos omnes Aegyptios, Arabes, & Syrios eundem succum, fructusq; eosdem, atque eadem ligna vno omnium consensu, citra vllam contradictionem, vel hæsitationem in componenda Theriaca, Mithridatio, alysque nobilibus antidotis, commendare, atque arripere cognouerim; qui alium nunquam fuisse opobalsamum, neque alios fructus, aut alia ligna ad medicinæ vsum recepta, atque apud illos vsitata affirmant. An verò quis Aegyptijs, Syris, & Arabibus in eorundem medicamentorum cognitione, vsu, & experientia præferendos contendet Italos nostros? qui neque locum, in quo arbusculum vixerit, neque alibi illum viuere inspexerint? an potius illis credendum erit, qui in eodem loco cum istac planta multos annos vixere, & illam sæpe sæpius tum viderunt, tum sedulò obseruarunt? Quando etiam primi Balessam plantam eam nominarint. Quo nomine alij omnes & Græci & Latini libentissime vsi sunt. Cum igitur illi Italis, cæterisq; omnibus nationibus in huiusce plantæ, succi, fructuum, & virgarum cognitione iure præferantur, atque hæc vera ab ipsis credantur, & pro legitimis, ac veris ad omnia componenda medicamenta vtantur, succumq; ex Aegypto, vel Syria huc aduectum, nobisq; interdum oblatum, uerum opobalsamum esse affirment: Cur & nos ijsdem uti, atque in medicinæ usum eadem recipere recusemus, potius quam aliud pro ipsis ad componenda medicamenta substituere? Hincque multi mirari non debent, si Theriaca, Mithridatiumq; huiusce temporis antiquam amplius illam præstantiam, ac nobilitatem non retineant, neque eximiæ illæ uires à seniore Andromacho decantatæ conseruentur.

Hac

Hac fidens ęstu per rura vagabere Cæsar
In Lybico quamuis progrediare solo.

Quis enim medicorum erit, qui à viperis, Aegyptijsq; cum aspidibus, tum scorpionibus, vel ab alijs huiusmodi serpentibus demorsos sola Theriaca, vel Mithridatio curare hac ætate confidat? vel horum spe aconitum, vel napellum, uel toxicum innoxiè assumere audeat? Unde est, quod Theriaca vel à nostris omni cura, ac diligentia confecta magnis illis careat omnino dotibus? Nisi quia antidotus hæc multa desiderat ingredientia, quibus antiquis illis temporibus parabatur. Inter quæ principem sanè locum obtinent opobalsamum, carpobalsamum, atque xilobalsamum, quorum loco nostri pharmacopolæ alia medicamenta substituunt. Quamobrem multi Aegyptiacam Theriacam longe præstantiorem prædicant, quod vera, ac recentia nuper dicta medicamenta in eius compositione recipiantur. Id igitur ego, cum in Aegypto aliquot annos medicinæ causa moratus, animaduertissem vereq; cognouissem, vera illa medicamenta ad nos ex ijs locis non raro asportari, quæ à nostris non sine componendorum medicamentorũ ingenti iactura ab vsu medicinæ reijciũtur, falsaq; uel adulterata esse dicuntur, Decreui ueritatis cognoscendæ studio, de balsami planta, succo, fructibus, & uirgis, quæ sunt ad medicinæ usum à ueteribus medicis litteris tradita, atq; nunc apud nostros ferè obsoleta, librum olim in Aegypto conscriptum, quo omnium istorum cognitio comprehenditur, vobis Illustrissimis, ac Sapientissimis uiris legendum ac spectandum dicare; Ex quo, balsami ueritate perspecta ac cognita, operam detis, ut hæc præclara medicamenta; uestra omnium opera, ac auctoritate ab omnibus medicinæ amatoribus dignoscantur, atque in pristinum medicinæ usum reuocentur: Anno salutis humanæ. M. D. XCII.

PROSPER ALPINVS LECTORI.

MVLTOS abhinc annos in Aegypto medicinæ causa moratus, nonnullos libros de illiusce gentis tum usitata medicina, tum plantis conscripseram; præsertimq; de balsamo dialogum, ex quo arboris, succi, fructuum, virgarumq; veritas hactenus plerisq; medicis, & pharmacopolis obscura, cognosceretur, claraq; elucesceret. Quos omnes sane libros simul in lucem prodere cogitabam. At hortatu quorundam amicorum, qui me aliorum librorum editionem non ita breui tempore publicaturum putarent, sententiam mutaui, maximeq; nonnullis doctissimis pharmacopolis obnixe suadentibus, qui Theriacam, Mithridatiumq; nunc paraturi, ab Excellentissimo huius inclytæ urbis medicorum Collegio veri opobalsami, carpobalsami, & xilobalsami veritatem, & historiam agnosci exoptant, ut his ad prædicta paranda medicamenta, atq; ad alia libere uti possent. Non immerito Theriacam Mithridatiumq; his ablatis ab antiqua sua excellentia, non parum deficere dubitantes. Ne itaque istorum desiderio me obsequi nolle uidear, libellum hunc prius emittere non sum veritus. Hancq; huius celeris editionis causam Candide lector ueram esse putato. Interim libros alios de medicina Aegyptiorum uocatos (si modo hunc meum libellum medicinæ studiosis aliquo pacto arrisisse intellexero) propediem in lucem uenturos expectabis. Tuq; etiam quo animo ego balsami disputationem hanc, ueritatis tantum agnoscendæ studio, atque iuuandi desiderio sum prosecutus, eodem legendam accipies. Vale.

PROSPERI ALPINI DE BALSAMO DIALOGVS.

DE BALSAMI PLANTA, SVCCO, fructibus, & virgis esse loquendum. Cap. I.

ABDELLA Medicus Aegyptius, ABDACHIM, Hebreus, & ALPINVS Italus.

QVEM ego nunc hominem conspicio per hoc viridarium el Mattharia gressus mouentem? is certe meis oculis Abdachim Medicus videtur, vir honestissimis moribus (quamuis Hebreus) præditus, mihique multum familiaris: eum igitur conueniam, & salutabo. Salue Abdachim, Quàm diluculò hoc viridarium es ingressus; Quid tibi vero negotij est, vt tam summo mane huc te recipias. ABDACH. Te nunc huc conuenisse, valde lætor, quando iam diu te exoptauerim videre, ac tecum colloqui, Tibi optata hęc sit dies, Ego vt viridarij huius amœnitate, suauissimoque florum cassiarum odore, auraque matutina frigidiuscula me aliquantulum recrearem, huc accesseram. ABDEL. Cur vero viridarij istius plantas vndique obseruas, neque te humi stratum sub ficus huius Aegyptiæ latissimis ramis conspicio, ut quietius ita tum animum, tum etiam corpus recreares. ABDACH.

Oculos hinc inde dimouebam, si aliquam balsami plantam viuentem potuissem inspicere, cuius odore eximio olfactu animales spiritus delectassem, quas custodum negligentia exaruisse comperi, quod satis ægre patior, plurimumque me tędet, hoc viridarium illis nunc carere plantis, multumque ornamenti hac de causa hic deesse videtur. ABDEL. Ne te ob id excrucies, quandoquidem sæpe aliàs aliunde asportatæ, atque hic insertæ plantæ perierint, quæ nunc fortasse, alijs adhuc iussu præfecti aduectis, citò renouabuntur, vt sæpe aliàs factum est. Sed quem video ad nos venientem? An Alpinus Veneti Consulis Medicus? ABDACH. Ipse est, cui nos obuiam ire honestum est, quod humanus hic sanè vir est, atque affabilis. ABDEL. Quid istud est Alpine, quod nos te hic nunc offendimus? tuus aduentus pluribus de causis est nobis iucundissimus. ALPIN. Viridarium hoc spectandi gratia huc me contuli, vobisque pro vestra erga me humanitate, plurimum debeo, neque parum gaudeo, quod ambos vos hic offenderim, iam diu enim vos videre desiderabam, nec immeritò, cum vos pluribus nominibus tantopere obseruem, Neque est quod vestram ego nunc in arte medicà doctrinam coram extollam, neque quantum à vobis in ea profecerim, vel didicerim. ABDEL. Bonus es cum hæc existimas, vtcumque res se habeat, à te amari nos summoperè expetimus. ALPIN. Gratias habeo, sed timeo ne importuno meo aduentu iam cæptos vestros sermones interturbem: eorum tamen, & vestræ iucundissimæ consuetudinis si fieri particeps mihi liceret, mirum in modum meus hic aduentus mihi uoluptati foret. ABDEL. Gratissimum nobis erit, nunc tecum vir doctissime colloqui, à quo pro tua doctrina plurimum nostros sermones claritatis recepturos sperabimus. ALPIN. Vobis gratiam habeo. Quid istud autem est, de quo sermonem institueratis. ABDACH. De balsami planta, quam in hoc viridario aruisse comperi, inter nos commentabamur, Cuius iacturam mihi ægre ferenti Abdella noster in plantarum materia exercitatissimus, animũ restituit, multas è Mecha olim etiam plurles delatas huc, insitasque fuisse, & planè reuixisse narrans, atque etiam hoc modo sæpe balsami plantas renouatas fuisse, ut sperandum sit, nunc etiam præfecti Aegypti iussu, vbi ad illius aures harum iactura aliquando peruenerit, denuo instaurari posse. ALPIN. Quid audio? illas plantas huc aliunde fuisse asportatas, eo-

quę modo perpetuò instauratas? quasi Aegyptus illis proprium solum non fuerit: non in sermonem inanem spero me nunc incidisse, de balsamo inceptum: de quo non pauca uobiscum loqui iam diu desideraui, quæ si vobis nunc grata fore putarem, libenter proponerem. ABDEL. Gratam nobis rem facies si hac de re disputationem aliquam promoueris; ex qua plurimum emolumẽti prò tua doctrina, atque humanitate nos esse consecuturos speramus, proinde quicquid est, quod à nobis scire velis, nunc in medium profer. ALPIN. Multum vobis pro hac re debeo, veterumque Aegyptiorum sapientiam & humanitatem agnosco. Verum ne longius verbis rem producam, de balsami planta, succo, fructibus, lignis nunc uobiscum disputare desidero, quando ego hactenus scriptorum uarietate anceps, ac dubius fuerim. ABDACH. Neminem Aegyptiorum, uel Arabum esse nunc arbitror nostro Abdella in re plantaria magis uersatum: pluribus ijsdem plantis ab eo cùm hic, tùm alibi inspectis, ac omni studio obseruatis, sed ut de hac re clarius disseramus, in capita redigere te oportet, de quibus sit sigillatim disserendum. Quare istæc omnia nunc in medium profer. ALPIN. Dicendum à uobis primo censeo, an balsami planta hoc tempore alicubi uiuat, quando in hoc uiridario, in quò hactenus à priscis illis temporibus usque adhuc uixit, planè exaruerit; atque non minus, an ab ea collectus succus, fructus, lignaque ad nos perferantur, uel potius una cùm arbore cuncta perierint. Hæc in primis à uobis enarrari mihi cupio, quibus cognitis sigillatim de singulis agemus.

An balsami planta, eiusq; succus, fructus de virgæ nunc reperiantur, & in quibus locis proueniant.

Cap. II.

ABDELLA.

QVAMPLVRES balsami arbores in multis Arabiæ locis nunc uiuere, quarum succus, fructus, ac uirgę huc ad nos à multis asportantur, certissimum est. Neque id Aegyptios, Syros, Turcas, & aliarum nationum homines multos, Arabiæ loca peragrantes latet, quinimmò omnes

nes annis singulis Mecham, & Medinam primarias Arabiæ fœlicis vrbes, peregrinationis gratia adeuntes, quantus in illis locis sit ex arbore balsami prouentus, planè fateri possunt. Nam Mecham hinc euntibus, & ad uillam quandam Bedrunia ab his vocatam, quæ distat ab urbe Cayri spacio dierum quindecim, accedentibus, mons pergrãdis, arenosus propè eam villam positus continuò conspicitur, balsami innumeris arbusculis refertus, quas ibi Mahemetis miraculo ortas nostrorum multis suasum est. Sed vtcumque ibi natę fuerint, nobis id sufficiet, omnes ea loca quotannis peragrantes, innumeras ibi viuere comperisse; idque à quamplurimis huiusce urbis incolis, qui olim, & proximo etiam elapso anno ea loca peragrarunt, audire, atque uerum esse scire poteris. Multis quoque rationibus hæc ueritas tibi à me persuaderi posset, sed si huius uiridarij balsamis olim multis refertissimi terram aliquãdo olfeceris, balsami etiam nunc suauissimum odorem redolere senties, bisque, vel ter tantum, Sol suum peragrauit orbem, postquam hæ plantæ custodum negligentia periere. At quid taces Abdachim, quem millies hic te illas inspexisse certo scio? vel cur me Italo Medico incredulo veritatem hanc suadentem minimè adiuuas? ABDACH. Quid? An hunc nostrum sodalem medicum, multos annos hic moratum, plantarumque omnium studiosum, hanc ueritatem ignorasse dubitas? Ego certè balsami plantas innumeras diuersis temporibus ex Arabia aduectas, hicque insitas vixisse, certo scio, quas multi etiam alij Cayri incolæ inspexerunt. ALPINVS. Nephas esse, ac inurbanum putarim, tantorum medicorum testimonio non moueri, qui præter herbarum peritiam, in qua illustres apud plerosque Aegyptios habiti sunt, vna cum balsamo in eadem terra nati, uixerunt. Sed, ut ingenuè fatear, quamquam ego cum viris in medicina clarissimis planè sentiam, huiusque rei ueritatem omnino cognoscam, tamen hæc ueritas non adeò usquequaque mihi satisfacit, ut possim alijs permultis Italiæ, aliorumque Europæ locorum medicis, atque pharmacopolis incredulis hoc, ut cuperem, persuadere, qui absolutè affirmant, balsami plantam nullibi hoc tempore reperiri, eamque planè perijsse, ex quo surculi, fructus, & uirgas hinc in Italiam asportatas falsas etiam esse statuunt. Atque priscis sæculis, cum balsamum tantum in Aegypto & Iudæa uixisse Dioscorides ac alij prodiderint, quibus in locis
nunc

nunc eam plantam cum amplius uiuere nemo referat, planè omnibus in locis perijsse colligunt. Quam sententiam ipsi peruicacissimè defendunt, neque omnino carere uidentur argumentis, quibus proprium errorem tueantur. ABDEL. Quomodo quæso istud esse potest? tantos ne medicos, doctisſimosq; herbarum professores ita obcæcatos esse, qui non viderint, neque cognouerint, balsami plantas neutiquam in suo natiuo solo perijsse? Quod autem Aegyptium, ac Iudaicum falso Dioscorides, atque alij crediderint, ex me paulo post cognosces. Neque optimi illi sunt philosophi, qui ita facile vegetabilium species, quæ iuxta philosophorum placita perpetuæ existunt, tolli omnino posse, putent: Cęlo etenim nullis causis ad generationem facientibus nunc destituto, terraque ac cæteris alijs elementis eodem modo nunc, vt olim, se habentibus, cur terram easdem nunc ferre plantas, vt olim faciebat, non posse dicemus? Graue tibi non sit, quæso, illos, qui balsamum perijsse affirmant, mihi referre, & quibus etiam rationibus in tam falsam opinionem uenerint, explicare. ALPIN. Parum interesse arbitror, te hosce homines nominatim cognoscere, sed ipsorum potius rationes audire, quibus negant hoc tempore balsami arbores, atque ipsarum succum, fructus, & virgas apud nos inueniri; id vero inceptæ disputationi sat erit. Horum siquidem non pauci existunt, qui non modo ad nos in Italiam prædicta uera comportari negent, sed arbores quoque, è quibus illa colliguntur, prorsus perijsse prædicent. Quam sententiam ualde auxere Amatus Lusitanus Medicus in alijs non spernendus, & Nicolaus Monardus Hispanus, qui Syriacum atque Aegyptiacum balsamum perijsse affirmantes, aliud genus balsami in Occidentalibus Indijs nasci, prodiderunt: Balsamumque à Dioscoride, Theophrasto, Plinio, ac a multis alijs herbarum antiquis scriptoribus celebratum, ac descriptum, eò affirmant perijsse, quod prædictorum antiquorum scriptorum testimonio constet, olim duobus tantum Iudeę viridarijs concessum fuisse, vt inter cęteros Plin. & Theoph. testantur, postea verò quam Iudea à Ptolemeo primo Rege Aegypti, ac à Vespasiano deuastata est, balsamum in vallem Hiericum appellatam transplantatum fuisse, ibique vixisse Iustino, Strabone, Solinoque Polysthore id affirmantibus, statuunt. Et ab Artaxerse Persarum rege primo, ac mox à Romanis Adriano Cæsare rursum tota ea regione bello euersa, prorsus balsami plantam perijsse. Tandemque

in

in Aegypto paucas hoc in uiridario adseruatas vixisse. Quo in loco non tantum priscis sœculis balsamum vixit, sed multo etiam postea, quasi ad hæc vsque tempora plantam hanc hic conseruatam fuisse asserunt. Nunc uero, à multis, qui hoc tempore Aegyptum peragrarunt, hic quoque demum eam aruisse, confirmatur. Qua hic extincta, cum Dioscorides, aliique in Iudea tantum, & Aegypto balsamum uixisse prodiderint, cui dubium erit, nusquam gentium eam amplius inueniri posse? Ex quo succum, fructus, uirgas, pro uero opobalsamo, carpobalsamo, & xilobalsamo, ab Aegypto, uel Syria in Italiam asportata, uera esse quo pacto affirmabimus. Meritò igitur hęc omnia falsa nos affirmasse uidemur. Hincque tanta incredulitas, ac pertinacia inuasit eorum animos, ut potius in erroribus perseuerare, ueraque sibiipsis oblata reijcere, quàm opinionem mutare uelint. ABDEL. Vix me continere potui, quin susceptum tuum sermonem interrumperem, usque adeo animum aduersus illos concitasti meum, nullis rationibus, sed meris nugis balsami omnes plantas perijsse, opobalsamumque etiam, carpobalsamum, & xilobalsamũ apud nos inuentum falsum esse afferentes, ut tanta illorum impudentia excitus, quasi quid loquar nesciam: ac ne differam illis respondere, dico, ac edico tibi, balsami frutices neque etiam in Aegypto planè perijsse, dici posse, quando sæpe iussu præfecti Cayri, quem Bessà appellant, plantæ multæ ex fœlici Arabia delatæ in isto uiridario inserantur. Et nùnc uix tertius agitur annus, cum Messinoris per id temporis Aegypti præfecti iussu, quadraginta è Mecha aduectæ, hic insertæ fuerunt; quæ tamen cum per annum uixerint, rursum custodum negligentia perîere; quæ facilè etiam denuo renouari possunt. In Arabię uero multis locis innumeræ propemodum magno cum illiusce gentis lucro, aluntur: neque satis diu est, quod apud Arabes utilitas, & lucrum hoc cognoscitur; etenim opobalsami quantitas multa in Orientis loca comportatur, quibus in locis eum succum in summo pretio esse, multi ex Arabibus, nunc Cayrum habitantibus, narrant. Cuius succi lucro ab ijs cognito omnes certatim multos balsami frutices ex arenosis, montuosisq; locis in morbida uiridaria transferre conantur. Quamobrem ibi innumera pulcherrima balsameta cernuntur. Lege tamen ijs populis interdictum est, ne prçter fiscum quis eam plantam serere queat; neque succum, uel flores, uel ramulos, uel fructus sine publi-

co

to mandato quis capiat. Idemque ibi de balsami arboribus, atque hic de cassijs solutiuis accidit. Solet etenim hic alicui cassiarum negotium locari, & ideo non licet quemquam cassiam ex arbore capere, vendere, emere, aut emptam aliquo deferre. Quod itidem de balsamo in Arabiæ locis obseruari, ex Arabum relatione planè cõstat. At quid illi Aegyptiarum ac Arabicarum plantarum ignari herbarij dicēt, duobus ne tantum locis, quippè Aegypto ac Syriæ balsamum olim (Dioscoride, Theophrasto, Plinio, Iustinoque id docentibus) concessum fuisse? quasi aliorum antiquorum scriptorum testimonio non constet, in pluribus alijs etiam locis olim huiusmodi plantam vixisse: nonne Diodorus Siculus 2. historiarum libro, in quadam Valle Arabiæ balsamum nasci, & non alibi memoriæ prodidit? Constantinus vero in lib. de gradib. ait, nasci in India; & Ioseph etiam in lib. 8. de antiq. Iudaicis, Sabam Reginam balsami plantam ex Arabia in Iudeam tulisse, Salomonique eam dono dedisse, ex qua ibi aliæ postea plantę propagatæ fuere: & Strabo in lib. suæ Geograph. 16. hæc scripsit: His proxima est fœlicissima Sabeorum terra, quę maxima natio est. Apud hos thus & myrrha, & cinnamomum nascitur, in ora etiam balsamum, & alia quædam herbula valde odorata: Necnon & Pausanias idem in lib. 9. his verbis confirmauit, dicens: De viperis vero ijs, quæ in Arabia inter balsami arbores versantur, diuersum quidem accepi. Id huiusmodi est. Sunt balsami arbores eæ, quæ mirthi stirpis magnitudine. Folia illis, qualia herbæ amaraco. Theophrastus vero in Asia etiam nasci prodidit. Incolæ quoque Basiliani montis Libani, olim Alexi Gręcis imperante, in quodam loco illius montis Solis ortui exposito balsami plantas non paucas, è quibus tantum opobalsami suscipiebatur, quantum in Aegypto hic colligi consuetum fuerat, diu vixisse narrant. Ex quibus certe sciri potest, olim non solum Aegyptum ac Iudeam, sed etiam foelicē Arabiā, & alia loca balsamū aluisse atq; habuisse. Quæ veritas etiam ex ipsomet Dioscoride confirmari videtur, scribente, carpobalsamū, idest balsami fructus suo tēpore adulterari seminibus hyperici similibus, ex Petra oppido delatis. ex quo certo colligitur balsami plantam alibi quàm in Aegypto viuere, atque semina producere. Præterea verum quoque hoc esse ex me audies, non in Aegyptum ex Iudea, vt aliqui somniarunt, ipsum venisse, sed ex Foelici Arabia semper fuisse delatum: Aegyptiumque solum

luti neque Iudaicum, nunquam proprium, ac natiuum ei fuisse, in his locis balsamum perpetuò peregrinam plantam extitisse haud leue inditium est, eam vbique viridaria tantum aluisse, in ipsisque tantùm vixisse, ut Theophrastus, Plinius, Strabo, ac Solinus meminerunt. Plinius enim hoc hijsce verbis significauit, dicens:
» Sed omnibus odoribus præfertur balsamum uni terræ Iudeæ con-
» cessum quondam duobus tantum in hortis, vtroque regio, altero
» iugerum viginti non amplius, altero pauciorum. Theophrastus
» vero hæc dixit: Balsamum in Valle Syriæ prouenit. Eius arbu-
» sta duo tantum affirmant, alterum viginti iugerum, alterum multo
» minus: & Strabo de balsamo vallis Hierici, hæc etiam memoriæ
» tradidit: Vbi & regia est, & balsami viridarium, quæ arbor aro-
» matica est, & fruticosa, Cytiso & Terebintho persimilis. Quid? nonne omnes obseruant plantas peregrinas in viridarijs tantum ali, ac custodiri, quædam verò ex patrijs tametsi etiam in viridarijs aliquãdo serantur, nihilominus multa alia loca inculta, syluestriaque ijsdem sponte natis non carere obseruantur? At peregrinæ in viridarijs tantum magno studio, ac diligentia aluntur & conseruantur; quod in incultis, syluestribusque locis sponte nasci, nenunquam conspici solent. Hic vero balsami plantam perpetuò aduenam, vel peregrinam fuisse, & perpetuò ex Fœlicis Arabiæ locis aduectam, plures vnà nobiscum Cayrum nunc habitantes certa fide confirmare poterunt, qui omnes, plantas balsami, quas hactenus hoc habuit viridarium, exinde comportatas fuisse uarijs temporibus obseruarunt. Multoque labore, ac custodum diligentia vixisse, facileque ex leuissima etiam causa aruisse, quibus arefactis alias rursum ab illis locis extractas, hic insertas renouatasque; & hoc modo alternatis uicibus balsamum in hoc uiridario hactenus conseruatum fuisse. Nemo plantas tanto labore ac diligentia in uiridarijs adseruatas patrias dicet, quando patriæ ubique sponte nascantur, crescant, ac nullo labore in proprijs locis uiuant. Ex quibus nos planè certi esse debemus, balsamum nunquam Aegyptijs ac Syris patrium fuisse, cum in uiridarijs ibi multa diligentia, ac cura semper fuerit custoditum: quod tamen de Arabia Fœlici, cum balsamum ibi perpetuò uiuat, minimè uidetur dicendum, nullibi etenim nunc, quòd sciam, huiusmodi planta, nisi Fœlici tantum Arabię concessa, reperitur. Quam regionem Diodori Siculi, Strabonis, Pausaniæque testimonio,

vt nuper dictum est, constat balsami olim feracem fuisse, quę eodem modo etiam nunc innumeras eius plantas sponte natas alit. Quam balsami fertilitatem omnes Aegyptij, atque aliarum nationum homines annis singulis Mecham Fœlicis Arabiæ urbem adeuntes, ueram planè esse confirmant. Copiamque ibi opobalsami insignem annis singulis colligi, fructuumque non minus, & uirgarum (cum balsami frutices sæpe quotannis putent) quæ ad uarias orbis partes uendenda ab his demandatur. ABDACH. At istæc uera esse concedentes, dicent, quam pro balsamo tu, atque nostri Fœlicem Arabiam nunc alere inquiunt, non esse balsamum, sed aliam plantam. ALPIN. Notæ huius plantæ ab antiquis scriptoribus descriptæ ac memorię traditę, istud rectè docere poterunt. Nam omnes conuenisse uidentur, (ut ex te spero me magis distinctè cogniturum) balsami plantam fruticem esse, non admodum magnum, folijs rutæ proximis, perpetuò uirentibus, atque ex stipitis cortice scarificato liquorem in primis album oleo similem, eximio, acutoque odore præditum, manare. ABDACH. Millies tecum Abdella fruticem hunc ex Alpino descriptum me inspexisse in hoc viridario scio. Verum qui huiusce plantæ notas quærit, quibus nam hominibus magis credere debebit, Italis ne, an nobis Aegyptijs, qui vnà cum balsamo in hac ciuitate hactenus viximus, eamque arborem sæpius in hoc viridario inspeximus? Nemo certe ita fatuus erit, qui hac de re vobis, quàm nobis libentius credere, ac fidere maluerit. Hanc verò plantam pro uera arbore, quæ ab antiquis balsamus appellata est, & in posterum memoriæ prodita, nostri omnes Arabes hucusque constantissime habuerunt, Aliamque prò balsamo ab alijs monstratam nemo nostrum vspiam offendit, vel vidit, uel aliquem uidisse vnquam audiuit. His addo nòmen huiusce plantę, quod est Balessan à nostris ei fuisse impositum, à quo & Græci b littera carentes, in u, mutata, βάλσαμον dixere, atque ab ipsis Latini Balsamum. Cur igitur Italis magis, quàm nostratibus de hac planta credendum erit quando à nostris & Itali, & Græci, vel nomen ipsius plantæ acceptum, didicerint. Quaprópter Balsami cognitionem à Dioscoride, Theophrasto, atque ab aliis antiquis scriptoribus minimè petendam iudico, sed ab Aegyptiis & Arabibus, qui loca, in quibus balsami plantæ omnium consensu olim uixerunt, habitarunt. Si Aegyptij Arabes, Syri, atque alii om-

nes Arabicá lingua utentes medici citra ullam difficultatem talem fruticem nunc in Fœlicis Arabiæ locis cultis, atque incultis, domesticis, atque syluestribus nascentem, tanquam verum balsamum recipiunt, eodemque tum succo, tum fructibus, tum uirgis, pro uero opobalsamo, carpobalsamo, & xilobalsamo, nemine ipsorum hęsitante, ad componenda medicamenta, utuntur: Cur Itali etiam, atque alij aliarum nationum medici ab illis, qui magis quam nostri sunt in ea cognitione, eoque usu, exercitati, ac docti, idem facere recusant? Certe indignum facinus est, nos hanc ueritatem nō fateri, sed potius, quo minus à multis ea dignoscatur, operam dare. ALPIN. Hæc doctissime à uobis prodita fuisse arbitror, ueruntamen quoniam cum medicis, pharmacopolisque incredulis disputatio agitur, quæso si quid aliud apud uos utique sit, quod hanc ueritatem ad huc etiam illustrare possit, ne uos me istud quoque docere, pigeat, ut postea quam ego in patriam, Deo concedente, rediero, facilius id incredulis illis hominibus possim suadere. ABDEL. Cum anno à Beatissimę Virginis partu M. D. LXXV. Petro Michaële uiro Clarissimo, pro Serenissima Veneta Republica consulatum hic agente, Eunuchus Messir dictus, Aegypti Præfectus, Cayri ciuitatis huius quæpiam loca inuiseret, huncque præsertim locum el Mattharia nuncupatum deuotionis gratia (quando hanc in proximam domunculam olim Beatissimam Virginem cum puero filio Herodis iram fugiendo se recepisse, multosque annos in ea mansisse omnes Aegyptij opinentur, atque ob i d hunc locum in summa habeant ueneratione) singulis hebdomadis die Veneris, sacrum, uenerandumque hunc locum uisitans, uiridarium hoc proxime positum aliquando animi gratia ingressus, uidit omnes balsami plantas custodum negligentia aruisse; qua re commotus, ut è Mecha quadraginta plantæ afferrentur curauit, eamque operam cuidam militum, ac peregrinorum duci, Mecham singulis annis deuotionis gratia proficiscentium, Haly Bei nomine locauit; qui mihi admodum domesticus, atque familiaris fuerat, cumque sępe ex renum calculo pessime ægrotantem inuiseram, ac curauerā; plantasque illas quadraginta pręcisis ramis detulit, quæ in consueto huius viridarij loco insertę fuerunt, dumque sererentur, ego unà cum Paulo Mariano eo tempore pro Gallorum Rege Consule medicinę quoque causa mihi familiari, atque cum multis etiam

Cayrinis

Cayrinis medicis in re plantaria valde exercitatis interfui. Ex ipso autem Haly Bei Cayrum reuerso veri opobalsami binas vntias dono habui, atque ab alio, qui post hunc illud iter confecerat vntias tres. Horrem Bei alius Carauanæ peregrinorum dux meus amicissimus, cuius in domo sæpe tum ipsius, tum aliorum causa medicinam feceram, peregre anno M. D. LXXX. Mecham profectus, atque sic à me rogatus, attulit multa semina, & ramulos eximium odorem spirantes, atque multum opobalsami à Seriph Mechę partim acceptum, cuius modicam portionem dono dedit Francisco Priolo, tunc temporis Cayri pro Veneta Natione Consule Clarissimo, & partim ab ijs, quibus balsami negotium locatum est, emptum. Postmodum Scander quidam & ipse dux militum, Medinam Fœlicis Arabiæ vrbem pro prætore à Bassa missus, mihi non minus quàm alij, medicinę causa familiaris, atque etiam quia ex Insula Zacintho à Segurorum familia ortum duxerat, balsami recentes ramos, fructus, ac succum misit, ac per literas sua manu scriptas, significauit proprijs manibus ibi ea collegisse, quæ omnia apud me adhuc asseruantur. Omnes prædicti nobiles Turcæ uno ore affirmant, propè Mecham & Medinam, in montibus, planis, cultis, atque incultis locis innumeras balsami plantas spõte natas spectari, plurimasque etiam in arenosis, sterilibusque locis, quæ tamen vel nihil, vel minimum succi producebant. Multa tamen semina ferunt, quorum multa copia ad nos quoque vẽdenda mittitur. Quales sunt in monte arenoso apud Bedruniam Villam posito. Nihil hæ, atque aliæ in arenosis, sterilibusque locis viuentes opobalsami ferunt, ideò incolę eas excerpunt, atque pingui in solo inserunt, fœcundissimasque reddere student. Addunt, apud omnes Arabes veterum memorijs constare, passim in pluribus Fœlicis Arabię locis innumeras sponte nascentes, atque crescentes balsami plantas perpetuò vixisse, nunquamque illa loca ijs caruisse. Non multum temporis tamen esse, ex quo plurimi eas colere lucri causa cæperunt, cum scilicet opobalsami facultas ac vires ad quam plurimas Orientis regiones concesserint.

Narrant adhuc ijdem omnes Arabes, vti balsami succo, fructibus, ac virgis ad componenda ipsorum omnia medicamenta, atque ad alios medicinę usus, quæ eadem planè existunt, quibus Aegyptij Syri ad usum nunc recipiunt, quęque à nobis uaria in Europæ loca hinc aduecta, negliguntur, atque reijciuntur, falsaque eorum

multi

multi (te auctore) pertinaciter, ac inutiliter esse disputant. ALPIN. Ex his, quę te uera dixisse arbitror, me non parum pudet, quod cum illis tot annos in tanto errore permanserim, quem ex te nunc probè cognouisse fateor. Cupio igitur plantam hanc suis notis à te quoque describi, in quam attollatur magnitudinem, qualibusque floribus, & fructibus obseruata a uobis sit, quo pactoque etiam ab ea planta opobalsamum distillet, sponte ne, an, ut multi dixere, arte potius elicitum. ABDACH. Hic nullas, quas ego uiderim crescere, flores, uel semina tulisse unquam spectare potui, etsi succus interim paucus à cortice stipitis scarificato aliquando distillauerit. Verum hac de re Abdellam audiamus, qui hæc exploratius, & reliqua docebit. Interimque dum loquimur, mandes uelim mancipio tuo, ut nobis hic è domo huiusce plantę ichonem, quę apud te est, deferat, ut Alpinus noster ueram Balsami Ichonem uideat. ABDEL. Recte mones, libenterquè faciam. ALPIN. Ego uero utrique uestrum multas hac de causa gratias referam. Mihique istuc acceptissimum semper erit.

Plantæ, quæ ab antiquis Arabiæ medicis Balessan, à Græcis βάλσαμον, & à Latinis Balsamum uocabatur, fructuum, succiq; descriptio. Cap. III.

ABDELLA.

BALSAMVM arbusculum est, quod crescit ad altitudinem hanne; uel ligustri, uel cytisi, folia paucissima gerens rutę proxima, non tamen iis candidiora, ut Diosc. docuerat, sed potius colore uiridi subalbido, perpetuòque uirentia. Eius lignum gummosum leneque apparet, colore exterius subrubro, cuius ramuli eodem colore conspicui sunt longi, recti, graciles, paucis foliis inordinatim referti, foliaque simul terna, aut quina, aut septena alę adnata, aliquo pacto etiam lenthisci foliorum æmula. sunt ramuli odorati gummosi, digitisque contrectati eis tenaciter adhęrentes. Flores fert paruos, albos, acaciæ proximos, ternos singulis alis appensos, quasi in umbellę forma, summe odoratos, à quibus semina promanant, flaua, folliculis nigris subrubescentibus contenta, ualde odorata,

intusque

intusque humorem flauum melli persimilem habentia, sapore subamaro, parumque acri linguam ferientia, opobalsamumque redolentia, Terebinthi fructuum figuræ, & magnitudinis æmula, extrema aculeata, & medium crassum obtinentia. Cui descriptioni maxime quadrare uidetur illa, quę fuit à Constantino Aphricano tradita, quę his uerbis apud ipsum in libro de grad. legitur. Balsamus est arbor in India crescens, saliẽs super terram mensura vnius » brachij, uel parum plus. Cuius rami rubeo viridique colore persusi » quasi rami thitymali tenues sunt, & colorem viridem habentes. » Faciuntque in capite quasi gemmas, paruaq; grana in modum pi- » peris producentes. Ex fissuris ramorum huius arboris, egreditur » quidam liquor in canicularibus diebus, sicut lac ex thitymalo. Opobalsamum mensibus, Iunio, Iulio, Augusto, partim sponte, & partim stipite ferro scarificato, distillat, in vitreaque vascula recipitur; quod statim eductum, vt audio, colore est albo, qui paulo post in viridem, tertio in aureum, & demum in melleum mutatur. Eius succi etiam substantia in primis, turbida crassaque, vt oleum statim ab oliuis expressum cernitur, postea tenuissima atque clarissima, demum terebinthi modo crassescit. Odore eximio in primis atque acutissimo terebinthum redolens, cum suauiori odoris fragrantia obseruatur, saporeque amaro, acri, & adstringenti. Leuissimum est in primis diebus, atque vsque adeo validi, & acuti odoris, vt aliquibus inter odorandum, sanguis è naribus eruperit; & præ multa eius leuitate in aquam stillatum non desidet, sed ex alto in ea proiectum parumper in ipsa mergitur, ferèque continuò assurgens, supra totam aquæ superficiem totum expanditur, eique miscetur, & citissime ita in ea dissoluitur, vt ab aqua maxima cum difficultate separatum secernatur. in qua paulo post concrescit, atque coagulatur, coagulatumque stilo totum ab aqua eximitur, quod tunc colore lactescit, siue album quale lac uisitur. Quanto hic succus annosior, eò fit inodoratior, atque ad motum segnior. In primis itaque statim albo colore conspicitur, qui color paucissimis diebus in viridem, vt nuper etiam dixi, mutatur, oleiq; crassitie cernitur, qui postea longo temporis interuallo depuratur, nonnullisque annis tenuissimus euadit, atque clarissimus, ex viridique colore in aureum splendidissimum transit. Senio vero confectus, crassus qualis terebinthina fit, qui si in aqua, uel lacte stilletur, statim considet, multaque cum difficultate, & non nisi longo

tempore denuò suprà aquam fertur, tardissimeque in ea dissoluitur. Quare non secus quam in animalibus omnibus quatuor constituuntur ætates, quæ in ipsis maximam differentiam faciunt, & balsami succo, quod opobalsamum dicitur, proculdubio à nostris quatuor tempora tribuuntur. Quandoquidem ille succus ab arboris stipite continuò elicitus usque ac quintum circiter annum acutissimi, validissimique odoris percipitur, leuissimusque vsque adeo obseruatur, vt in aquam stillatus, nihil, vel parum considat, facillimeque diluatur, quod eius calor in annis infantiæ plurimus existens, ei acutiem atque vehementiam præstet, Crassiori quoque substantia tunc cernitur, & turbida, quod cum multus in eo exuberet crudus humor, eo ob calorem in ipso agentem valde agitato, instar vrinę turbidæ, quæ in pestilentibus febribus fieri solent apparet, & quemadmodum puerorum corpora multa humiditate, atque multo calore prædita crassa, ac ferè tumentia videntur, ita opobalsamum in pueritię annis constitutum à multa humiditate excrementitia, cum validissimo calore in ipsa agente, crassum, ac turbidum apparet, quod in grandiori ętate ab ea purgatur, tenuissimumque fit, & aureo colore clarissimo spectatur; in quo statu, consistentiæ ipsius ætate çontinuante, conseruatur, posteaq; calore eius natiuo aliquatenus resoluto, ac imminuto, senescens crassum instar terebinthinæ euadit, solitoque tum odore eximio tum leuitate deficit. Proinde neque supra aquam enatat, neque multum, & suauiter olet. Hæcque de balsami planta, fructibus, lignis, succo tibi dicta sufficiant. ALPIN. Quæso ne te pigeat, ad nonnulla adhuc, quæ a nostris, balsami descriptioni repugnantia proferuntur, respondere, ac satisfacere, quando ea non parum huiusce plantæ cognitam veritatem obscurare, ancipitesque nos reddere videantur. Antiqui etenim omnes balsami scriptores inter se in illiusce plantæ, succi, fructuum, virgarumque descriptione discrepare uidentur, ex quibus non videtur, tutum satis esse illorum cognitionem perquiri debere. Qui fuere in causa, vt nostri ipsorum traditionibus imbuti, verum sibi oblatum opobalsamum, fructus, virgas, veras esse non crediderint. ABDEL. Summum semper errorem esse putaui, homines plantę huius, succi, fructuum, virgarumque cognitionem à Dioscoride, Theoph. vel alijs antiquis scriptoribus velle exposcere, quando ista inter eos in scribendo fructice, succo, fructibus, & virgis, diuersitas certissimum ignorantiæ

rantiæ argumentum nobis fuerit. Ego ſum huius ſententiæ,neminem illorum fortaſsè accurate arborem hanc vidiſſe,ex audituque omnia de eis ab ipſis litteris prodit*ą* fuiſſe. Olim enim non erat ita facile hominibus loca,in quibus balſamum naſcebatur,ex longioribus difficilioribusque nauigationibns, quibus eo tempore antiqui utebantur,adire, proinde multa Dioſcorides, Theophraſtus, atque alij multi ex hominum potius relatione,quam ex inſpectione de balſamo ſcripſere. Hincque mirum non eſt, ſi in pluribus noſtri ipſorum ſententiæ inhærentes decepti ſint, quando & ipſos à falſis aliorum relationibus deceptos fuiſſe putandum eſt. An non Dioſcoridem, Theophraſtum, atque alios affirmantes. Balſami plantæ Aegyptum, vel Iudęam patriam fuiſſe,cum dixerint eam ſolum in Aegypto & valle Iudęa viuere, maximè erraſſe ſuperius demonſtratum eſt, cum illam plantam ex Aegyptiorum relatione perpetuò ex Arabia fœlici in Aegyptum veniſſe certiſſimè conſtet? Ex quibus mirum quoque non eſſet,in alijs eoſdem deceptos fuiſſe, præſertimque in ſucci, fructuumque cognitione. Hincque his herbarum ſcriptoribus omnes medicos pharmacopolaſque planè fidentes,erraſſe mirari non debemus,quando non ab illis,ut etiam dixi, ſed ab Aegyptijs, & Arabibus, qui tum primi balſamum cognouerunt,atque obſeruarũt,tum etiam cum huiuſmodi planta in eodem ſolo nati ſint, atque eadem loca,in quibus viuit & vixit balſamum,habitarunt,iſtorum cognitio eſſet petenda. Sed quæ ea exiſtunt,quæ nobis repugnent,fac vt ex te iam audiamus. ALPIN. Quæ de balſami arbore à multis olim litteris tradita fuere, nunc in medium afferam; Reliqua verò de ſucco,fructibus, virgis, ad vſum medicinæ memoriæ proditis, poſterius à me recenſenda arbitror. Multa igitur,variaque de huiuſce ſtirpis magnitudine, figura,ſitu,ſolijſque à multis prodita ſunt,quę non parum ueritatem obſcurant,homineſq; ancipites, ac rem hãc totam incertam efficiunt. Aliqui ſiquidem plantę iſtius magnitudinem lycij, pyracanthæ, vel Cytiſi, vel therebinthi magnitudini compararunt, vt Dioſcorides, Straboque dixere. Theophraſtus vero dixit ea magnitudine balſamum ſpectari, qua magna mali punici arbor obſeruatur. Iuſtinus ſimilem piceis arboribus affirmauit, & Pauſanias mirtho; Plinius,Solinus,atque Africæ deſcriptionis auctor,viti,hanc plantam compararunt. De eius ſolijs non minor eſt apud illos diuerſitas,deque arboris ſigura. Quãdo Dio-

ſcorides, Theoph. Plin. Auicenas, Simeon Sethus balſami folia rutæ proxima eſſe ſtatuerint, & Pauſanias amaraco, Iuſtinus piceis, Solinusque & auctor Aphricæ vitium folijs. De forma etiam vel figura arboris, alij arbuſtum, alij fruticem faciunt. Plinius enim
» de eo dixit: In totum alia eſt natura, quam noſtri, externiq; pro-
» diderunt, quippè viti ſimilior eſt, quam myrtho; Quod etiam Soli-
» num dixiſſe ab illiuſce verbis conſtat, quæ hæc exiſtunt: Similes
» vitibus ſtirpes habent: ac Iuſtinus; Siquidem palmeto & opobal-
» ſamo diſtinguitur arborem opobalſami formam ſimilem piceis ar-
» boribus habent: & Strabo: Quæ arbor eſt fruticoſa Cytiſo & Terebintho perſimilis. Nonnulli etiam affirmant, plantam hanc ali aqua, illaque tantum, quæ in proxima fonte illiuſce proximæ domunculæ ſcaturire cernitur, aiuntque miraculo id fieri; quando ipſa ſit pluribus virtutibus prædita, quòd Virgo Beatiſſima olim ibi multos annos morata, ea aqua, tum ad potum, tum ad cibum, tum ad mundandos panniculos Ieſu Chriſti puerulí vſa fuerit: ex quo tanta in veneratione omnes viri mulieresque Aegyptię, Arabes etiam Mahometis aſſeclæ eam habuerunt, vt ipſa ad multorũ etiam morborum curationem confidenter vtantur. Multique ex longinquis, remotiſſimiſque locis huc veniunt, vt ex huiuſmodi aqua accipiant: quare nonnulli balſamum huius aquæ beneficio hactenus hic vixiſſe aiunt. Hęcque ſunt, quæ de arbore iſti dicunt.

A B D E L. De balſami fruticis altitudine, figura, ac folijs, ea quæ ex te nunc propoſita ſunt nihil veritatem hanc obſcurare poſſunt. Namque Dioſcor. atque alij, qui hanc plantam magnitudine ſimilem eſſe lycio, cytiſo, terebintho, & pyracanthæ, affirmarunt, minime errarunt, cum hæc omnia arbuſta magnitudine non multum interſe differant, eiſque planta balſami maior non ſit, ſed hic nullæ cernuntur arbores balſami, quæ ita magnę ſpectentur, ſiquidem grandiores, quas hic aliàs viderim, non aſſurgunt ad maiorem triũ cubitorum altitudinem. Audio tamen in Arabiæ ſolo eas plantas ad prædictorum arbuſculorum altitudinem, & maiorem etiam excreſcere. In Aegypto, & Arabia mali punici arbores paruæ exiſtunt, ita, vt inter arbuſculorum fruticumque numero ibi connumerentur, neque ad tantam aſſurgunt altitudinem, quales in Italię locis obſeruantur, Quare neque Thephraſtus reprehendẽdus erit, quòd ſcripſerit, eſſe magnæ punicæ arbori balſamum ſimile, quando hæ noſtræ Italicis longe ſint humiliores. Iuſtinum uero, quod

picei

picei arbori plantam balſami ſimilem afferat, deceptum omnino fuiſſe, credendum eſt. Ex ipſiuſque verbis error apparet conſpicuus; nam piceis arboribus balſamum ſimilem eſſe dicens, ſubdit, & in vinearum more excoluntur: quis tamen uſpiam vidit piceā arborem viti ſimilem, & in vinearum more excoli? Inter quas quanta ſit differentia, non eſt, quod nunc demonſtretur. Fuiſſe vero balſami plantam ramulis fruticoſis, ac ſarmentoſis viti ſimilem dubium quidem non eſt, vt neque etiam, quemadmodum vites, annis ſingulis putari, quod ſit admodum fruticoſa, & ſarmentoſa. Non tamen quod ad folia attinet, viti ea planta eſt ſimilis, cum folijs referta ſit rutæ aliquatenus proximis, præſertim vero extrema tria foliola, quæ in ſingulis virgæ balſami alis cernuntur, quando ipſa ſimillima ſint tribus ijs foliolis in extremo virgæ alę rutæ poſitis; colore excepto: Neque abſurdum eſt, Pauſaniam dixiſſe balſamum folia habere amaraci æmula, quoniam ſuſpicor ego ipſum plantam balſami non adultam, ſed tantum recenter ex eius ſeminibus natam inſpexiſſe, quę folio, magnitudine, ac figura amaraci folijs omnino ſunt ſimilia, excepta earum craſſitie, ac colore, quibus ea folia inuicem differunt, nam in amaraco ſunt graciliora, & albidiora. Balſamum, quod ex ſeminibus naſcitur, bina folia in primis habet, bifolijs naſcētis vitis maxime ſimilia, & quæ poſt hæc, quæ ſunt tria, quatuor, vel quinque, produntur, amaraci folijs ſunt proxima; Quæ vero tertio naſcuntur ſingula trina exiſtunt, rutæque proxima cernuntur. Repeto, prima naſcentia folia bina ſunt, ſecundo nata, his multum diuerſa produntur, inordinatimque in virga. Tertio producta trina cuilibet alæ appenſa, cernuntur, quæ rutæ ſunt proxima, tribus inquam foliolis in extremo alę virgę rutæ conſpicuis. Quarto, quæ naſcuntur in virga balſami, ſunt quina, & poſtea ſeptena. Hæcque ſunt balſami folia, aliter quam ſcriptores antiqui deſcripſerint in hoc viridario in fruticibus balſami ſæpiſſimæ viſa, ex quibus atque alijs fortaſſe Dioſcoridem, atque alios multos antiquos ſcriptores viuentem balſami plātam non inſpexiſſe, iure ſuſpicamur. Hanc etiam arborem in hoc viridario vixiſſe certum eſt, aqua ex hoc proximo fonte, in quo Beatiſſimam Virginem panniculos Saluatoris noſtri pueri olim perpetuo lauiſſe noſtri omnes autumant, irrigatam; tamen in arenoſis, ſqualidiſque locis non paucæ reperiuntur, quæ tamen quo ad opobalſamum ſteriles exiſtunt. Atque hæc obiter de balſami

planta dicta à nobis sint. Nunc ad opobalsamum deueniendum. Sed balsami plantæ ramos, quos mihi domo mancipium detulit, absoluto de ipso sermone spectabimus.

Veri opobalsami cognitio vnde sumatur, & qui ex antiquis verè hunc succum litteris prodiderint.
Cap. IIII.

ABDELLA.

VID inquies Alpine de Balsami planta? nonne à nobis probè, ut ueritas exigebat descripta est, deque eius folijs, floribus, fructibus, ac uirgis, quę dicta a me sunt, uera tibi esse uidentur? ALPIN. Omnia sanè rectissime, ac uerissime es prosecutus, sed supersunt tamen quępiã de succo quoque, fructibus, ac uirgis dicenda, cum antiqui scriptores, qui de balsamo scripsere, simul in horum descriptione inter se nihil ferè cõuenisse uisi sint: quorum diuersitas, ut de arbore etiam nuper dictum est, fuit causa, vt multi negarint, quę pro opobalsamo, carpobalsamo, & xilobalsamo monstrantur, uera utique esse, nullumque ob id ipsos credere, syncerum ac legitimum opobalsamum ad nos asportari: de quo primo sermonem a nobis haberi cupio, mox de cęteris. De opobalsamo igitur multi huius sunt opinionis, ut arbitrentur, syncerum ad nos non aduehi, neque iniuria, quando ex te descriptum opobalsamum, a nobisque sępius inspectum, diuersum sanè videatur ab eo, quod omnes prisci rei herbariæ scriptores memoriæ mandarunt. In primis enim album
„ multi ipsorum esse prodidere, Strabo siquidem dicebat: eius cor-
„ ticem scindentes succum in vasis suscipiunt tenaci lacti persimi-
„ lem: & Plinius, succus è plaga manat, quem opobalsamum vocant
„ eximiæ suauitatis, sed tenui gutta ploratu lanis parua colligitur in
„ cornu, ex his nouo fictili conditur, crassiori similis oleo, & in musto
„ candida. Et Simeon Sethus vir in balsami historia alijs non post-
„ ponendus dixit: Succusque inde manabat omni oleo visu simi-
„ lis, quod ideo balsami oleum nominatur, succus his aggregatus
„ vasculis excipiebatur, & id quidem, quod supernatabat, album ac
tenue erat, & ideo preciosius: Alij sunt rursus asserentes, hunc suc

cum

cum non esse tenuem, sed crassum, veluti qui dixere in conchis su sceptum coagulari: Cum vero opobalsamum, quod tu descripsisti, & nos sępe inspeximus, vel viride, vel aureum, vel mellis colore obseruetur, interdumque turbidum, interdum clarum, ac tenue, aliquandoque vt terebinthina crassum cernatur, (nemo enim nostrum est, qui eum succum tot prædictis differentijs euariatum non viderit scilicet oleosum, viride, aureum, ac melleum, clarum, turbidum, tenue, crassum,) de ipso varios, & dubios esse mirum nō erit. ABDACH. Facile has ambiguitates noster Abdella ex animis nostris abiget. Præsertim cum harum explicatio ex ijs pendeat, quæ dudùm ipse attulit. Dixit enim opobalsamum iuxta eius ætates varias, variari & ipsum, quo ad colorem, substantiam, perspicuitatem, odorem, & leuitatem; continuoque à stipite instillatum ac exceptum, albo colore conspici, præsertimque quod supra enatat, veluti minus quod subsidet, qui color paululo momento in subuiridem oleosum mutatur, qui post quinquennium, vt superius etiam dictum meminimus, aureus fit, ac demum senio confectus crassescens, mellis colorem, obscuriorem tamen accipit. Tot etiam mutationes in perspicuitate, substantia, odore, leuitate, eius varias ætates facere aliàs dictum est, quando opobalsamum recenter eductum per quinquennium turbidum maneat, à quo tempore clarescere incipit, per decenniumque ferè ipsum clarissimum, ac vt aurum splendescere obseruatur; postea senescens turbidum rursum euadit. A stipite etiam statim exceptum tenuissimum est, pauloque post parum crassescit, atque hinc Strabo dixit, susceptum in conchis coagulari, peractoque quinquennio, quod tempus pueritiæ datur, purgatur, fæcemque in fundum vasis deponit, tenuissimumque fit, & totidem geminatis peractis annis senescens crassum, crassiusque est, quo annosius. Odor non minus & sapor, in recentissimo validissimus est, in medio tempore odor fit suauior, thus ac terebinthum redolens cum suauiori tamen odoris fragrantia, sapor est amarus, sub acris, atque adstringens. Demum in senio omnia hac maxime remissa percipiuntur. Hincque Plinium deceptum fuisse arbitror, qui putauerit, optimi huius succi lachrymam fricando percipi odoratam. Siquidem opobalsamum senio solummodo confectum inodoratum fit, vt tunc solum frictione dignosci queat. In principio etiam hic succus leuissimus est, qui quam maxima difficultate in aqua, vel alio liquo

dixit: Quin etiam ſyncerus in aqua, aut lacte celerrime liquatur, »
coloreque lacteſcit. Nunquam quiſquam opobalſamum uiſui »
non album, album eſſe iudicarit, quod tamen verum eſſe experientia docebit, ſi inquam quis ſinet ſtillatum in aqua, liquari, ac coagulari, ipſum etenim liquatum ſupra aquam ita album redditur, ut vix ab aqua diſtinguatur, ſed paululo momento in ea coagulatur, eique inſtar telæ albę incumbere, & in ea ſupernatare cernitur, manifeſtiorque eius albus color fiet, ſi coagulatum ſtilo quopiam ab aqua eximatur, aut extrahatur. Sed hæc illius ſucci experientia per æſtatis tempus eſt facienda, uel ſi hyeme, prope ignem, opobalſamo probe prius calore attenuato. At cur ex albo tam citò in aliũ colorem mutatur? ABDEL. An quod lactei illiuſce coloris ſubſtãtia mollis, ac tenuiſſima, quam citò reſoluitur ac diſſipatur? vel quia nondum eius calor prævalidus in eum ſuccũ agendo ipſum turbauit? Idem in Zebet obſeruatur, etenim ſtatim è teſtibus extractus lacteo colore inficitur, pauloq; ebullire incipiens, uireſcit, & tandem ſubnigreſcit. ALPIN. Rectè ſunt a te hactenus explicata, & enarrata omnia. Nunc igitur ego idem a te fieri cupio, pro indagandis, ac docendis notis vel ſignis, quibus uerum a non uero, ſyncerum ab adulterato rectè diſtinguatur.

De notis, quibus verum opobalſamum à non uero, Syncerum ab adulterato tutò cognoſcitur, ac diſcernitur. Cap V.

ABDELLA.

HIS notis quiſque probè ac exactiſſime verum hunc ſuccum, a non uero, & legitimum ab adulterato dignoſcet, neque ab aliquo ita facile decipi poterit, etenim ſuccus is, qui nondum ad ſenium, inclinare cęperit, colore albo conſpicitur (quod rariſsime, & non niſi dum ipſum è ſtipite ſtillat, vel recentiſsime eductum uidere contingit) vel uiridis eſt, oleoſus ſubturbidus, oleoque ſubſtantia & colore valde ſimilis, uel aureus fulgentiſsimus, tenuiſsimus, atque clariſſimus. Qui ſanè omnes has notas habebit, uehementis erit odoris, & quo magis etiam recens eſt, acutioris, terebinthum cum alio ſua

uiori odore redolentis, gratiſſimuſque olfactui erit. Guſtu etiam ſubamarus, adſtringens,& modice mordens percipietur,læuis,diluique facilis, quæ nota, eo inſtillato in aqua vel lacte dignoſcetur, læuis enim extabit, & vel nihil ſub aqua morabitur, uel parum,& quaſi continuò ſupra eam ſurſum aſſurget. In qua citò diluitur, vel liquatur, nil vnctuoſi retinens, vel oleoſi, tenax, ſiue lentore aliquo præditus eſt.hiſque omnibus notis uerum, ſyncerumque opobalſamum ſemper omnibus apparebit. ALPIN.poſſit ne quis aliquod factitium oleum ita ſimile opobalſamo parare, ut eo multos decipiat? A B D E L. Sine dubio, cum Gal. ſuo tempore etiam ipſum vſque adeo adulterari dixerit, vt vix adulteratum cognoſceretur. Veruntamen quod adulteratur, neceſſe eſt, ut aliquo liquore, vel oleo, vel vnguento vitietur. Dioſcorides dixit,opobalſamum vitiari poſſe admiſto teribinthi, cypri,lentiſci,balanique vnguento,& ſuſino,metopio,melle,cypriaque cera liquida. Serapio his addidit oleum roſaceum, myrtinũ, & de alcanna, quod cyprum appellant. Plinius ex ſeminibus veri balſami,quæ vocant carpobalſamum,extrahi ſimile oleum aſſerit, qua via multi ex ipſis oleum exprimunt,uero opobalſamo admodum ſimile; quod tamen ab eo diſcernitur amariore ſapore, odoreque opobalſami longe obſcuriore. Prodit etiam ipſum adulterari poſſe oleo roſaceo, cyperino, lenthiſcino, balanino, terebinthino, myrtino, reſina, galbano, & cera cypria,quæ ſanè eadem exiſtunt,quorum nuperrime Dioſcoridem ſubnomine vnguentorum meminiſſe, dictum eſt.Sed forſitan melius ipſe dixiſſet,oleis, quàm unguentis adulterari poſſe, quod ille ſuccus tenuis perinde ac oleum ſit, minimèque craſſus,niſi ſenio fuerit confectus. His igitur opobalſamum vitiari poteſt,cuius maleficium facile deprehenditur, oleoque adulteratum trifariam detegitur, atque in primis,quod digitis contrectatũ,nullo lentore, vel viſcoſitate adhæreat,quando verus balſami ſuccus lentore, ac viſcoſitate quapiam non carere à nobis aliàs dictum ſit, à multiſque ex antiquis ſcriptoribus confirmatum, oleo ſiquidem reſinarum omnium tenacitatem abigi omnibus manifeſtum eſt. In aqua præterea inſtillatum ſupra eius ſuperficiem orbiculorum formis expandi nemo noſtrum ignorat. Quod ſyncerum opobalſamum non facere poſterius docebitur. Demum in panno oleo infecto macula relinquitur, quæ & difficile aufertur, & quotidie etiam magis maiorem

in

in circulum expanditur, quòd non fit in ſyncero opobalſamo. His igitur notis opobalſamum oleo vitiatum cuique patere poterit. His etiam comperietur vitium, ſi vnguenta iiſdem oleis compoſita miſceantur, ſed hoc amplius ijs aderit, quod in opobalſamo parui temporis ſpatio in fundo vaſis vnguenta ſidere neceſſe eſt. Cera vero miſtum comprehendetur turbido colore, nunquam clareſcente. Melle etiam infectum dulcis ſapor detegit, atque ad ipſum, vt Plinius quoque teſtatur, muſcas alliciet. Reſina adulteratum in carbones inſtillatum, nigriorem flammam edit, ſubſtantiaque craſſiore quàm in ſyncero ſit, ſpectabitur. Syncerum vero his notis innoteſcet, namque præter ea ſigna, quæ illum iuxta varias ætates præſeferre diximus, hæc etiam addidimus, ſcilicet præterquam quod ſit validi odoris, in aqua etiam ſtillatum, tametſi parua ſatis ſit gutta, ſupra totam aquæ ſuperficiem expandi, eamque liquatum totam ſupernatare, ac obtegere, atque in ipſa etiam citò coagulari, lactiſque colorem adipiſci; ac non minus ex ipſa coagulatum totum ſtilo quopiam excipi, ac auferri, quodque fuſum in laneam veſtem, eam, vt oleum non inficit, quamquam ei adhæreat. Lacque coagulat, etſi non ita, vt coagulum facit, quia lac non perfecte coagulat, quinimo cum ipſo coagulatur. ALPIN. Multo plura, quàm tu de ſynceri opobalſami, ac vitiati notis complexus es, apud multos leguntur. Dioſcorides ſiquidem hæc vtique nobis prodiderat. Succi probatio eſt, vt ſit recens, validi odoris, Syncerus, non ad acorem vergens, dilui facilis, læuis adſtringens, ac modice mordens guſtu. Et vbi ea, à quibus opobalſamũ poteſt adulterari meminerat, hęc ſubiunxit. Namque merus in laneam veſtem fuſus neque maculam facit, neque ſi eluatur notã relinquit. Vitiatus autem inhæret, & lac inſtillatus coagulat, quod adulteratur non efficit. Quin etiam ſyncerus in aqua, aut lacte celerrime liquatur, coloreque lacteſcit, vitiatus vero olei modo innatat, ſe conuoluens, aut in ſtellæ modum diffundens, ſyncerus ſeneſcens craſſeſcit, deteriorque redditur. Hallucinantur, qui a qua concretum peſſum ire & ad ima ſidere, arbitrantur, poſtea diſſipatum ſupernatare. Et Plinius ait, ſyncerum inhæreſcere, & in tepida aqua eius guttam coagulari & ad ima ſidere, lac coagulare, & in veſtem maculam non facere. Et Auicennas: lac coagulare, aquæque ipſum miſceri, & in ipſa denſari, denſatumque conſeruari, atque à goſſypio receptum ablui poſſe. Serapio eadem à

" Dioscoride iam recitata, de ipso nobis prodidit. Simeon verò
" Sethus hæc & ipse scripsit. At vero nonnulli hac ratione probant,
" quod ferrum eo inũctum ignique ad motum incandescat, id quod
" & oleo caphuræ, alijsque dictis oleis accidit. Alij quod in
" aquam datum minime supernatet, sed statim fundum petat, vere
" hoc quidem, sed enim quando hæc duo concurrũt, uidelicet fer-
" rum candeat, & in aqua facile subsistat, de eo statim arripe. Est
" enim legitimum, & non factitium. Scire autem præterea opor-
" tet, quod dum recens est, & in proprio uigore super aquam ena-
" tat actum ita probatur. Linteo in eo irrigato, ac postea sublato à
" linteo totum recedit, non colorem, sed odoris duntaxat suauita-
tem illi relinquens. Hæc omnia, ac inter se admodum diuersa cum apud hos grauissimos plantarum scriptores legerim, atque opobalsamum, quod tu uere syncerum affirmas, apud me sit, non omnia que ab his scriptoribus de eo perdocta, reprehesentet, quinimo aliqua sint, quibus ipsum planè non respondere uideatur; quamquam enim ipsum recens sit, minimeque ad ullum acorem uergens; ualidique odoris, oleosi coloris, turbidum in primis eius annis obseruatum, mox clarum, aureum subamarum, adstringens, & modice mordens gustum, tenax, leue, dilui facile, lacque coagulet, & linteum non inficiat, atque ut ait Auicenas, aquæ etiam stillatum, misceatur, in ipsaque coaguletur, supraque aquam coagulatum enatet, atque eo etiam ferrum, ut Sethus ipsum hac experientia cognoscendum uoluit: inunctum probè in ignem positum candeat, Tamen, quod apud omnes prædictos antiquos scriptores affirmatur, quippè ipsum laneæ uesti instillatum aqua ablutum, omnino ab ea abigi posse, nihilque ei adhærere, nunquam potui obseruare. Nullum enim reperitur opobalsamum, quod instillatum in pannum, ei aliquatenus non adhæreat: ex quo ego etiam puto, nullum uerum opobalsamum eam experientiam facere posse, quando ipsum; ut in alijs omnibus resinis obseruatur (cum succus resinosus sit, inter resinasque possit sine errore recenseri) uiscositatis ac lentoris non sit expers. Ex quibus ualde de huius succi signo, ab antiquis ferè omnibus animaduerso dubius, ac anceps sum. Cupioque tuam hac in re sententiam audire, ut in ea tandem acquiescam. ABDEL. Dignus es cum isto tuo scrupulo non parua reprehensione, qui uno signo magis quàm pluribus, quibus tuum opobalsamum omnibus pro-
bè

bè respondere scis, fidere uolueris, quod neque uerum signum huius succi dicendum esse puto, siquidem quo pacto hic succus lentoris, ac uiscositatis non expers, (cum ipse nihil quidem aliud quàm resina quæpiam sit) lineo, uel laneo panno, uel gossopio instillatum aliquantulum non adhærebit? Etenim non modo succus iste tenax est, sed ramuli quoque uirides, si digitis contrecten tur, eis proculdubio adhærent, quod non nos modo, sed etiam aliquos antiquorum nouisse certum est, nonne Strabo dixit: Eius corticem scindentes succum in vasis suscipiunt tenaci lacti persimilem. Quid? nonne Plinius notas synceri opobalsami docens dixit? Succum balsami syncerum debere inhærescere? At ne amplius remorer desiderium tuum, paucis de nota hac à Dioscoride proposita dicam, quid sentiam. Puto enim syncerum opobalsamum non aliam ob causam, Dioscoridem, atque una cum eo alios dixisse, uestibus uel panno non adhærere, nisi ut nos docerent mistum aliquo oleo, uel quopiam unguento hinc deprehendi, quoniam, ut ego nuper etiam uos docui (quod à plerisque oleo eo tempore uitiaretur) oleo uitiatum in pannum instillatum, laneumque præsertim, quod facilius sit ad emaculandum, instar olei inficit, eique perpetuò non modo adhæret, sed quotidie magis in eo recepta macula augetur, ac dilatatur. At syncerum, quamquam paululum panno etiam instillatum inhæreat, tamen ipsum ut oleum non inficit, neque maculam relinquit, quinimo secus atque oleum panno adhærescens quotidie decrescit, usquequo tandem omnino aliquo tempore sponte dissoluatur, atque euanescat. Quamobrem syncerum opobalsamum panno quidem, at non olei modo adhæret, neque aliquam maculam relinquit. Quod sæpe uobis meum opobalsamum in meam uestem instillatum ostendit. Verum non debet hoc experiri in pannis ijs, quos uos in Italia paratis, nostris longe crassioribus, in quibus fortasse cùm olim uestri hi crassi panni lana parati ex Italia huc nō asportarentur, neque nostri his, ut nunc faciunt, uteren tur, Dioscorides in his periculum faciendum, non sentit, sed in nostris ijs longe gracilioribus. Clarius verò hoc signum Plinius docuisse est uisus, cum dixit, & in ueste maculas non faciat, non autem, ut in Dioscoride habetur, uesti non adhęreat. Verius forrasse Sethus opobalsami cognitionem ex hoc signo habendam tradidit, quod his uerbis apud ipsum legitur: Linteo in

eo irrigato, ac postea sublato à linteo totum recedit, non colorē, sed odoris duntaxat suauitatem relinquens: quod planè in nostro sic ad unguem obseruari licebit. Cœterum ex his, quæ ita diuerse de notis uerum opobalsamum a falso distinguentibus, apud diuersos antiquos scriptores leguntur; dubitandum non immeritò à nobis existimo, hosce authores nunquam fortasse, neque uiuentem plantam uspiam offendisse, atque multo minus syncerum eius succum inspexisse, cunctaque potius aliorum relatione, quàm uera obseruatione de eo ab his prodita fuisse. Qua de causa non ab antiquis scriptoribus, inter se de balsami historia discordantibus ueritas, hęc petenda esset, sed ab his populis, præsertimque medicis, qui loca in quibus balsamum, omnium sctiptorum cōsensu, uixit, perpetuò habitarunt, & sępissime obseruarunt. His etenim iuremeritò de ipso firmior fides habenda erit. Hi sunt Aegyptij, atque Arabes, qui omnes uno consensu asserunt, hoc excepto opobalsamo, quod uos uerum esse non creditis, nullum aliud usquam uel in toto Aegypto, uel in tota Arabia, uel Syria, fuisse cognitum, aut usitatum. Cuius ueritatis clarissimum ac certisimum signum erit; aliud opobalsami genus ab hoc diuersum, apud Turcarum Regem ijs locis imperantem, atque apud plures Turcas; qui uarijs temporibus his omnibus prędictis locis, prę sertimque Aegypto præfuerunt, nunquam fuisse repertum, quinimo apud hos inuentum idem planè esse cum nostro, atque nihil ab isto communiter recepto, differre. Rex enim Turcarum singulis annis à Seriph Mechæ, atque Medinę domino binas, & plures etiam opobalsami libras dono missas accipit, perpetuoque, postquam Aegypto impe rauit, ab ipso opobalsamum recepit. Quod sanè idem planè est cū eo, quo omnes Aegyptij, Arabes, Syri, atque alij utuntur. ALPIN. Verum dicis; Nam ego certo scio idem esse opobalsamum uulgo receptum cum eo, quod apud multos dominos Turcas Consulesque Venetos habetur, quibus à pręfecto Aegypti: ac alijs nobilibus Turcis dono datum fuit, idemque cum eo, quod apud Serenissimum Franciscum Medicem Ducem Florentię à Turcarum Rege olim ei dono datum, hodie conspicitur. quod cū meo etiam opobalsamo ex Aegypto, ad prędictum Serenis. Ducem anno superiori misso, rectè ab ipso comparatum, idem planè esse, certum est. Quamobrem omnes, qui negant uulgo receptum uerum esse, si ipsum cum opobalsamo comparent, quod apud mul-

tos extat, Venetos, olim huius loci Consules Clarissimos, atque apud alios plures, qui olim hæc loca peragrarunt, & opobalsamũ à nonnullis Dominis Turcis acceptum illuc comportarunt, probè an ipsum verum sit, cognoscent. ABDEL. Multum tamen Auicenam admiror, qui dixerit, à gossypio, hunc succum aqua ablui posse, cum tamen superius dixerit, ipsum in aquam instillatum coagulari ac densari: quod cum verum sit, quomodo in gossypio receptum, ac imbibitum, aqua ab ipso ablui poterit? hoc enim fieri non posse cuique patebit. Est demum alterum opobalsamum ex seminibus balsami expressum, cuius etiam inter adulterata nuper recensuimus, quod pro vero succo opobalsami aliquando venditur, quod tamen facile, vt dictum est, ex obscuriore eius odore, amarioreque sapore à vero diuersum ab his esse comprehenditur. Ac de opobalsamo hæc à nobis dicta sufficiant. Restat modo, vt de balsami fructibus, & virgis loquamur, quando multi quoque non desint, qui contendant verum neque carpobalsamum, neque xilobalsamum esse.

Veri carpobalsami, & xilobalsami cognitio, & consideratio. Cap. VI.

ALPINVS.

HACTENVS balsami plantæ, atq; ab ea educti succi ambiguitates omnes vir doctissime dissoluisti, veritatemque ita claram effecisti, vt de arbore, ac succo nostri amplius contendere non debeãt, sed ipsum potius agnoscere, atque in vsum medicinæ restituere, quod quidem facientes summa laude digni erunt, tantum auxilium in vsum reuocantes, atque recipientes. Cum nemo nostrum dubitet amplius veri opobalsami ex Aegypto, & Syria in Italiam cõportari, quod facile à nuper adductis notis ibi an syncerum sit, cognoscetur. Restat modo, vt de eiusdem plantæ fructibus, & virgis, quod apud nostros dubij superfit ab illorum animis euellas. Quando vulgaria semina, pro vulgari falso carpobalsamo à multis recepta, quorum ad nos singulis annis multa copia aduehitur, verum esse antiquorum carpobalsamum me iudice etiam affirmandum sit. Animaduertendum tamen est, duplex genus carpobalsami circunferri &

ri & vtrumque pro balſami ſeminibus apud nonnullos recipi, quorum vnum ſemen eſt terebinthi magnitudine, atque ferè etiã forma, rotundumque & oblongum, ouo ſimile, in extremis acutum, flauum, folliculo nigro rubeſcente vndique contectum; Hocque verum eſt antiquorum carpobalſamum. Alterum vero pſeudocarpobalſamum huic admodum magnitudine, colore, figuraq; eſt ſimile; differt tamen à vero, quia ipſo eſt oblongius, ex medietate tantum folliculo contectum eſt, nam illud extremum, quod ſuo pediculo appenſum eſt, folliculo caret, minimeque eo totum contegitur, ſed tantum ad eius vſque medietatem, de hoc uero, quod falsò pro balſami ſemine me iudice recipitur, non loquimur. quãquam odoratum ſit, atque aromaticum. Illudque fortaſsè eſſet, quod olim Dioſcoridis tempore ex Petra oppido Arabię pro carpobalſamo aſportabatur, & quo uerum carpobalſamum adulterabatur, ſi piperis ſaporem præſeferret. De altero uero ab hoc prędictis notis diſcrepante, quod præſertim à falſo differt, quia totum folliculo ſuo contectum eſt, quando falſi, ut iam dictum eſt, tãtum medietas folliculo contecta appareat, a nobis ſermo habẽdus eſt. Audio nunc Venetijs omnes pharmacopolas conſilio excellentiſſimi collegij medicorum in componenda theriaca, atque mitridatio, pro ueris balſami fructibus Iuniperi fructus ſubſtituere. quod quanta dignum reprehenſione ſit, ac in quanto illi uerſentur errore, uobis doctiſſimis uiris nunquam latuit. Et utinam nunc perſpectis rationibus ijdem non permittant ſine his tanto artis cum dedecore (quando hæc omnia non ſit difficile apud eos reperiri) Theriacam atque alia medicamenta amplius parari; ſed uereor, ne magis in antiquis erroribus perſiſtere, quàm rei ueritatem amplecti uelint. A B D E L. Quid? etiamne fructus balſami, quorũ in Italiam; aliaque loca hinc copia multa aduecta, illis non deeſt, negant ueros eſſe, atque pro eis in componenda theriaca alijſque medicamentis baccas Iuniperi ſubſtituunt? quid de te audio? pudet me tantorum medicorum, qui hos hactenus ueros fructus neglexerint, minimeque his utantur. Sed quibus rationibus adducti, negant iſta ſemina meritò ex te pro uero antiquorum carpobalſamo recepta, ueros eſſe fructus balſami. An non ipſorum magnitudo, color & forma ad eos recognoſcendos ſatis illis erunt? Theophraſtus dixit: illos eſſe ſimiles therebinthi fructibus magnitudine, figura ac colore. Et clarius Serapio ex Dioſcoridis mente

hunc

hunc in modo eos descripsit; Et granum quidem ipsius, quod no „
minatur carpobalsamum, est granum rotundum ad longitudinem „
aliquantulum tendens ad acuitatem in ambobus capitibus, in me „
dio uero grossius. Cuius color tendit ad rubicunditatem, & est „
plenum, graue, mordēs linguam mordicatione aliqua non multa, „
& quando frangitur interius habet humiditatem similem melli, & „
eius odor est bonus. At Dioscorides addidit hoc semen redolere „
opobalsamum. Certè, ut uerum fatear, fructus balsami ab Italis tuis medicis, atque pharmacopeis neglecti, tum Serapionis descriptioni omnino respondere cognoscuntur, tum etiā notis à Theophrasto allatis, quando hi colore, figura, atque magnitudine uere fructibus terebinthi proximi spectentur. Serapio uero eos multo diligentius ac exquisitius declarauit, qui ipsos grana esse rotunda statuit, oblonga, extremis acutis; & medio crassiore, ad coloremq; subrubrum tendentia, grauia plenaque esse, ac modice gustum mordentia, quæ intus substantiam melli similem habent. Ex quibus notis vulgare carpobalsamum uerum omnino esse certissime ostenditur, sed quamobrem isti negant hos, ueros balsami esse fructus, scilicet carpobalsamum antiquorum? ALPIN. Omnes uno ore prædicant prædicta semina non una, at omnibus carere prædictis notis, quibus ea prædita esse Dioscorides omnium antiquorum in plantarum descriptione facile primus, memoriæ olim prodiderat, hisque speciatim verbis. Quare eligatur flauum, ple„
num, grande, ponderosum, mordens gustū, feruens in ore modice, „
opobalsamum olens. Dicunt itaque istæc semina à vobis pro car„
pobalsamo monstrata, non flaua, vt Dioscor. docuit, sed nigra subrubescentia spectari, vacuaque non plena esse, leuia & non grauia, parua & non magna, neque gustum aliquo pacto mordere, neque opobalsamum olere. Hisque rationibus negant illa semina verum carpobalsamum antiquorum esse, sed potius ea, quæ olim ex Petra oppido Arabiæ aduecta, verum carpobalsamū adulterari Dioscorides animaduertit, quod ipse hisce verbis docuit, dicēs: Adul-
teratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur, sed „
coarguitur magnitudine, inanitate, virium ignauia, sapore piperis. „
Idemque ferè Plinius testatum reliquit: atque hęc sunt aduersus „
balsami vulgares fructus à quampluribus Italiæ, aliarumque nationum medicis, & pharmacopeis disputata. ABDACH. Ex his duobus alterum uerum esse arbitror, vel illos scilicet viros à te re-

citatas carpobalſami notas nunquam probè cognouiſſe, aut nunquam hos fructus, vel ſemina, quæ præ oculis omnes hi pharmacopolæ quotidie habent, inſpexiſſe, quod ſi illi hæc aliquando inſpexiſſent, ac rectè obſeruaſſent, proculdubio fieri non potuiſſet, vt ex omnibus notis ipſos non agnouiſſent, veros eſſe balſami fructus, quando non ſolum falſum ſit ipſos omnibus notis à Dioſcor. traditis carere, ſed ne vnam quidem illis deeſſe. Nam iſtæc ſemina ſunt humiditate melli ſimili plena, quorum ſi multa fracta intus iji inſpexiſſent, niſi cæci omnino fuiſſent, fieri nullo modo poterat vt non id animaduertiſſent. Cernuntur etiam longe hyperici ſeminibus maiora, ſunt grauia, cum aliqua mordicatione, atque opobalſami odoris fragrantia, quorum ſaporem; atque odorem unuſquiſque guſtu, ac olfactu minime deſtituto, poterit cognoſcere. Nemo mea quidem ſententia erit, qui prius opobalſamum olfecerit, ac guſtauerit, mox iſta fracta ſemina olfaciendo & guſtando, in ipſis eundem ſaporem, atque odorem opobalſami apertiſſime non cognoſcat. ABDEL. Veriſſima prædicas, neque indigna, vt ab illis medicis audirentur, ac animaduerterentur. Nam hæc ſemina vulgaria à nobis pro carpobalſamo recepta, eadem eſſe, quæ in multis Arabiæ Fœlicis locis ſupra balſami frutices colliguntur, omnes, qui illa loca peragrarunt, vere teſtantur: neque vllis unquam alijs Aegyptij pharmacopæi pro balſami fructibus ad componenda medicamenta uſi fuere. Neque aliorum Aegyptiorum memoria conſtat, vnquam ex Petra oppido, quod nunc Mecha dicitur, alios, quàm hos fructus pro carpobalſamo ad nos delatos fuiſſe. Neque Galenus exiſtimat homines in eorum ſeminum cognitione hallucinari, ac decipi poſſe, quando in libro de Antid. dixerit, carpobalſamum non poſſe adulterari, idque merito, cum minime fieri poſſe videatur, vt aliquis, qui vera balſami ſemina ſemel tantum viderit, poſſet ab alijs decipi; ſed concedatur poſſe adulterari, tamen cognoſceretur id ſaltem, ut Dioſcor. docuerat, inanitate, paruitate, & ſapore piperis. Verùm non poſſum non vehementer illos medicos admirari, dicentes, notas à Dioſcoride nobis carpobalſami eo traditas fuiſſe, ut iſta ſemina ab alijs diſtinguerētur, quando ipſe illas notas non ob id tradiderit, ſed potius, vt ijs homines perdocti ſelligerent ex ſeminibus balſami, ea, quæ flaua exiſtunt, plena, maiora, grauia, ſapore, atque odore opobalſami prædita, quoniam hæc cæteris

meliora

meliora existunt. Quis ignorat, agricolas etiam ipsos aliqua semina ementes, siue triticum sit, siue hordeum, seligere plena, magna, ponderosa, optimi saporis, atque odoris; abijcereque inania, parua, leuia? Quamobrem istud? quia hæc inutilia, illa optima existunt. ALPIN. Dicunt, flauum colorem, quo vera semina balsami spectari Dioscor. tradidit, in istis seminibus non conspici, cum ipsa subrubra potius, & nigrescentia cernantur. ABDEL. Rectè dicunt, sed hinc conijcitur, ipsos minime esse in horum seminum obseruatione exercitatos, seduloque nunquam ea inspexisse; quoniam si sæpe multa sedulo, varijsque modis obseruassent, procul dubio duplici colore referta esse cognouissent, quippè nigro rubescente, suis folliculis vestita, hisque spoliata, ac nudata, flauo. Ex qua obseruatione, nec Dioscoridem, docentem illud semen flauum esse, nec Theophrastum cum Serapione subrubrum nigrescens, falsum prodidisse, patet. Quando hi semen vestitum suo folliculo, quod nigrum subrubescens cernitur: & Dioscor. folliculo spoliatum, quod flauum est, intellexerint. Hæcque à nobis de carpobalsamo dicta sufficiant. De xilobalsamo vero non puto à nobis multa esse dicenda, quando nō ita omnibus, vt carpobalsamum, ignotum videatur. esse illas virgas communiter ab omnibus pharmacopæis pro carpobalsamo receptas, etsi ijs tamen non vtantur, argumentum erit certissimum, ipsas redolere odorem opobalsami, & carpobalsami, eundemque gustui saporem etiam præferre. Optimæ autem existunt, sarmen tosæ, tenues, fuluæ, & recenter excisæ, odorem opobalsami manifestissimum spirantes. Quem odorem eximium spirare a Theophrasto ac Serapione proditum est. His verò recentibus pharmacopæi vti debent, cum paruo etiam tempore omni odore ac sapore destituantur; tanta est enim illius humidæ substantiæ, in qua odor, saporque fundantur, tenuitas, vt cito exoluatur, simulque cum ea sapor, atque odor euanescat. ALPIN. Fascem recentissimarum virgarum Dominicus à Rege noster pharmacopola ab amico suo Turca, apud oppidum Sues, illuc Mecha aduectum habuit, qui multum opobalsami odorem spjrabat, qui tamen paucis mensibus ferè omnino exolutus est. Multas virgas recentes habui, quæ apud me adhuc asseruantur; quas comparatas cum ijs, quæ apud Venetos pharmacopolas sunt, easdem vtique esse sine dubio cognoscitur, quæ si recentes conseruarentur, ueritas

hæc omnibus esset manifestissima, ita ualidus, ac manifestus in ijs odor opobalsami perciperetur, ex quo omne dubium ex ipsorum animis sponte excidisset. ABDEL. Tibi sufficiat, hæc de balsami planta, succo, fructibus, virgis, ex nobis audiuisse, atque didicisse, veramque hanc huius plantæ ichonem, nunc Alpine spectare poteris, atque ex dictis ipsam recognoscere. Sed absoluto de ijs sermone, cum iam Sol supra orizontem multum ascenderit, aeremque inflammare cœperit, satius erit nos hinc abire, & in vrbem redire, priusquam augeatur caloris æstus. ALPIN. Recté suades, abeamus, vobisque, quod tantum hactenus susceperitis laborẽ, multas gratias refero, meq; vt pro vestra humanitate ametis, quemadmodum facitis, etiam, atque etiam rogo. valete. ABDEL. Atq; tu interim vale, mementoq; nos tui esse studiosissimos, teq; multum, atq; multum obseruare.

BALSAMVM.

BALSAMVM.

Cur Petri Bellonij obseruationes in Aegypto circa balsami plantam factæ hic adnotatæ sint. Cap. VII.

CVM hisce diebus librum olim in Aegypto a me de balsamo conscriptum in publicum emissurus essem, Ecce in manus meas perueniunt doctissimæ itinerariç obseruationes a Petro Bellonio Cenomano, uiro tum in alijs, tum in plantarum materia doctissimo, ante annos ab hinc quadraginta litteris traditæ, atque hoc tantum anno in lucem editæ. In quibus cum balsami nonnullarum plantarum olim in Aegypto uiuentium diligentissimam obseruationem ab eo rectissimè exaratam, ac descriptam legerim, optimum fore putaui, si eã sub fine huius libelli adijcerem, Siquidem speraui ex tanti uiri in plantarum materia exercitatissimi lectione, ea, quæ dicta sunt à nobis, ac litteris de balsami historia mandata, posse haud parum animos legentium confirmare, quod is omnia ferè complexus sit, quæ in meo libello leguntur. Hæcque, priusquam balsami obseruationem Bellonij hic adiecissem, præfari libuit; ne ex abrupto hic ea inserta candido lectori uiderentur.

Aegyptij balsami obseruatio ex Petro Bellonio in libro II. itinerariarum obseruationum, capite XXXIX. collecta. Cap. VIII.

IN quodam pago spectatum iuimus hortum balsami fruticibus consitum, qui à Cayro longius haud abest, quam Lendit à Lutetia. Quoniam porro balsami planta admodum celebris, preciosa, raraque est; hic scribere libuit quidquid ad eius historiam pertinere arbitrati sumus. Quosdam esse scimus, qui Matareæ Balsamum ex Iudæa delatum esse putent: rem autem haud ita se habere, postea demonstrabimus. In magno quodam horto sunt, sed angusto loco muris conclusæ, quos extructos fuisse aiunt, postquam Turca Aegyptum Sultano ademit: Bacha autẽ à Turcarum Imperatore huic regioni

ni præfectum, ea arbusta digna existimasse, quæ peculiari loco concluderentur. Cum istic essemus, nouem, aut decē duntaxat frutices eius aderant, qui nullum liquorem præbebant. Inter notas à veteribus proditas, quibus balsamum dignosci possit, una est, vt perpetuo uireat: illud tamen in Materea, apud Cayrum, pauca admodum folia Septembri mense habebat: quod nobis insolens visum est. Nam reliquæ arbores, quæ hyeme virere solent, folia solum nouo vere abijciunt, cum videlicet noua germina produxerunt: solentque autumno magis virere, quàm nouo vere. At reliquæ, quæ folia abijciunt, id sub hyemem facere solent, vt æstate noua adquirant. Ideoque nobis præter naturam videbatur, balsamum folia abijcere, vt hyeme noua germina produceret: nobis enim id obseruantibus, quæcumque habuit folia, recens nata erāt. Eius iustam magnitudinem tradere nequimus; nam quotquot eius frutices in horto aderant, stipitem solum habebant pedis longitudine, & pollicari crassitie, tenuibus ramulis præditum, raris folijs obsitis. Vbicunque autem tandem nascantur, duorum aut triū cubitorum altitudinem non superāt; & pedali altitudine cum sint, in multos graciles ramulos anserinæ pennę caule haud crassiores finduntur. Balsami frutices Matareæ iam recens putati fuerant, sic vt soli stipites superessent, qui ramulorum rudimenta producebant. Eiusdem etenim est balsamum cum vite naturæ, quam singulis annis putare necesse est, alioqui degenerat. Noua illa balsami germina sub rubente cortice erāt tecta, foliaque viridia habebant, lentiscinorum foliorum modo formata, hoc utrinque in neruō nata, ut in rosarum, vel fraxini, vel iuglandis folijs videre est, ciceris tamen foliorum magnitudinem non excedebant, sicque cō structa erat eorum series, ut postremum foliolum extimam alam occupans, imparem numerum efficeret: nam totius alæ foliolis numeratis, terna, quina, aut septena inueniuntur, septenarium certe numerum superare uix animaduertimus: extremum autem foliolum reliquis maius est, facto etenim ab illo progressu, reliqua sensim minutiora fiunt, vt in rutæ folijs. Plinius in eius historia Theophrastum per omnia sequutus est, quemadmodū etiam Dioscorides, eiusque vestigijs insistentes, balsami folia rutæ folijs compararunt: quod veritati consonum esse deprehendimus. Quoniam autem primum in Matarea illud exacte non obseruaueramus, denuo illud spectatum iuimus, eiusque ramulum nacti, ipsum, atque

illius

illius folia degustauimus, quæ facultatis non nihil adstrictoriæ esse comperimus, pinguisque aliquantulum saporis, atque aromatici, ramulorum autem cortex his odoratior est. Gemino cortice prædití sunt ramuli, extimo foris subrubente, qui ut membrana intimum viridem operit. Is gustatus inter Thus, & Terebinthi folium sapit, satureiæ syluestri sapore simili admodum grato, atque digitis tritus cardamomum olet: ipsum lignũ candicat, odorisque & saporis expers est, non secus atque aliud inutile lignum. Ipsius virgæ rectæ sunt & graciles, rarisque foliorum alis sparsim & confuso ordine nascentibus obseptę, quæ (vt diximus) ternis, quinis, aut septenis foliolis cõstant. Variæ sunt auctorum, qui de balsamo scripserunt opiniones: & nisi nosipsi plantam conspexissemus, nihil post illos de eo scribere ausi fuissemus: atque in eam ferè opinionem inclinaremus, illud Hierico planis nunquam cultum fuisse. Quia autem ipsum fruticem vidimus, diligenterque obseruauimus, de eo, tanquam de re quæ diligenti obseruatione digna, disserere libuit. Experientia autem didicimus, lignum illud vulgo xilobalsamum nuncupatum, quod ex Fœlici Arabia delatum à mercatoribus venditur, cum Aegyptio quod in Matarea colitur, conuenire: nam desiccatum nostrum balsami ramum cum eo, quod in officinis venale reperitur contulimus, atque omnibus notis respondere, deprehendimus: estque ex duobus alterum necessarium, aut xilobalsamum & carpobalsamum, quale in officinis venditur, adulterinum esse, aut illud Aegyptium, quod colitur in Matareæ horto, legitimumque balsamum esse censetur. Nam cum in omnibus conueniant, certique simus idem esse, asserimus, & concludimus id, quod hoc nomine uenale reperitur, simile ei esse, quod ab omni antiquitate in usũ fuit. Balsamum nunc temporis in sola Aegypto colitur apud Cayrum. Et licet Theophrastus in ea opinione sit, id syluestre & sponte nasci non inueniri: asserere tamen audemus, ab omni æuo in fœlici Arabia fuisse, atque etiam nunc nasci, cuius lignum, & fructus etiam olim ad nos perlata fuerint cum alijs Arabiæ mercibus. Atque demonstrare uolumus ea non minus cognita fuisse mercatoribus, quàm reliqua aromata, vt ex medicamentorum, quibus perpetuò inijci solita sunt, cõpositionibus apparet. An non Mithridates in suũ medicamentũ intulit? An non in officinis uenalia reperiebãtur? Id ex sola Diosc. auctoritate probari potest, qui in sua ętate carpobalsa-

mum

mũ adulterari cõqueritur. Carpobalſamũ (inquit) adulteratur ſemine hyperico ſimili, quod à Petra oppido defertur per Petrã oppidũ Mecã intelligimus, atq; de xilobalſamo: è ligni genere, quod xilobalſamũ vocant, probatur recens, ſarmento tenui, fuluũ odoratũ, quadatenus opobalſamum ſpirans. Ex his liquido apparet vulgaris vſus inter reliqua aromata fuiſſe. Sed & ex Diodori Siculi vetuſtiſsimi ſcriptoris Arabiæ fęlicis opes enumerãtis, uerbis, manifeſto liquet. Maritimis enim locis balſamum producere ait. Cultum igitur id eſse non intelligit, ſed ſponte naſcens. Pauſanias etiã tradit balſamum Arabiæ fruticem eſse. Plerique tamen auctores de balſamo agentes, inter ſe non conueniunt. Nam Strabo prodit in Syria naſci apud lacum Genezareth, inter montem Libanũ & Antilibanum. Reliqui volunt ſolam Iudęam regionem id producere, eiuſque ramos oſseo cultro, aut uitro duntaxat vulnerandos eſse ad liquorem eliciendum, alioqui ſi ferro cędantur, ſtatim emori, Cornelius Tacitus ſcribit, ferro iuxta adpoſito, metu exhorreſcere, idcirco alijs quàm ferreis inſtrumentis uulnerandum, ſi liquorem elicere quis cupiat. Percontantes a mercatoribus Cayri de balſamo, cum noſtrum ramulum conferremus, nobis affirmarunt, quidquid xilobalſami, uel carpobalſami unquam uendidiſſent, id omne ex Meca cum alijs aromatibus accepiſse; atque meminiſse ſuo tempore balſami frutices, qui nunc in Matarea coluntur, ex Arabia fœlici delatos eſse, magnis ſumptibus Sultani. Quoniam uero id nobis tam multi affirmarunt, exiſtimauimus ſine ullo ſcrupulo aut diſsimulatione nobis licere id ſcribere.

Laus Deo Opt. Max.

FINIS.

INDEX
EORVM OMNIVM,
QVAE IN TOTO OPERE
CONTINENTVR.

Aduertant lectores, numerum foliorum, 37, 38, 39, 40, typographi incuria esse duplicatum. Proinde primos in indice littera K adnotauimus, Cum sint folij eadem littera signati; numeri.

ABdellaui plantæ atque fructuũ descriptio. f.45.a
Abdellaui melonis ichõ. fol.46.a
Abissina Cassia quæ, & eius vsus. fol.2.b
Abrus descriptio. fol.31.b
Abrus seu phaseoli rubri ichon. fol. 32.a
Absus herba. fol.37.a
Acatia quibus in locis proueniat. fol.4.a
Acatiæ arboris descriptio. fol.4.a
Acatiæ arborum differentiæ. fol.4.b
Acatiæ succus. fol.4.b
Acatiæ Ichon. fol.6.b
Acatiæ succi usus apud Aegyptios. fol.5.b
Acatiæ succi loco, quem succum Itali parent. fol.4.b
Acatiæ maris & fœminæ descriptio. fol. 4. b
Acatiæ quando flores edat. fol.4.b
Acatiam esse arborem fœcundissimam. fol.4.b
Acatia fert gummam, quam Arabicam medici vocant. fol.5.a
Acatiæ, quæ species in Zacyntho Insula proueniat. fol.53.b
acatię Zacynthinę descriptio. fo. 54.a
acetosæ Zacynthinæ descriptio. fol.53.b
achaouan descriptio. fol.46. b atque usus ad medicinam. fol.46.b
achaouan Ichon. fol.46.b
achaouan abiat, seu artemisiæ albæ descriptio. fol.37.a.K
achaouam abiat, Cineraria, Iacobæa marina idem. fol.37.a.K
achaouam abiat, uires & usus. fol.37.a.K
achaoum Abiat Ichon. fol.37.b.K
ad alui fluxiones acatiæ usus. fol.5.b
ad anum, vterumque foras prolabentem acatiæ utilitas. fol.5.b
ad articulos roborandos acatiæ vsus. fol.5.b
ad augendam Venerem electuarium. fol.51.b
ad pectoris pulmonumque morbos semina urticæ conferre. fol.51.b
ad cutis infectiones nigellæ utilitas. fol.51.b
ad mulieres, quæ non purgantur nigellæ vsus. fol.51.b
ad cutis infectionem ualere semina urticæ. fol.51.b
ad febres omnesque calidos affectus

aqua anguriarum el maoui utilis. fol.45.a
ad neruos siccatos, & scirrhosos tumores sesami usus. fol.37.b
ad podagricos acatiæ usus. fol.5.b
ad vinum calidos morbos chatè usus utilis. fol.44.b
ad somnum conciliandum Solani somniferi usus. fol.51.b.& 52.a
ad uteri fluxum confert acatia. fol.5.b
ad sanguinis sputum confert acatia. fol.5.b
ad uteri duritiem Mũmia. fol.38.a K
ad ulcera cancerosa Cinerem seminum vrticæ conferre. fol.51.b
aegyptiarum plantarum vtilitas ad medicinam. fol.1.a
aegyptios per cassiarũ loca mane odoris gratia obambulare. fol.1.b
aegiptij cassiæ pulpa ad quos morbos vtantur. fol.2.b
aegyptij cassijs non utuntur ante quartum mensem. fol.2.b
aegyptios mel carnub ex siliquis expressum in vsum habere. fol.3.b
aegyptij quæ condiunt melle carnube. fol.3.b
aegyptij succum ex acatia quomodo parẽt, & eo ad quæ utãtur. fol.4.b
aegyptus acatia excepta alijs arboribus gummas ferentibus caret. fol.5.a
aegypti locus, qui olim balsamum aluit. fol.62.b
aegyptum & Iudæam solum balsamũ non habuisse sed multa alia loca. fol.65.a
aegyptum nunquam balsamo patrium ac natiuum fuiße. fol.65.a
aegyptij seminibus melonis, qui dicitur Abdellaui tantum utuntur. fol.45.a
ainga descriptio ex Dioscoride Kellù an conueniat. fol.49.b
agiabadalid arboris descriptio. fol.16.a
agiabalid foliorum usus. fol.16.a
agiabalid an lycium. fol.16.a
agiabalid Iebon. fol.16.b
albedine opobalsami in aqua stillati propriam esse. fol.71.b
alexandria Aegypti Cappares producit. fol.51.b
amatum Lusitanum & Nicolaum Manardum planè balsami plantã periÿsse affirmare. fol.64.a
amaracum syluestrem eße marum creticum. fol.56.b
antiquos scriptores de balsamo fuisse omnes inter se opinione differentes. fol.68.b
antiquis scriptoribus de balsamo planè non esse fidendum. fol.68.b
antiquos scriptores fuisse in causa, vt nostri non credant, opobalsamo, carpobalsamo, & xilobalsamo ex Arabia delatis. fol.68.b
antiquorum de balsamo diuersitatem signum eße eorũ ignorãtiæ. fol.69.a
antiquos de balsamo multa ex auditu litteris tradidiße. fol.69.a
antiquos non uidisse opobalsamum, esse dubitandum. fol.74.b
antiquos deceptos, dum crederent balsamum olim tantum Aegypto, atque Iudeæ fuisse cõcessum. fol.69.a
andreas Matthæolus in acatiæ cognitione deceptus. fol.5.a
anguria aquosa. fol.45.a
anguriarũ, elmaoui aquæ facultas, atque, usus. fol.45.a
anthyllidis speciem Kellù eße. fol.49.b
angurijs omnes Aegyptij libenter uescuntur. fol.45.a
apocynũ uerũ nasci ĩ Italia. fol.53.a
aqua ex cucumeribus chatè distillatæ utilitas. fol.44.b

aqua

aqua ab anguriis destillata utilitas. fol.45.a
aqua anguriarum quos morbos iuuat. fol.45.a
aqua anguriarum diuretica. fol.45.a
aqua machalef. fol.25.a
aquę calaf facultas, ac usus. fol.25.a
aqua fontis, quo olim usa fuit Beatissima Virgo, Balsamum ali, seu irrigari, atque eius mira facultates. fol.69.b
aqua fontis Matthareæ, quæ uirtutes ab Aegyptijs tributę sint. fol.69.b
arabum uita, atque mores. fol.21.b
arabes lucri causa ceperunt balsami arbores colere, & quando. fol.64.b
arabiam fœlicem balsami feracem. fol.66.a
arabiam fœlicem perpetuo fuisse locum proprium Balsami. fol.20.a
arabiam fœlicem perpetuo Balsamum habuisse. fol.79.b
arabiam fęlicem innumeras balsami plantas nunc alere. fol.64.b
arabes omnes ad componenda medicamenta, opobalsamo, carpobalsamo, xilobalsamoque vulgari ac venali, uti. fol.67.a
arbores balsami quæ in Aegypto aluntur, ad quam magnitudinem crescant. fol.69.b
arbores balsami in Arabia uiuentes qua magnitudine spectentur, seu crescant. fol.69.b
arbores balsami multos in Arabia uiuere. fol.63.a
arborem balsami esse fruticosam, & sarmentosam. fol.70.a
arboris balsami Aegyptij, & Indi differentiæ. fol.71.b
arbor elbanne tamarendi est ligustrũ Aegyptium. fol.18.b
arebenda puluis, quid atque eius usus fol.19.a
arbor ab Aegyptijs Sant uocata est uera acatia. fol.4.b
arbor palma Dachel uocatur. fol.11.a
arbores Carub in multis Italiæ locis uiuere. fol.3.b
artemisia alba. fol.37.a
aspalatum Cretæ nasci. fol.57.a
aspalati Cretensis descriptio. fol.57.a
asperam Smilacem duas radicum differentias habere. fol.55.a
atle est tamariscus. fol.14.a
auctor cur de balsamo librum ante alios libros imprimi curauerit. fol.61.b

B

Babobab fol.26. b atque eius usus. fol.27.a
Babobab est fructus Aethiopis iucundissimus. fol.27.a
Bohobab ichon. fol.27.b
Babobab fructus ichone. fol.28.a
Balsami plantas Fœlicem Arabiam perpetuo aluisse. fol.67.a
Balsami plures plantas Bedrunia Arabiæ, locus nunc alit. fol.63.b
Balsami inumeras plantas Bedrunia locum Arabiæ arenosum miraculo Mahometis alere Aegyptij illius asseclę, putant. fol.63.b
Balsami inumeras plantas sponte natas in Arabiæ locis uiuere, multorum testimonio constare. fol.63.b
Balsami plãtas quando Cayri exaruerint. fol.63.b
Balsamum qui negant hoc tempore reperiri. fol.63.b
Balsami plantam cur omnibus in locis periisse multi affirment. fol.64.a
Balsami plantam Sabam Reginam primo Regi Solomoni dono tulisse. fol.20 b

Balsami plantæ, quas Aegyptus aluit, unde uenerint. fol.20.a
Balsami plantas multas ex Arabia in Aegypto insertas. fol.20.b
Balsam i feracem fuisse Arabiam fœlicem. fol.21.a
Balsami plantis quibus rationibus, omnia loca nunc carere suadeatur. fol. 64.b
Balsami plantæ multæ ex arabia aduectæ quando in Aegypto fuerint insertæ. fol.64.b
Balsami plantam nunc in Aegypto non uiuere. fol.20.a
balsami planta perpetuo in Arabia uiuit. fol.20.a
balsami solum proprium Aegyptum uel Iudæam nunquàm fuisse. fol. 20.a
balsamum Antiquos recte nouisse est dubium. fol.20.a
Balsamum in Arabia nasci ex Pausania, & Strabone. fol.21.a
Balsami ex Constantino Africano descriptio. fol.68.a
Balsami plantas in monte arenoso Arabiæ fœlicis multas miraculo uiuere peregrini affirmant. fol.21.b
Balsameta innumera in Arabia spectari. fol.64.b
Balsami arbores in Arabia à Seripho alicui locari, vt Cayri fit de Cassiis. fol.64.b
Balsami plantam Romanis Imperatoribus curæ fuisse. fol.21. a epistolę dedic.
Balsamum quibus rationibus negant verum reperiri. fol.2.a epist.
Balsamum verum reperiri. fo.2.b. epi.
Balsamum nasci in Arabia ex Diodoro sicalo atque multis aliјs. fo.21.a
Balsami plantæ ichon. fol.77.a
Balsami plantæ in Iudea quomodo propagatæ fuerint. fol.65.a
Balassan nomen ab Arabibus balsami plantæ primo impositum fuisse. fol.66.a
Balsamum ex Indiјs occidentalibus delatum. fol.64.a
Balsami planta quibus in locis tantum olim uixerit. fol.64.a
Balsami plantæ quomodo diu in Aegypto conseruatæ fuerint. fol.65.b
Balsamum nunc in Arabia fœlici tantum uiuere. fol.65.b
Balsami plantas in Aegyptum aliunde aduehi. fol.62.b
Balsami plantæ quo pacto in Aegypto longo tempore sint propagatæ. fol.62.b
Balsami plantas è Meccha omnes in Aegyptum venisse. fol.62.b
Balsami plantis Aegyptium solum proprium nunquam fuisse. fol.63.a
Balsamum Iudeæ atque Aegypti plãtam fuisse peregrinam quæ suadeant. fol.65.b
Balsamum semper tum in Aegypto tum in Iudea in viridariјs uixisse, & non alibi. fol.65.b
Balsamum non in Aegyptum ex Iudea sed ex Arabia fœlici uenisse. fol.65.a
Balsami plantas nasci in Arabia qui ex scriptoribus, prodiderint. fol.65.a
Balsami plantas Arabes ex syluestribus locis in morbida uiridaria trãsferre. fol.64.b
Balsami plantam quibus plantis variј scriptores compararint. fo.69.a
Balsami diuersitas de magnitudine. fol.69.a
Balsami diuersitas de figura. fol.69.a
Balsami diuersitas de foliјs. fol.69.b
Balsami plantam fruticem esse. fol.66.a

Balsami

Balsami plantæ descriptio. fol.66.a 67.b 22.a
Balsami plantam in Aegypto olim uiuentem pro legitimo balsamo Arabes atque Aegyptios omnes perpetuo babuisse. fol.66.a
Balsami cognitio à quibus petenda. fol.66.a
Balsami arbusti folia non esse (ut Dioscorides ait) alba. fol.67.b
Balsami quot frutices Cayri Bellonius olim inspexerit. fol.79.a
Balsamum perpetuo uirere. fol.79.a
Balsami fruticum Cayri inspectorum descriptio. fol.79.a
Balsamum singulis annis putatur. fol.79.a
Balsami plantæ uirgæ. fol.77.a
Balsami fructus Therebinthi fructibus similes. fol.75.b
Balsami ex seminibus nascentis obseruatio. fol.70.a
Balsami dotes recensentur. fol 1.b epistolæ dedicatoriæ.
Bammiæ descriptio atque usus. fol.38.a k
Bammiæ facultas, & quos morbos curet. fol.38.a k
Bammiæ ichon. fol.38.b k
Ban seu calaf descriptio. fol.25.a
Ban vtilitas atque usus. fol.25.a
Ban seu calaf ichon. fol.25.b
Ban aliud seu bon. fol.25.b
Beidelsar descriptio. fol.35.b
Beidelsar planta quid. fol,35.b
Beidelsar usus. fol.35.b
Beidelsar planta lacticiniosa. fo.35.b
Beidelsar lactis facultas. fol.35.b
Beidelsar lactis usus. fol.35.b
Beidelsar ichon. fol.36.a
Beidelsar fructus atque ichon ipsorum. fol.36.b
Bedrunia locus Arabiæ fœlicis qui balsami multas plantas alit. fol.63.b
Bellan dactili maturi. fol.11.a
Besà Messinor uocatus curasse plantas balsami in Aegypto renouari. fol.64.b
Bon seu ban descriptio. fol.26.a
Bon ichon. fol.26.b
Byssus quid. fol. 28.b

C

CAoa quid atque usus. fol.25.b
Caoa decoctum menses imminutos iuuare. fol.26.a
Cappares qui in Aegypto proueniunt fol.51.b
Capparorum usus qui. fol.51.b
Carbones quibus Aegyptus & Arabia utitur, ex Tamarisco parātur. fol.13.b
Carpobalsamum uerum. fol.75.a
Carpobalsami duplex genus circumferri. fol.75.a
Carpobalsami veri descriptio. f.75.b
Carpobalsami copiam in Italia ex Aegypto conuehi. fol.75.b
Carpobalsami notæ. fol.75.b
Carpobalsamum uenale uerum esse. fol.77.a
Carpobalsami descriptio ex Serapione. fol.76.a
Carpobalsami ueri notæ ex Dioscoride. fol.76.a
Carpobalsamum uenale, quibus rationibus aliqui demonstrent uerum non esse. fol.76.a
Carpobalsamum uenale omnes notas habere, quas legitimo Dioscorides tribuit. fol.76.b
Carpobalsamum ex Galeno non posse adulterari. fol.76.b
Carpobalsami loco quid substituant Veneti pharmacapolæ. fol.75.b
Carpobalsami usus ab Aegyptiis cogniti.

gniti. fol.23.b

Carub uel carnub arboris descriptio. fol.3.b

Carub arbores in multis Italiæ locis uiuere. fol.3.b

Cassiæ arboris descriptio. fol.1.b

Cassiæ arborem nuci esse similem. fol.1.b

Cassiarum fistulæ. fol.2.a

Cassiæ arbores quo tempore florent. fol.2.a

Cassias recentes immaturas Aegyptij condiunt. fol.2.a

Cassiæ Cayri, Alexandriaque nascentes, quales. fol.2.a

Casiæ pelusii nascentes quales. f.2.a

Casiarum quæ cæteris bonitate præstent. fol.2.a

Carnub ichon. fol.4.a

Casias ad nos sæpe uetustate acidas aduehi. fol.2.a

Casiæ optimæ quæ. fol.2.b

Casias immaturas non colligi. fo.2.a

Casiarum recentium usus noxius atque inutilis. fol.2.b

Casiarum usus apud Aegyptios qualis. fol.2.b

Casiarum facultas, atque utilitas. fol.2.b

Casiarum differentiæ. fol.2.a

Casiæ quos morbos sanent. fol.2.b

Casiarum uera ichon. fol.2.b

Cayrus Casias cæteris omnibus præstantiores fert. fol.2.a

Chate Cucumeris ichon. fol.45.a

Chate quid, atque eius usus. fol.44.b

Chate cucumerorum ad varios morbos usus utiles. fol.44.b

Chate cucumerorũ descriptio. f.44.b

Chamedrios arboreæ quo in loco proueniat. fol.53.b atque eius descriptio. ibid.

Cineres à quibus parent Aegyptii. fol.49.b

Cineris seminum urticæ usus ad quæ. fol.51.b

Clysterium ex decocto acatiæ usus. fol.5.b

Colocassiam neque florem neque fructum ullum edere. fol.39.a

Colocasia caule, floribus, fructibusq; caret. fol.39.a

Colocasiæ radicis usus ad cibum. fol.39.a

Consules Venetos multos uero opobalsamo non carere. fol.74.b

Conceptiones palmarum admirabiles. fol.10.b

Constantinus dixit, balsamum nasci in India. fol.65.a

Coriarij Cayrini succo acatiæ uti ad denigrandas pelles. fol.4.b

Corticum Capparis usus ad medicinam. fol.51.b

Corticum fructuum Mauz usus. fol.32.b

Coriandro herba Aegyptios uesci. fol.52.a

Coriandrũ herbam uirentem esitatam nihil mali facere. fol.52.a

Coriandri herbæ ad cibum apud Aegyptios usus. fol.52.b

Coriandri seminum usus. fol.52.b

Coriandrorum usu neminem læsum. fol.52.a

Coriandri facultatem esse calidam. fol.52.a

Coriandrum homini uenenum falsum. fol.52.a

Cucumerorum chatè usus apud Aegyptios qualis. fol.44.b

Cucumeres chatè quos morbos iuuet. fol.44.b

Culcas siue colocassiæ descriptio. fol.39.a

Culcassiæ radicum usum conferre ad uenerem. fol.39.a

Colocassiæ uera Ichon. fol.39.b

Cur

Cur nostri in cognitione balsami decepti sint, atque à quibus. fol.69.a
Cyperi rotundi descriptio. fol.43.b
Cyperi radicum facultas atque usus. fol.43.b
Cyperi rotundæ radices, quos morbos iuuent. fol.43.b
Cyperi in Aegypto prouentus. fol. 43.b
Cyperi rotundi multam copiam Nilum flumen producere. fol.43.b
Cyperus rotunda ad morbos frigidos utilis. fol.43.b
Cyperi rotundæ icbon. fol.44.a
Cyprum Plini esse ligustrum & elhanne Aegyptiorum. fol.19.a
Cypri descriptio ex Plinio. fol.19.a

D

Dachel uocant Arabes palmam. fol.10.a
Dactilorum differentiæ. fol.10.a
Dactilorum immaturorum usus ad medicinam. fol.11.a
Dactilorum maturorum ad medicinam usus. fol.11.a
Damiata Musarum fęcunda. fol.32.b
Damiata olim Pelusium. fol.37.b
Damiata ciuitatis situs. fol.41.a
Decoctum uel in fusum pulpæ tamarindorum ad quos morbos Aegiptij sequantur. fol.15.a
Decocti el caoa uocati utilitas, & usus. fol.26.a
Decocti ex musis utilitas. fol.32.b
Decocti tamarici utilitas atque usus. fol.13.b
Decocti ex siliquis dulcibus parati utilitas & usus. fol.3.b
Decocti ex ligno tamarici parati utilitas, & usus. fol.13.b
Dioscorides cur de balsamo dixerit ipsum panno adhærere. fol.74.a
Dioscorides etiam balsamum alibiquam in Aegypto & Iudæa viuere affirmare videtur. fol.65.a
Dialogus del Balsamo Cayri conscriptus. fol.20.a
Diodorus siculus balsamum nasci in Arabia scripsit. fol.21.a
Dus inuolucrum dactilorum. fol.11.a

E

Electuarium ad augendam uenerem. fol.51.b
El banne seu tamarendi in quo differat à ligustro. fol.18.b
El banne Aegiptiorum eiusdem esse facultatis cum ligustro. fol.18.b
El banne ex folijs archenda uocata puluis paratur, atque eius usus. fol. 19.b
El banne seu ligustri Aegyptij Icbon. fol.19.b
Emplastrum ad tumorem lienis. fol. 51.b
Epythimum. fol.56.b
Epythimi & epythimbræ utilitas. fol. 56.b

F

Faba Aegyptia an culcas sit. fol. 39.a
Fabę Aegyptiæ seu colocassiæ usus ueneri confert. fol.39.a
Fænugreci usus apud Aegyptios. fol. 53.b
Fæcem olei sesami maxime pinguefacere. fol.37.b
Ficus Aegyptia, Sycomorus idem. fol.8.b
Ficum Aegyptiam esse vastissimam arborem. fol.8.b
Ficuum Sycomori usus atque utilitas. fol.9.a

Fistu-

Fistularum cassiarum differentiæ atq; præstantia. fol.2.a

Fistulas Cassiarum, non colligi immaturas. fol.2.a

Flores balsami. fol.67.b

Flores Gelsimi Arabici. fol.29.b

Florum calaf utilitas. fol.25.a

Flores cassiarum odorati. fol.1.b

Folia balsami qualia spectentur. fol.67.b 70.a

Folia balsami quomodo foliis rutæ proxima sint dicenda. fol.70.a

Foliorum balsami descriptio. fol.79.a

Foliorum palmarum usus apud Aegyptios. fol.10.b

Folia quarum plantarum solem in Aegypto sequuntur. fol.15.a

Folia Tamarindi solem continue sequi. fol.15.a

Foliorum ligustri comercia. fol.18.b

Franc. Priolus Consul Aegypti. fol.67.a

Fructus bahobab Ichon. fol.28.a

Fructus Mauz facultas & usus. fol.32.b

Fructus Mauz noxii stomacho. fol.32.b

Fructus Mauz quæ corporibus mala inducant. fol.32.b

Fructuum Mauz seu musæ utilitas ad tussientes suspiriososque. fol.32.b

Fructus balsami qui. fol.75.b

Fructuũ balsami copiã multũ ex Aegypto in Italiã asportari. fol.75.b

Fructuum Sebesten usus ad medicinam. fol.12.a

Fructuum Tamarici usus. fol.13.b

G

Galenum non recte opobalsami usus videri nouisse. fol.22.b

Gabrielem Faloppium cognouisse asperam smilacem esse salsam parillam. fol.54.b

Gelsimini Arabici Ichon. fol.30.a

Gelsimini Arabici descriptio. f.29.b

Gelsimini florũ usus apud Aegyptios, fol.29.b

Georgius Hemus Consul Aegypti,

Giumez Aegyptiorum est Sycomorus. fol.9.a

Gossipii arborei Ichon. fol.29.a

Gossipium, quo utuntur Aegiptii aliunde aduehunt. fol.28.b

Gossipium arboreum. fol.28.b

Gossipii usus apud Aegyptios. fo.28.b

Gossipii seminum usus. fol.28.b

Graminis crucis descriptio. fol.47.b

Graminis Crucis ad medicinam usus. fol.47.b

Graminis seminum decoctum secretũ esse ad adiuuanda exanthemata in febribus pestilentibus. fol.47.b

Gramen ad ulcera, vulneraque utile esse. fol.47.b

Graminis radicem sudorem mouere. fol.47.b

Graminis Crucis Ichon. fol.48.a

Graminis decocto mulieres ad variolas morbillos puerorum, atque menstruorum suppressionem. fol.47.b

Græci B litera carent. fol.66.a

Gummam Arabicam esse gummam Arboris acatiæ. fol.5.a

Gummam Arabicam in Aegypto veram colligi ex acatiis. fol.5.a

Gumma acatiæ qualis sit. fol.5.a

Gumma Arabica non tota est vermicularis ac alba. fol.5.a

Gummæ Arabicæ cognitio. fol.5.a

Gummarum copiam quæ ex Alessandria uebitur, esse totam acatiæ. fol.5.a

H

Halybei quadraginta balsami plantas è Mecha Cayrum Iussu

su præfacti tulit. fol.66.b
Herniarum multarum per Aegyptum uagantium causa. fol.45.a
Hiericum Balsamum olim habuisse. fol.64.a
Historia peregrinorum Meccham, & Medinam euntiam. fol.21.a
Horrem Bei dux Caranana peregrinorum. fol.67.a
Horrem Bei è Mecha multum opobalsami, xilobalsami Carpobalsami Cayrum detulisse. fol.63.a
Hortus balsami fruticibus Consitus ubi. fol.78.b
Hortus balsami in Aegypto descriptio. fol.78.b
Hyosciamus albus qui in Aegypto prouenit. fol.52.a

I

Ichones plantarum Aegyptiarum nullum recte prodidisse. fol.1.a
Incolæ Basiliani montis Libani ibi olim Balsamum uixisse affirmant. fol.65.a
Ioseph, Sabam Arabiæ Reginam Salomoni in Iudæa balsami plantam dono tulisse. fol.65.a
Itineris ex Aegypto in Arabiam fœlicem narratio. fol.21.b
Iustinum de balsamo arbore deceptu. fol.70.a
Iuuentutem conseruare opobalsamum, & quomodo illo utantur. fol.23.b
Iuniperi fructus pro carpobalsamo Venetos pharmacopolas substituere. fol.75.b

K

Kalli geniculatum. fol.49.b
Kalli album. ibidem
kellù seu kalli tertiæ speciei descriptio. fol.49.b
kellù omnes salsas & acres gustui. fol.49.b
kellù, kalli tres speciei. fol.49.b
kellù plantæ usus ad cineres. fol. 49.b
kellù sub qua Anthyllidis specie reponatur. fol.49.b
kellù facultas purgatrix. fol.49.b
kellù seu kalli primi ichon. fol.50.a
kallù secundi ichòn. fol.50.b
kellù tertij, quod Aegypti proprium uidetur, ichon. fol.51.a

L

Lablab est phaseoli speties. atque eius usus. fol.20.b
Lablab seu phaseoli nigri ichon. fol. 30.b
Lactis beidelsar utilitas ad cutis infectiones. fol.35.b
Lactis beidelsar vsus. fol.35.b
Lactis beidelsar facultas solutiua quę fol.35.b
Lac beidelsar dysenterias facere. fol. 35.b
Lapides renum atque uesicæ cur Aegyptijs sint familiares. fol. 47.b
Lignum balsami quale. fol.77.a
Ligni balsami usus. fol.24.a
Ligustrum Aegyptium. fol.18.b
Ligustri Aegyptij ichon. fol.19.b
Ligustri foliorum atque florum est usus, apud Aegyptios. fol.19.a
Ligustri utilitates ex Dioscor. f.19.a
Linimentum ex acatia pro articulis debilitatis. fol.5.b
Loca, quæ balsamum olim aluerint. fol.15.a
Locus Aegypti, ubi Virgo Beatissima multos annos uixit, ac menses. fol. 66.b
Lodanum plantam esse plane differentem ab ea quæ hactenus herbarijs fuit cognita. fol.56.b
Lodani plantæ cretensis descriptio. fol. 57.a
Lodanum esse cestum fœminã. fol.57.a

Lodanum in quo à cisto fœmina differat. fol.57.a
Lotus Aegyptius quid. fol.40.a
Lotum Aegyptium esse nympheam. fol.40.a
Lotum in Italiæ locis copiose proueni re,& in quibus. fol.40.a
Loti mirabiles ad solem conuersiones in Margheræ lacubus obseruari. fol.40.b
Loti usus ad Cibum apud Aegyptios fol.40.a
Loti Caules Aegyptij crudos mandunt. fol.40.a
Licij indi arboris descriptio. fol. 17.a
Lycio uero non uti Aegyptios. fol. 17.a
Lycij, quo utuntur Aegyptij, adulterati notæ. fol.17.a
Lycium indum, quo in loco Aegypti proueniat. fol.17.b
Lycij facultas. fol.17.b
Lycij succi usus. fol.17.b

M

Mahemetis pseudoprophetæ Turcarum sepulchrum ubi sit. fol.21.a
Marum Creticum quid. fol.56. b atque eius descriptio. ibidem
Marum Cretense esse amaracum. fol. 56.b
Matthiolus de Lodano deceptus. fol. 57.a
Matthareę locus inquo Beatissima uirgo multos annos cũ puero eius filio mansit. fol.66.b
Matthariа est locus Cayri Ciuitatis, in quo erat balsami plãta. fol.62.a
Mattharia locum in quo alebatur balsamum, nunc eo carere. fol.62.b
Mauz seu musæ descriptio. fol.32.b
Mauz foliorum mira magnitudo. fol. 32.b
Mauz fructus uenerẽ augere. fol.32.b
Mauz ichon. fol.33.a
Mecha ciuitas Arabiæ fælicis f.21.a
Mechã opobalsamo abũdare. fo.66.a
Medina Arabiæ fælicis ciuitas. fol. 67.a
Melanthij seu nigellæ usus apud Aegiptios. fol.51.b
Meliloti Aegyptij descriptio. fol.48.a
Meliloti seminum apud Aegyptios esse usum. fol.48.b
Mel ex siliquis dulcibus Carub Aegyptios colligere. fol.3.b
Melle siliquarum dulcium sacchari loco Aegyptios uti. fol.3.b
Mellis carnub usus, et utilitas. fol.3.b
Mel dulcium siliquarum siue carnub quos morbos iuuet. fol.3.b
Melochiæ descriptio. fol.39.a k
Melochia in cibis libri Aegyptijs familiarius. fol.39.a.k
Melochiæ facultas atque usus fol.39. a.k
Melochiæ usus quas offensas faciat. fol.39.a
Melochię Semina purgant. fol.39.a.k
Melochiæ icbon. fol.39.b.k
Melones Abdellaui quid. fol.44.b
Melonum Abdellaui seminum facultas,& utilitas. fol.45.a
Mercatores Cayri Carpobalsami, & Xilobalsami totum quòd habent ex Arabia conuehere. fol.8-.a
Messir Eunuchus Aegypti præfectus. fol.66.b
Mucagine, seu mucilagine psyllij Aegyptij ad quos morbos vtantur. fol.51.a
Mucilaginem psyllij conferre ad dyarrhæas biliosas, & dysenterias. fol.51.a
Mucilaginis seminis gossipij vsus. fol.28.b
Mucilago seminum gossipij quos morbos sanet. fol.28.b

Mulieres Balsamandæ quid moliantur. fol.23.b
Mulieres urticæ seminibus utuntur ad promouendos menses. fol.51.b
Musam esse insitionem Cannæ Sacchariuæ supra Colocasiam. fol.8.b
Musa fructus qui. fol.32.b

N

NAbca fructus apud Turcas esse in magno pretio. fol.7.a
Nabca bis in anno fructus edunt. fol.7.a
Nabca, Paliurum, Canorum, idem esse. fol.7.a
Nabca est paliurus Athenei. fol.7.a
Nabca Ichon. fol.8.a
Nigrum opobalsamum an detur. fol.71.b
Nigella, quæ in Aegypto prouenit. fo.51.b
Nigellæ semina vermes necare. fol.51.b
Notæ synceri opobalsami ex Dioscoride atque aliis traditę. fol.73.b
Nux Methel est stramonium. fol.52.a
Nymphea uel loti Aegyptii usus ad Medicinam. fol.40 b
Nympheæ vsus ad somnum conciliandum. fol.40.b
Nympheæ radicis usus pro secreto ad gonorrhæã, et ad dysenteriã. f.40.b

O

OBseruatio Petri Bellonii de balsamo. fol.78.b
Ocymi Aegyptii descriptio. fol.52.b
Ocymum Aegyptium odoris iucunditate aliis præstare. fol.52.b
Ocymi Aegyptii usus. fol.52.b
Odor opobalsami qualis. fol.68.a
Olei sesami usus ad multas cutis infectiones. fol.38.a
Olei Gelsimini ex floribus usus. fol.29.b
Oleum Gelsiminum uteri affectibus multis conferre. fol.29.b
Oleum ex gelsimini floribus quomodo paretur. fol 29.b
Opobalsami copiam multam in Arabia fœlici colligi. fol.66.a
Opobalsamum quidam in Arabia describ locari. fol.21.b
Opobalsami copiam Arabes in multa Orientis loca comportare lucri causa. fol.63.b
Opobalsamum ex seminibus balsami elici. fol.75.a
Opobalsami historia. fol.27.a
Opobalsami notę. f.22.b, 63 a, et 72.a
Opobalsami facultas. fol.22.b
Opobalsamum verum nusquam inueniri multi affirmant. fol. 70.b & quamobrem id fiat. ibidem.
Opobalsamum quomodo album multi prodiderint, spectari. fol.70.b
Opobalsamo quas notas multi tribuant. fol.71.a
Opobalsami mutationes ex variis eius ætatibus. fol.71.a
Opobalsamum quando tenuissimum & clarissimum. fol.71.a
Opobalsami notæ. fol.71.a
Opobalsamum Serenis. Ducis Florentiæ uerum esse. fol.74.b
Opobalsamum quomodo ex arbore eliciant, & quando, & quale sit. fol 68.a
Opobalsamum statim eductum quale. fol.68.a
Opobalsami descriptio. fol.68.a
Opobalsami varietas ex ætate et aliis. fol.58.a
Opobalsamum senio confectum quale. fol.65.a
Opobalsamo quatuor ætates ut animali, conuenire. fol 68.b
Opobalsamo etiam Galeni temporibus adulteratum. fol 72 b
Opobalsamum quibus adulteretur. fol.

fol.72.b
Opobalsami adulterati cognitio. fol.72.b
Opobalsami olio vitiati cognitio. fol.72.b
Opobalsami sy..ceri cognitio. fol.73.b
Opobalsamũ omne in aqua stillatũ & coagulatum album videri. fol.71.b
Opobalsami usus apud Aegyptios cogniti. fol.23.a
Opobalsamo Petrum Marianum ex vulnere capitis effatu digno curatum. fol.23.a
Opobalsamum quos morbos speciatim sanet. fol.23.a
Opobalsalmum sterilitatem curat. fol.23.a
Opobalsamo quomodo utantur mulieres ad iuuentutem in facie seruandam. fol.23.b
Oxalis Zacynthina in quo ab Italica differat. fol.53.b

P

Paliuri fructuum descriptio à Serapione. fol.7.b
Paliuri fructuum facultas ex Serapione. fol.7.b
Paliuri vsus. fol.7.b
Paliurum nouit Atheneus ex Agatocle. fol.7.a
Paliuri descriptio ex Agatocle. f.7.a
Paliurus Athenei est Napca Aegyptiorum. fol.7.a
Paliuri Athenei descriptio. fol.7.a
Paliuri Athenei Icbon. fol.8.a
Palmæ descriptio. fol.10.a
Palmę fructuum seu dactilorum differentia. fol.10.a
Palmæ Icbon. fol.11.a
Palma quando fructus ferat. fol.10.a
Palmam aere nutriri putant Aegyptij. fol.10.b
Palme usus apud Aegyptios. fo.10.b
Palma breuissimis radicibus constare. fol.10.b
Palmarum mas, & fœmina. fol.10.a
Palmarum conceptiones non fieri radicum contactu. fol.10.b
Palmam fœminam sine mare non concipere, neq; fructus edere. fol.10.a
Palmas fœcundas quomodo Aegyptij efficiant. fol.10.a
Palmæ steriles quæ in Aegypto. fol.10.a
Palmę foliorum vtilitas. fol.10.b
Palmæ caudicis vsus. fol.10.b
Palmæ fructuum utilitas atque usus. fol.10.b
Palmæ partes ad vsum medicinæ. fol.10.b
Partes palmarum, quibus Aegyptij ad medicinæ usum, utũur. fol.10.b
Papiri descriptio atque vsus. fol.42.b
Papyri aqua ad oculorum suffusiones caligines, & obscuritates. fol.42.b
Papyri Icbon. fol.43.b
Paulus Marianus Venetus pro Gallorum Rege consul. fol.66.b
Pausanias balsamum in Arabia nasci prodidit. fol.65.a
Pelusium Cassias fert bonitate Cayrinis inferiores. fol.2.a
Pelusii nunc Damiatæ ciuitatis uiridaria. fol.41.a
Peste infestis opobalsamum auxilio esse. fol.23.a
Petrus Bellonius. fol.78.b
Petr⁹ Michael cõsul Aegypti. f.66.b
Petrus Marianus ex vulnere effatu digno opobalsamo sanatus. fol.23.a
Phaseoli rubri Abrus uocati descriptio. fol.31.b
Phaseoli rubri icbon. fol.32.a
Phaseolorum rubeorum vsus. f.31.b
Phaseoli nigri lablab uocati descriptio. fol.30.b
Phaseolorum nigrorum usus. fo.30.b

Phaseoli nigri arborei icbon. fo.31.a
Pinguescere mulieres usu seminum sesami. fol.37.b
Piper longum, facultas, usus, atque eius icbon. fol.40.b &
Plantæ balsami olim Cayri uiuentis descriptio à Petro Bellonio. fol. 79.a
Plantas peregrinas in uiridarijs Custodiri. fol.20.b
Plantas locorum patrias ubique nasci. fol.20.b
Plantæ balsami in Aegyptum aliunde aduehi. fol.62.b
Plantæ quadraginta balsami è mecha delatæ atque Cayri in loco quãdo insertæ. fol.66.b
Plantæ balsami in locis sterilibus uiuentes quo ad opobalsamum steriles. fol.70.a
Plantas balsami plane non perijsse. fol.64.a
Plantæ peregrinæ seruantur in uiridarijs. fol.65.b
Plantas patrias non in uiridarijs, sed ubique uiuere. fol.65.b
Plantæ Aegyptiæ. fol.1.a
Plantæ Aegyptiæ, folis sequia. fol. 15.a
Plantarum Aegyptiarum ad medicinam utilitas. fol.1.a
Plantarum Aegyptiarum icbones ueras nullos delineasse. fol.1.a
Plinius de balsamo. fol.65.b
Plinius in quo de opobalsamo deceptus. fol.71.a
Podagricos dolores maxime iuuari acatia. fol.5.b
Pseudocarpobalsamum, et eius descriptio. fol.75.b
Psyllium copiosissime in Aegypto prouenire. fol.51.a
Psyllij usus ad medicinam. fol.51.b
Psyllium in Aegypto non esse uenenum. fol.52.b
Pueris in sparto palmarum inuenti usus. fol.11.a
Pulpæ bahobab usus ad medicinam. fol.27.a
Pulpæ cassiarum usus & utilitas. fol. 2.b

RAmich uocant dactilum penè immaturum. fol.11.a
Roteb dactili subputridi. fol.11.a
Rhabarbari plantæ descriptio. f.53.b

SAdar Serapionis est Nabca Arabum ac Aegyptiorum. fol.7.
Salsa parilla Zacynthi quomodo inuenta. fol.54.a
Samarrhicb quid. fol.11.a
Sanguinem expuentibus succum acatiæ auxilio esse. fol.5.b
Sant arborem ab Aegyptijs uocatam esse veram Acatiam. fol.4.b
Scander Bei Medinæ ciuitatis prætor ex Zacyntho Insula à Segurorum familia ortus balsami ramos recentes, fructus, ac succum Cayrum demisisse. fol.67.a
Sebesten arboris duplex genus. fol. 11.a
Sebesten arboris domestici & Syluestris descriptio. fol.12.a
Sebesten icbones. fol.12.b & fol.12.a
Secamonè descriptio. fol.52.b
Secamonè succi facultas. fol.52.b
Secamonè quid. fol.52.b
Secamonè an sit apocynum. fol.52.b
Secamonè icbon. fol.53.a
Secretum ad pruritum tollendum ex oleo sesami. fol.38.a
Seminum gossipij usus. fol.28.b
Seminum urticæ usus. fol.51.b
Semina urticæ quos morbos sanent. fol.51.b
Semina balsami copiosissime ex fælici Arabia in Aegyptum deferri. fol. 67.a

Se-

Semina balsami qualia. fol.76.a

Semina pro carpobalsamo vulgo recepta, esse verum carpobalsamum. fol.75.a

Semina balsami cum foliculo esse nigra subrubescentia. fol.77.a

Seminum psyllij usus apud Aegyptios fol.51.a

Seminum sesami usus ad cibũ.fo.37.b

Seminum coriandri usus. fol.52.b

Seminum bon uocatorum facultas, et usus. fol.26.b

Semina Abdellaui mellonis in refrigerando cæteris præstare. fol.45 a

Semina loti seu Nymphea homines ad uenerẽ impotentes facere.f.40.b

Seminum meliloti facultas & usus. fol.48.b

Serapio de carpobalsamo, fol.76.a

Seriph Meccha Dominus. fol.21.b

Seriph Meccha qua munera mittat Turcarum Rex. fol.21.b

Seriph Meccha & Medina plurimum ueri opobalsami Regi Turcarum singulis annis dono mittere.f.74.b

Sesami planta descriptio. fol.37.a

Sesami foliorum, seminumque facultas. fol.37.b

Sesami siue Sempsem ichon.fol.38.b

Sesami decocto in quibus morbis utantur. fol.37 b

Sesami vsus apud mulieres. fol.37.b

Sesami usus ad pinquefacienda corpora. fol.37.b

Sesban descriptio. fol.33.b

Sesban usus In Aegypto. fol.33.b

Sesban seminum usus. fol.33.b

Sesban ichon. fol.34.a

Siliquas tamarindorum Arabes condiunt, atque ipsarum usus.fol.15.a

Siliquarum cassiarum differentiæ, & præstantia. fol.2.a

Siliquas cassiæ immaturas non colligi fol.2.a

Siliquas cassiæ recentes & paruas Aegyptij condiunt. fol.2.a

Siliquarum conditarum utilitas & usus. fol.2.b

Siliquas cassiarum recentes ad vsum puerorum Aegyptij condiunt.f.2.b

Siliquas carub apud Aegyptios esse in usu. fol.3.b

Siliquarum dulcium carub uocatarũ usus ad medicinam. fol.4.a

Smilacis asperæ Zacynthinæ descriptio. fol.54.a

Smilax aspera quibus notis salsa parilla esse, dignoscatur. fol.54.b

Smilacis asperæ radices Zacinthi crassas & oblongas spectari, & è contra in Italica. fol.54.b

Smilacem asperam in siccis durisque locis inuentam cur non reprehesentet salsam parillam. fol.54.b

Smilacis aspere duæ radicum differentiæ. fol.55.a

Smilacem asperam Zacynthi prouenietem ab ijs, quæ in Italia nascuntur esse differentem. fol.55.b

Smilacis asperæ Zacynthinę ichon. fol.56.a

Smilacem asperam esse salsam parillam. fol.54.a

Smilaces asperas Italas à salsa paril la differre. fol.54.a

Solani radicum corticibus ad quæ Aegyptij utantur. fol.51.b

Sophera. fol.34 b ichon 35.a

Solanum somniferum, quod prouenit Alexandria. fol.51.b

Solani somniferi usus. fol.51.b

Species vegetabilium esse perpetuas fol.64.a

Stratiotes ex Dioscoride. fol.41.a

Stratiotis Dioscoridis ichon.fo.41.b

Stratiotes quibus in locis Aegypti nascatur. fol.41.a

Stratiotim quomodo Aegyptij atque Arabes

Arabes appellent. fol.41.a
Stratiotes ad sistendam quencumque humoris fluxionem multum valere. fol.41.a
Stratiote ad quos morbo Aegyptij utantur. fol.41.a
Stratiotis facultas, & usus. fol.41.a
Strabo balsamũ ait in Arabia nasci. fol.65.a
Stramonij usus. fol.52.a
Styrax in Creta Insula. fol.57.a
Succo ex prunis Sylvestribus Italos pro acatia uti. fol.4.b
Succus acatiæ quomodo ab Aegyptijs paretur. fol.4.b
Succi acatiæ præcipuæ uires. fol.5.b
Succiæ acatiæ vsus apud Aegypt. fol.6.a
Succ' acatiæ quos morbos sanet.f.5.b
Succi fructuum paliuri athenei usus fol.7:b
Sues liene carere qui cibum in uasis à Tamarisco paratis cibum assumunt. fol.13.b
Suffitus ex feminibus vrticæ ad promouendos menses. fol.51.b
Sycomori descriptio. fol.8.b
Sycomori Gal.meminit. fol.8.b
Sycomorum esse insitionem fici supra morum. fol.8.b
Sycomorum cur in arenosis Aegypti locis Deus produxerit. fol.8.b
comorum apud Matharea nunc vi-
Syuere, quem olim Christum Seruatorem nostrum puerulum occultasse, Aegyptij dicunt. fol.9.a
Sycomorus fœcundissima arbor.fol.9.a
Sycomorus fructus non fert ni prius verberibus multis laceretur. fol.9.a
Sycomorus q̃uo propagetur. fol. 9. a
Sycomori ficuum usus, & utilitas. fol.9 a
Sycomori Ichon. fol.9.b
Syrupum ex dactilis immaturis Aegyptij parant, atq; eius usus fol.11.a

T

TAlla quid. fol.51.a
Tamarindi arboris descriptio. fol.15.a
Tamarindum Arabes vocant Dereldide. fol.15.a
Tamarindi folia solẽ sequi. fol. 15.a
Tamarindi arborem ali in Deserto. D. Macharij. fol.15.a
Tamarindi foliorum usus. fol.15.a
Tamarindorum siliquas condiri ad usũ viatorum per Africæ loca.fol.15.a
Tamarindorum pulpæ usus. fol.15.a
Tamarindi arboris Ichon. fol.15.a
Tamar dactili sicci maturi. fol.15.a
Tamariscus Italiæ qui ignotus.f.13.b
Tamariscus sylvestris ubi proueniat. fol.13.b
Tamariscus domestica quibus in locis proueniat. fol.13.b
Tamarici arboris descriptio. fol.13.b
Tamarici fructus, qui. fol.13.b
Tamarici arboris usus. fol.13.b
Tamarici foliorum utilitas. fol 13.b
Tamarici Ichon. fol.14.b
Theophrastus de balsamo. fol 65.b
Theophrastus recte carpobalsamum descripsit. fol.75 b
Theophrastum et Dioscoridem de loco deceptos. fol.40.a
Theriaca huius temporis cur ea, quę antiquitus parabatur, sit imperfectior. fol.61.a
Theriacam huius temporis demorsos à serpentibus non curare. fol.61.a
Theriaca huius temporis nemo venenatos curare confidit. fol.61.a
Thymi Cretensis descriptio. fol. 56.b
Thymus secundus Cretæ inuentus. fol.56.b
Tymbra. fol.56 b
Turcas, & Arabes omnes affirmare innu-

innumeras balsami plantas omnia Arabiæ culta & inculta loca alere. fol.67.a
Turcarum Rex unde plurimum opobalsami habeat. fol.74.b
Turcæ quomodo angurijs vtantur ad cibum. fol.45.a
Tumores duros sesamum sanare. fol.37.b
Tussientibus conferre oleum gelsiminum. fol.3.b

V

VEnenatis opobalsamum auxilio esse. fol.23.a
Virgarũ balsami descriptio. fol.77.a
Visci ex fructibus Sebesten præparatio. fol.12.a
Visco ad quos morbos Aegyptij utantur. fol.12.a
Visci facultas atque vsus. fol.12.a
Vrtica quæ Alexandriæ prouenit. fol.51.b
Vrticæ seminum vsus. fol.51.b
Vteri duritiem sanari bammia. fol.38.a K
Vzeg arboris descriptio. fol.17.a
Vzeg esse Lycium Indum. fol.17.a
Vzeg vel Lycij Indi Icbon. fol.14.a

X

XIlobalsami cognitio. fol.77.a
Xilobalsamum citò odorem & saporem omnem relinquere, & quamobrem fiat. fol.77.a
Xilobalsamum ex Bellonio venale idem esse cum Aegyptio. fol.79.b
Xilobalsami vsus Aegyptijs noti. fol.23.b

Z

ZAaf sunt folia palmarũ. fo.11.a
Zatar endi descriptio, & vsus. fol.40.a.K
Zatar endi Icbon. fol.40.a.K
Zebet album nasci & mox turbari. fol.71.a

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

FOl.1.b, lin.4. producunt. fol.3.b, lin.22. quam. fol.4.b, lin.24. Nouembrio scilicet. fol.7.a, lin.26. connorum & lin.37. usus. fol.8.b, lin.35. iniucundum fol.10 a, lin.20. sapore aspero. fol.15 a, li.35. cõcitatas, ad hepatisq; fol.17.a, lin.34. rubescẽtẽ & li.27. illitã. fol.18.b, li.6. esse prouentum audio. lin.7. copiosissima est, fol.19.b, lin.1. massa, & lin.8. AEGIPTIVM. fol.20.b, lin.19. Beatissime. fol.21.a, lin.35. Arabum. & b, lin.3. recta uia. fol.22.a, lin.12. loueq; & lin.25. in melleum fol.23.a, lin.7. adeoq; fol.24.a, lin.13. receptam. fol.27.a, lin.21. similem fol.28.b, lin.21. tantum uevuntur; fol.31.b, lin.1. Phaseolo. & lin.13. gestare, & lin. ibi infesta. & lin.17. hypochondrijs. & 18 ea fol.32.b. lin.24. fructuum, & 35. utriusque fol.33.b, lin.7. proximas. fol.35.b. lin.5. humido. & b, palustri fol 37 a.k. lin.11. elchebir. fol.38.k, a, lin.22. dolẽs. fol.39.a, k, lin.5. leucoris. fol.37.b, lin.8. seris. fol 38.a. lin.15 nostrorum. et 21. lectione. fo.40.a, lin.18 Mestris. & b. lin.11. At. & 16. capitis. fol.41.a. lin 8. latiora. & lin.34. stratiotem fol. 42.b. lin.7. sipha, & 8. illorum medulla. fol.43.b. lin.4. prouenit porraceis, & 9. radices nigra. & 22. orsopnea & 24. & articulorum. fol.44.b, lin.4. quoddam. fol.46.b, lin.6. florumque fol.47. a, lin.6. communis graminis. b, lin.2. neiemelm salib. fol.48.a, lin.8. parum. & b, lin.10. calidum exhibent fol.49.b, lin.1 Socamonẽ. de. et lin.11. Scapum. fol.51.b, lin.3. pulcherrima, & lin.36. per os sumentes. & lin.38. homines est in usu. fol.52.a. lin.11. folijs. & lin. 23. calidum, & lin. 23. chgrades. & 24. lomento. & 30. chgradas, & 32. profunde, & b, lin.6. exhibeant. & lin.23. Kshan. & lin.31. rhododendro. fol.53.b, lin. Butunrò. fol.54.a, lin.27. con.

ORTOGRAFIA DELLE. LETTERE NOMINATE MAIVSCOLE · ANTICHE ROMANE

2

TRATTATO . SECONDO

D I

CESARE . DOMENICHI ROMANO

IN ROMA

Appresso Stefano Paolini. MDCIII

Con Licentia de' Superiori

ORTOGRAFIA DELLE. LETTERE NOMINATE MAIVSCOLE · ANTICHE ROMANE

TRATTATO. SECONDO

DI

CESARE . DOMENICHI ROMANO

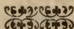
IN ROMA

Appresso Stefano Paolini. MDCIII

Con Licentia de' Superiori

CESARE BARONIO

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO SIGNORE CARDINALE DEL TITOLO DE SS. MARTIRI NEREO, ACHILLEO, ET FLAVIA DOMITILLA.

I molti fauori da V. S. Illustrissima, & Reuerendissima riceuuti particolarmente nel carico datomi de disegnare, & intagliare in marmi così gran numero di lettere nelle Chiese de SS. Nereo, Achilleo, & Flauiadomitilla: & di S. Gregorio, con hauermi dato segno di restar seruita, per l'ordine da me tenuto in disporle, secondo'l vero modo da gli Antichi osseruato, mi spingono, & assicurano (douendo hora mandar in luce il presente trattato intitolato Ortografia delle lettere nominate Maiuscole Antiche Romane, doue si da, & mostra la vera regola de disporle) à non douerlo mandare sott'altro nome & protettione, che di V. S. Illustrissima, la

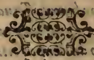
qual supplico à degnarsi di volerlo gradire, guardando non alla piccolezza del dono, che da me gli vien presentato, mà alla prontezza dell'animo, col quale da vn suo deuotissimo gli viene offerto. Essendoche il Sommo Dio ancho gradisce i fumi, & incensi, che con puro affetto da suoi serui gli sono offerti. Che tutto riceuerò per somma gratia da V. S. Illustrissima. Et facendole humilissima reuerenza prego N. S. Dio che la feliciti quanto desidera.

Di V.S. Illustriss.& Reuerendiss.

humiliss.& deuotiss. seruo

Cesare Domenichi.

AL LETTORE.

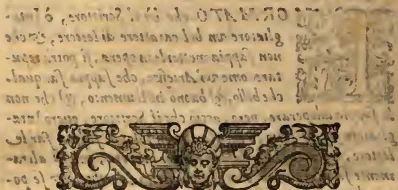
FORMATO *che hà il Scrittore, ò Intagliatore vn bel carattere di lettere, & che non sappia metterle in opera, si potrà reputare come vn'Artefice, che sappia far qualche bello, & buono instrumento, & che non lo sappia adoperare, però, acciò che il Scrittore, ouero Intagliatore sia perfetto, è necessario non solo che sappia far le lettere, mà anco che le sappia metter in opera; perche altramente saria reputato come il sopradetto Artefice, & se potria dire insieme con Catone.*

Scribere, & non intelligere negligere est.

e massime con lettere Magnifice (perche così intendo di nominarle, come dirò nel Capitolo terzo) perche, ancorche in qualche luogo publico, & nobile siano scritte, ò intagliate tali lettere, essendo poste, ò situate con poca intelligentia, ò con mala osseruatione (come si può vedere in molti luoghi non solo con mala osseruatione, mà anco con brutto carattere) l'Intelligente Lettore restaria con mala sodisfattione. Considerando dunque che l'Intelligentia di metterle in opera non è inferiore, mà piu presto superiore al bel carattere, & che congiunte ambedue fanno la perfettione dello Scriuere, mi è parso doppo hauer mostrato il modo di far il carattere delle lettere magnifice, di far il presente trattato, mostrando à quel

li

li, che non sonno molto auertiti in ciò, il modo di scriuere, ò situare tali lettere, intendendo di far cosa grata non solo all'Intelligenti, perche habbiano da restar sodisfatti nel leggere le Scritture fatte con buona osseruatione, mà anco alli Scrittori, & Intagliatori, che non sonno tanto auertiti in tal'osseruatione, acciò habbiano da dar perfetta sodisfattione.

TRAT-

TRATTATO SECONDO.

Perche l'Inscrittioni debbiano stare nel più nobil luogo. Cap. I.

PRIMA ch'io venghi à trattar del modo di metter in opera le lettere nominate Maiuscole antiche Romane, mi par à proposito di trattar d'alcune cose, quali hanno da esser prima che lo scriuere, per trattar anco per ordine; & perche prima si stabilisce il luogo della Scrittura, però intendo di trattar prima del detto luogo secondo il mio parere, qual'è che il detto luogo sia il più nobile di tutta l'opera, ouero ornamentò, che si fa: & la ragione è che l'intento, & scopo del fondator dell'opera non è altro che la Scrittura, & per detta scrittura fa tutto il resto, qual'è ornamento di detta Scrittura. che è da credere che dia più sodisfattione la Scrittura senz'ornamento, che l'ornamento senza scrittura, dico dell'opere, che si fanno per memorie di persone, quali memorie si dechiarano per scrittura, qual scrittura è come Spirito, ò Anima di tutto l'ornamento. Essendo dunque tale, si deue metter nel più nobil luogo. & di questo n'hauemo l'essempio in alcune bell'opere dell'Antichi, quali hanno mostrato di stimar più l'Inscrittioni, che l'ordine dell'Architettura, come si vede nella fabrica, doue hora è la Chiesa dedicata à honor di S. Angelo detto di Pescaria, che è tutto vn piano il fregio con l'architraue, nel qual piano è vna Inscrittione di belle lettere. Si vede anco il simile dietro al palazzo di Campidoglio nel luogo nominato Campo uaccino in doi luoghi. & si vicino in vn luogo detto il Pantano. Si vede anco nell'Archi trionfali, che le Scritture stanno nel più nobil luogo, & così si dechiara che siano fatti per ornamento delle lettere. Et essendo tal scrittura da esser così stimata, si deue anco procurar il luogo più capace, che si possa, fuggendo l'occasione di sminuir detto luogo. Et detto luogo sarà di forma quadrangolare, perche in tal forma si potrà meglio accommodare la Scrittura con buona osseruatione, che in altra forma.

Dell'or-

Dell'opinione d'alcuni, che l'Antichi vsaßero ordinariamente in carta il carattere nominato Maiuscolo. Cap. II.

E Opinione d'alcuni che l'Antichi vsassero scriuere in carta con carattere di lettere nominate Maiuscole. Tal'opinione è contraria alla mia, perche credo che tal carattere sia stato ritrouato per scriuere in cose nobili, & lontane dall'occhio, perche scriuendo(verbigratia.) con lettere Cancellaresche, quali lettere sonno di tal carattere, che s'accostano insieme per hauer luogo di scriuere maggior numero di lettere, essendo alquanto di lontano sarebbe difficile il leggerle, come si vede in alcune memorie Antiche moderne con vn certo carattere di lettere, che, ancorche siano maiuscole, perche s'accostano insieme, sonno difficili à leggersi, mà le dette lettere Maiuscole non si possono accostar tanto, che non lasino tanto d'interuallo, che non dia confusione, & però è da credere che non scriuessero in carta con tal carattere, & in oltre, con tal carattere non si puo scriuer presto, come il più delle volte bisogna, & anco con tal carattere si vede che si scriueno lettere più piccole, & più grandi secondo la capacità del luogo, hauendo (come si deue) riguardo sempre di farle più grandi, che si può, secondo che comporta il luogo: mà con le lettere Cancellaresche non si passa mai vna certa grandezza, ancorche in vn foglio non si scriuesse più, di tre, ò quattro versi: Et se alcuno dicesse che si vedeno in marmi antichi lettere piccolissime di tal carattere, volendo prouare che per esser le lettere piccole vsassero di scriuere in carta con tal carattere, rispondo che non essendo il luogo capace di lettere più grandi, però son state fatte piccole, & in oltre, quelli marmi sonno memorie nobili, & non sonno carte. A nostri tempi ancora si vsa di scriuer in carta con carattere maiuscolo, ma ciò si vsa quando si vuol scriuere qualche cosa, che rappresenti Nobiltà, ò Magnificentia, come in Priuilegij, Bolle, e simili. e taluolta si fa il primo verso di tali lettere Maiuscole: ma se fusse vero che ordinariamente li Antichi hauessero vsato tal carattere, perche dunque non l'usano li Moderni? poiche il carattere è bello, & nobile? potrebbe alcuno rispondere, che ciò non si fa per far presto. & ancor io rispondo, che l'Antichi ancora non l'hanno vsato per far presto; che credo che loro ancora hauessero ingegno, come si vede nell'opere loro, Et se al-

se alcuno dicesse, come hò inteso dire, che si vede qualche libro antico scritto di tali lettere Maiuscole, rispondo, come hò detto di sopra, che sarà stato scritto con tali lettere per mostrare Nobiltà, mà che l'originale non sarà stato scritto con tali lettere,& per vno che se ne vede con tali lettere, se ne vedeno molti d'altro carattere. E dunque da credere che non vsassero tal carattere in scriuere ordinariamente.

Come si debbiano nominare le dette lettere secondo l'opinione dell'Autore. Cap. III.

SEcondo l'opinione commune le dette lettere si chiamano Maiuscole antiche Romane, mà poi che l'vso hà gran forza,non intendo di rimouere tal nome, mà dir l'opinion mia, qual'è che siano nominate Magnifice, ouero Magnifice antiche Latine. Magnifice, perche nel principio di qualche oratione, ò di clausula doppo il punto fermo,ò di nome proprio li Moderni vsano tali lettere. Antiche, perche li Antichi l'hanno trouato, & vsato. Latine perche non conuiene vsarle in lingua volgare, perche in se hanno vna certa magnificentia, & nobiltà,& però non conuiene vsarle se non in Lingua Latina, & in memorie publice, & nobili; & per questo le nominarei piupresto Magnifice, che Maiuscole, perche maiuscola vol dir poco piu grande. Et per la Nobiltà,& Magnificentia di dette memorie si deue vsare in tutta l'Inscrittione l'istesso carattere, non facendo più grande vna dell'altra nel medemo verso, come dirò nel capitolo settimo, perche essendo tutte Magnifice, ò dell'istesso carattere, non si può dir che vna habbia più Nobiltà, ò Magnificentia dell'altra.

Della diligentia dell'Autore dell'Inscrittione, & della intelligentia del Scrittore,ò Intagliatore delle lettere Magnifice. Cap. IV.

PRima che s'intaglino,ò scriuano le lettere Magnifice,deue procurar l'Autore di fare l'Inscrittione, non solo che non ci siano errori di Gramatica, mà anco che sia fatta con modo eccellente, perche hauendo da trattar di cose nobili, & perche anco hanno da star in Publico, deue il modo del dire hauer Nobiltà con esprimere il concetto con manco parole che si può.Ciò dico non per insegna-

re, mà per auertire; perche alcuni, ancorche eccellenti, hannò trascorso impensatamente in qualch'errore in Gramatica: Et alcuni oltra ciò hanno scritto in carta con tal carattere, che l'Intagliatore, ò Scrittore (non conoscendolo) ha intagliato, ò scritto non solo con tal'errore, mà ce n'ha aggiunto dell'altri, intendendo vna parola, ò lettera per vnaltra. Alcuni Autori ancora hanno fatto il partimento con bonissima osseruatione, ma il sito della pietra, ò luogo non lo comportaua, & però hà bisognato far nuouo modo, & questo è piu presto opera dell'Intagliatore, ò Scrittore, che dell'Autore, qual'Intagliatore, ò Scrittore deue compartire l'Inscrittione con maggior grandezza di lettere, & meglior osseruatione, che si può; & perciò deue esser perito non solo nel carettere di dette lettere, mà anco nella Gramatica, & hauer buon gusto della buona osseruatione; della quale intendo di trattare, secondo il mio parere.

Del principal modo di compartire le lettere Magnifice. Cap. V.

IL primo auertimento nello scriuere con lettere Magnifice è, che non solo non si debbia separare sillaba, ne parola, mà ne anco clausola, fuggendo l'Amfibologia, acciò sia facile ad esser intesa la Scrittura, non separando l'adiettiuo dal sustantiuo (se però non ci sia interposta qualche parola, che per eleganza lo separi) ne dittione congiuntiua dalla parola, con che vá congiunta, eccetto che in qualche occasione, che all'hora si metterà in fine del verso, ouero in vn verso solo (come dirò in fine del cap. 11.) & se pur in qualche verso non ci capisse il verbo, ò altra parola, che finisse la clausola; detto verbo, ò parola non si deue metter in principio del verso seguente, mescicando col principio dell'altra clausola, mà si deue metter in vn verso solo, cominciando poi l'altra clausola nel principio del verso seguente.

Della distanza da vna lettera all'altra, et da vna parola all'altra, & della ineguali tà delli versi. Cap. VI.

LA distanza da vna lettera all'altra sarà quanto da vna gamba della lettera H all'altra: Et perche non tutte le lettere hanno le

le gambe perpendicolari, non si deue pigliar la misura di sopra, ne di sotto, perche alcuna volta pigliandola di sopra, nella parte di sotto sarà troppo distanza, & alcuna volta pigliandola di sotto, sarà troppo nella parte di sopra, però non si deue hauer riguardo alla parte di sopra, ne alla parte di sotto, mà in mezzo, perche la distanza non s'intende in vna linea, mà in tutto lo spatio, che resta contenuto dalle lettere, & dalle due linee di sopra, e di sotto; & che la quantità d'vn spatio sia eguale all'altro, & che ciò sia vero si proua con il punto, che si fa trà vna parola, & l'altra, quale si fa in mezzo, considerando la quantità di tutto lo spatio, & non alla drittura della distanza di sopra, ò di sotto.

Et perche in alcune lettere, ancor che sia vicina vna all'altra, resta gran spatio, e quasi diforme; allora non solo si accostaranno, che quasi si tocchino, mà ancora si faranno tali lettere, alquanto più strette, per aiutar detto spatio, come LA. RA. TV. VT. TT. VV

La distanza da vna parola all'altra sarà vn quadro perfetto, ò di tal valore.

Si deue anco auertire, che (se si potrà) li versi non siano eguali di lunghezza, mà andar scherzando à guisa di Musica, perche, si come la Musica per la consonanza, & scherzo è grata all'orecchie, così tal'Inscrittione per il carattere, & positione delle lettere fuggendo l'egualità delli versi, deue esser grata all'occhi, & per bontà dell'oratione, & osseruatione deue esser grata alla mente: perche si come tre, ò quattro, ò più voci consonanti insieme, continuandole, ouero replicando troppo qualche bel passaggio, saranno ingrate all'orecchie, così detta egualità sarà ingrata all'occhi. Et ciò si deue fare anco perche sia più facile il leggere, perche repigliando l'altro verso, per la lunghezza l'occhio, sarà più aiutato essendo inequali, che eguali.

Et quando occorrerà che doi, ò tre versi siano di egual lunghezza, allora con meglior osseruatione che si potrà, si faranno le distanze maggiori, ò minori in vn verso, che nell'altro, per fuggire detta egualità, & li versi stiano in mezzo.

Perche in vn verso non si debbia far alcuna lettera maggior dell'altra. Cap. VII.

SOgliono alcuni nel principio dell'Oratione, ò di nome proprio far la lettera maggior dell'altra, & si fondano dall'vso, con quale si scriue, ò si stampa in carta; tal fondamento à mio parer è vano,

no, perche nello scriuere, ò stampar in carta, non solo si fanno migliari di lettere, mà migliari di parole, & anco di clausole: & se ciò non fusse aiutato con tali lettere più grandi, apportarebbe alquanto di confusione, e massime per l'equiuocationi: & in oltre facendo dette lettere più grandi, quali si chiamano Maiuscole, sonno d'altra qualità, ò carattere; si che si dicono Maiuscole, & Minuscole. Che se nelle lettere Minuscole si facesse la prima più grande con l'istesso carattere, sarebbe cosa molto brutta, come (verbi gratia) *Andreas*, ouero Andreas. mà nelle dette Maiuscole antiche non si muta qualità, ò carattere, & così essendo tutte d'vna qualità, ò carattere, non si deueno dire Maiuscole, & Minuscole, ò più Maiuscole, e manco Maiuscole, & anco non si scriue tanta diceria, che possa apportar molta difficoltà, qual difficoltà si aiutarà col partimento (come dirò nel cap. 11.) & ancora hauendo riguardo che tali lettere non hanno parte, la quale passi le due linee, di sopra, & di sotto, eccetto la lettera Q. è da considerare che tali lettere siano state ritrouate tali, acciò non habbiano da passare le due linee, perche, oltre alla sodisfattione, che deue dare all'intelletto, deue anco dare sodisfattione all'occhio, essendo come ornamento, ò fregio. Et se alcuna volta occorrerà scriuere in qualche fregio, & che le lettere possano venir grandi quasi quanto il fregio, come si farà alcuna lettera più grande dell'altre, non potendo? Et di questo hauemo l'essempio in molti luoghi antichi, & massime nel fregio del portico del Pantheon. Et se occorrerà in qualche inscrittione far le lettere talmente grandi, che l'interuallo da vn verso all'altro sia tanto poco, che volendo far alcuna lettera più grande, toccaria la parte di sotto del verso di sopra, come si può vedere nell'Archi trionfali, che l'interuallo è quanto vna testa della lettera, vel circa. & ancora essendo nel verso di sopra alcuna lettera Q. & che alla drittura della gamba venisse nel verso di sotto qualche lettera grande, toccaria la detta gamba, & così saria cosa ingrata all'occhio. Ingrata cosa saria anco in D. O. M perche la prima haurebbe da esser più grande, per esser nome proprio, & grande; & l'altre due più piccole, per esser qualità, nondimeno si fanno, & si deueno fare eguali. Et se in alcune Inscrittioni antiche si vede passar detta linea di sopra (parlando delle più eccellenti, alle quali ci douemo referire) non passa la prima lettera, quale, secondo l'opinione delli sopradetti, dourebbe passar, mà più presto l'vltima di qualche parola, & ciò si fa quando in fine della parola sonno due lettere I, ouero in qualche numero siano due, ò tre, ò quattro lettere I per fuggir quel la continuità di lettere simili, qual'è alquanto ingrata all'occhio, &

anco perche più facilmente si scorgano di lontano quante siano, perche più facilmente si scorgeranno essendone vna più grande, che tutte eguali,& in tal'occasione si fa l'vltima lettera più grande, e non la prima, mà non s'intende però che sia più grande, perche si fa della medesima larghezza dell'altre, hauendo da essere più larga, se hauesse d'hauer nome di più grande;& hauendosi da far questo (à mio parere) si farà quando passa il numero di due lettere II, & ciò farà quando significa numero ordinario, che altramente non può passar il numero di due lettere simili, non solamente della lettera I, mà ne anco dell'altre, & perciò non si vede d'altre lettere far la seconda più grande.

Si fa anco alcuna volta la detta lettera I più lunga, per dar luogo all'altre, hauendone bisogno per il poco sito, & ciò si fa ancora nella lettera T, mà non per questo s'intende maiuscola, perche non si fa in principio di parola, mà à mio parere non si farà à modo alcuno per la ragione detta di sopra.

Et quando occorrerà scriuere lettere, che denotino numero, perche non mi piace che si facci alcuna lettera più grande dell'altre, si potrà fare che non passi due lettere I, come si può vedere nel la carta delli numeri. Et se per tal ragione s'hauesse da fare l'vltima più grande s'haueria da fare anco nel numero, che significa trigesimo, tricentesimo, ò quadricentesimo, e simili. Dunque per le dette ragioni si faranno in ciascun verso tutte le lettere eguali. Et volendo alcuna uolta mostrare qualche nobiltà, ò preminentia, come in nomi proprij,& cognomi, si possono fare più grandi, mà mettere il nome,& cognome in vn verso. Il nome, cognome, & della patria. Il nome, cognome, della patria, & qualche proprietà, secōdo il sito.

Grata cosa farà anco, hauendo occasion di farlo, se si farà nel primo verso lettere maggiori del secondo; nel secondo maggiori del terzo (mà che poco si conosca la differenza)& seguitando di mano in mano insinche potrà.

Perche nelle breuiature non si debbia far alcuna lettera fuora, ò sopra alle due linee, che contengono il verso, nè linee, nè tagliature, di lettere, ò simili. C.VIII.

LE lettere sopradette da me nominate Magnifice le reputo come Prencipi dell'altre lettere. Et sicome le attioni,& costumi delli

delli Prencipi sonno, & deueno essere d'altra sorte, che della Plebe, così anco il modo di dette lettere deue essere d'altra sorte, che delle lettere nominate Minuscole. Imperoche il Prencipe deue far attioni nobili, & magnifice, & non abiette, come si comporta (non essendo imputato à viltà) alla Plebe. Et se alcun Prencipe facesse alcuna cosa abietta concessa alla Plebe, mancarebbe di Magnificenza, e darebbe scandolo. (come verbigratia) Il Prencipe, e massime andando in Publico deue andar vestito che mostri grauità, & non leggierezza. Deue andar di giorno, e non di notte. Accompagnato, e non solo: Accompagnato da Nobili, e non da Ignobili. Per strade publiche, e non per vicoli. Andar portato, e non appiede. Andar à passo moderato, e non correndo. & simili.

Alla Plebe è concesso l'andar vestito, che denoti leggierezza. Andar di notte. Solo. Per vicoli. Appiede, Et correndo. Et vsar molt'altre cose abiette, che vsandole vn Prencipe mancarebbe affatto della sua reputatione, & vsandole alcuno della Plebe non mancarebbe però del suo grado, mà ne anco acquistarebbe. Et se alcuno della Plebe vsasse alcuni modi nobili, non solo non acquistarebbe biasmo, mà acquistarebbe honore. Et si come l'Ignobile può vsar modi nobili, & il Nobile non può vsar modi ignobili, così anco con le lettere nominate Minuscole si può vsar modo nobile, mà non con le Magnifice vsar modo ignobile.

Le dette lettere per la sua bellezza, & anco per l'Antichità; & perche con tal carattere si costuma à scriuere in memorie regie, & nobili, sonno Nobili, & Magnifice, & però non è lecito vsarle ignobilmente, come si fa nelle lettere Minuscole nominate Corsiue (che nelle formate non si vsa) e però non si deue pigliar l'esser più per le lettere Magnifice dal più basso stile, nelle quali Minuscole corsiue si comportano molte cose per qualche causa, come per fretta si scriuerà non solo con carattere nominato Corsiuo, mà anco con lettere, che per il carattere, & per le fantastiche breuiature, sonno difficili ad esser intese, nondimeno à chi le scriue gli basta, purche lui l'intenda, non si curando che altrui l'intenda, & perche non hanno d'andar in Publico. Et alcunauolta è occorso ad alcuno scriuere talmente infretta, che doppò pochi giorni l'istesso Scrittore non l'hà inteso. Et se pur alcuna scrittura simile si producesse (come si suol dire) in Publico, non intendo per questo che sia andar in Publico, come le dette Magnifice, perche in tal'atto basta solo l'intendere che voglia dire tal scrittura, non facendo à proposito il bel carattere, perche visto che sia quello, che importa, si serra tal scrittura, & non si può veder continuamente da tutti, & à chi non importa non si cu-

esta di saperlo. mà tali Inscrittioni publice, non solo si lasciano veder continuamente, mà anco danno occasione di esser lette, dando sodisfattione alli Lettori, per bontà dell'Oratione, & Osseruatione, & per il carattere, & positione. (com'hò ditto di sopra) & non è lecita scusa il dir d'hauer hauto fretta nelle lettere Magnifice, & però non si deueno vsar li modi, che s'vsano da alcuni, nelle lettere Minuscole, poiche anco alcuni hanno vsato in dette Minuscole modi nobili, e senza breuiature, come si vede in alcune stampe, e massime d'Aldo Manutio. Che brutta cosa saria se in qualche memoria Regia si scriuesse con dette lettere Magnifice & simili? & anco vn certo carattere che si vsa per dire & cetera? e pur con lettera Minuscola si costuma, oltre che quel tiro verrebbe à toccar le lettere di sotto, & quelle letteruzze toccariano le lettere di sopra, perche lo spatio da vn verso all'altro il più delle volte è poco, perche non vi è parte, che auanzi le due linee, (com'hò detto di sopra) com'interuiene nelle lettere Minuscole, che alcune hanno le gambe, che passano le due linee, & perciò si fa lo spatio grande; & molti fanno vn tiro nella gamba della lettera d. così đ per dè. nella gamba della lettera p. così p volendo che dica per. nella gamba della lettera q. q; per que, & molt'altre breuiature, le quali non solamente sariano bruttissime in tali lettere Magnifice, mà anco sonno brutte in lettere Minuscole, come anco 7ber. 8ber. 9ber. xber. Et ancora certi caratteri che dinotauano con. rum. bus. che s'vsauano in lettere Minuscole sonno dismesse affatto per la sua bruttezza, nódimeno l'hò visto in lettere Magnifice moderne, così anco vn numero, qual staua così A N N O I S S O. con carattere d'alfabeto, e non d'abaco, volendo imitar l'abaco moderno, ò minuscolo. & non sò doue il Scrittore l'habbia potuto veder in memoria Antica. & non hauendolo visto (e quando ben l'hauesse visto, hauerebbe douuto considerare ciò non esser di buon maestro, & far come dice il prouerbio. Pigliar la rosa, e lassar la spina) è da credere che habbia voluto mesticar le lettere Nobili con l'Ignobili. & questo l'assomigliarei (verbigratia) ad vn Prencipe, ò altra persona nobile, che portasse il vestimento di drappo rappezzato; ouero con qualche giunta di panno, ò di tela: e tanto più brutta cosa sarà hauendo luogo di scriuere le parole distese, il far breuiature simili, e massime in alcune parole, che non comportano breuiature, non solamente fatte con mala osseruatione, mà ne anco con buona. Si vede ancora che alcune persone ignobili, & anco per l'esercitio volendo far qualche mostra in Publico, si sforzano per quel giorno di comparire con vestiti nobili, & andando ordinatamẽte. Così anco scri-

uendo

uendo in carta qualche cosa nobilmente, si vsa à scriuere senza le dette breuiature, ancorche si scriuesse con lettera Cancellaresca, e tanto più con lettera formata. Quanto più adunque si deue con dette lettere Magnifice? Dunque lo spatio da vn verso all'altro, non si deue ingombrar con cosa alcuna, quale spatio deue esser dui terzi della lettera, mà, secondo il sito del luogo, taluolta sarà più, e taluolta manco. Ne si deue far alcuna lettera dentro all'altra.

Come si debbiano far le breuiature. Cap. IX.

LE breuiature si fanno per il poco luogo, & in alcune parole, le quali ancorche breuiate, siano facilissime ad esser intese, perche brutta cosa è breuiare, hauendo luogo di scriuer distesо, & massime in parole, che non comportano, & si deue scriuere seguitamente, e finendo in consonante, & non interlassando alcuna lettera con farci l'ultima, come alcuni fanno con mala osseruatione, così EPVS. per EPISCOPVS. hauendo da esser così EP. ouero EPISC. CARLIS per CARDINALIS. hauendo da esser CAR. ouero (che à mio parere sarà meglio) CARD. perche essendo due consonanti, si deue finir nella seconda, & quando significa pluralità CARDD. & simili raddoppiando la consonante, & può seruir per altri casi.

Li nomi proprij non si deueno breuiare, se non sonno composti, ouero chiari ad esser intesi, e massime di persone principali, & allora si farà la breuità nel principio, comè M. AVRELIVS. M. ANTONIVS. e simili. mà volendo scriuer distesо, si deue scriuer vnito, perche altramente dinotaria esser dui nomi, perche, ancorche sia composto di dui nomi, s'intende di vno, qual'è indiuiduo, come anco si vsa ragioneuolmente in altri vocaboli composti. Quando occorrerà alcuna parola, nella quale siano due, ò tre, ò più consonanti, e massime due simili, si deue finir nell'vltima, com'hò detto di sopra, verbigratia, doctiss. per doctissimus, e non doctis. Doct. per doctori, e non doc. Summ. pontifex. e non Sum. pontifex. perche anco sum. sarebbe amfibologico. & simili. & ancora in molt'altre parole s'incorreria in equiuocatione, ouero amfibologia. auertendo che per auanzar vna lettera, ò due non si deue breuiare. QVE, che significa ET si può breuiare. mà QVAE non si deue breuiare. Li nomi anco appellatiui composti, non si deueno diuidere, facendo la breuità in principio, come P. MARTYR per PROTHOMARTYR. P. P. FECTVS. per PROPRAEFECTVS.

alcuni

alcuni anco hanno fatto in nominatiuo PROPRAEFECTO PROREGE. e fimili; credendo che quella dittione *Pro*. habbia da feruir all'ablatiuo, e non confiderando che effendo compofto deue effer declinabile. Le quattro parti dell'Oratione indeclinabili non fi deueno breuiare, eccetto QVE, che fignifica ET. laqual dittione fi pone in fine, & congiunta con qualche parola. come SENATVS. POPVLVSQ. ROMANVS, e quando farà breuiato non fi deue metter in fine del verfo, mà occorrendo in fine, fi deue far difteſo: perche altramente la gamba del Q impediria. auertendo che la gamba del Q non fi deue far fempre d'una lunghezza, perche la punta deue fempre andar à finir in luogo, che non troui alla fua drittura alcuna gamba di lettera, & queſto farà à difcretione del buon Scrittore. Auertendo anco che Q. ouero Q V E. che fignifica E T. fi deue metter dopò parola finita, & non dopò parola breuiata, come, verbigratia. AMANTISSIMVSQ. & non AMANTISS.Q. così ancora IVRIS VTRIVSQ. & I.V. & non I. V. Q. ouero I V R. VT.Q. fe ben fi coftuma S.P.Q.R. che in ciò fi comporta, anzi ftarebbe male altramente, perche è cofa principale, e poi ogni lettera vol dir vna parola. e tali lettere à mio parere deueno ftar in vn verfo folo, che facendo altramente in vn fcudo d'arme (che perciò credo che fia ftato breuiato così) l'occhio non reftarebbe fodiſfatto.

Li Verbi non fi deueno breuiare, fe non fuffe qualche verbo chiariſsimo ad effer intefo, come P O S. ouero P. per P O S V I T, & in plurale POSS. ouero P P. F. per FECIT. & in plurale FF. ouero FECC. F. C. per FIERI CVRAVIT, & in plurale F. CC. P.C. per PONI CVRAVIT. & in plurale P. CC. D. per DICAVIT. & in plurale D D. e fimili, quali verbi così breuiati fi fogliono mettere il più delle volte in fine, ò in vn verfo folo, & quando faranno due lettere fole, ò tre al più in vn verfo folo. (come verbigratia H. S. E. che vol dire HIC SITVS EST) allora fi faranno vn poco più grandi dell'altre, perche effendo fole in vn verfo, non dariano fodisfattione, effendo della grandezza dell'altre.

Sonno alcuni, che fanno in vn verfo, & anco nel primo (che è peggio) tutte le parole breuiate; per il che non fi può intendere, fe non fi feguita di leggere il fecondo, & forfe tutta l'Infcrittione, & queſto mi par brutta cofa, che le prime parole habbiano da effer portate dalle feconde, ò dall'vltime, perche in vltimo può effer vn verbo, che regga le prime. mà le feconde hanno da effer portate dalle prime. come (verbigratia) C L E M. V I I I. PONT. M A X. la prima hà da effer diftefa, & non breuiata, perche effendo tutte

breuiate, non si potrebbe alla prima lettura assicurare in qual caso fussero poste tali parole, perche in quattro casi almeno potrebbeno stare. come CLEMENS EREXIT. CLEMENTIS ANNO CLEMENTI DICATVM. & CLEMENTE SEDENTE.

Occorrerà alcuna volta vn nome proprio, che volendolo breuiare farà equiuoco con qualch'altra parola finita, & allora non si deue breuiare, come HONOR per HONORIVS. & finalmente tutte le parole, che breuiate equiuocano, non si deueno breuiare. Il genitiuo plurale delli nomi della prima declinatione, & de alcuni della seconda si possono breuiare, perche non equiuoca con parola finita, come *Poetar.* per *Poetarum*. *Libror.* per *Librorum*, che altro non si può considerare, che possa dire. Et il datiuo, & ablatiuo della terza, quarta, & quinta si può breuiare, perche non si può considerare, che altro possa dire, che quel che deue dire, come PATRIB. FLVCTIB. DIEB. Il genitiuo plurale della terza declinatione d'alcune parole non si deue breuiare, come alcuni fanno; perche equiuoca con parola finita, come MINOR DOCTOR. PRAEDICATOR. PRIOR. MAIOR. & simili.

Perche li punti si debbiano fare trà ogni parola, & l'altra. Cap. X.

EVsanza nelle scritture di molte parole, per aiutar l'intelletto, di far punti, dui punti, virgole col punto, accenti graui, & accenti circonflessi, & ancora interrogationi. mà nelle lettere Magnifice non è necessario, perche s'intende senz'essi, facendo il partimento con buona osseruatione; & non essendo necessario non si deueno fare, perche apporta bruttezza. Mà li punti assoluti trà vna parola, e l'altra si deueno fare per due cause. vna è, che tali lettere sonno di tal sorte, che, ancorche siano vicine, resta spatio conueniente, perche di lontano si possano leggere facilmente, & così li spatij da vna parola all'altra essendo poco più che trà vna lettera, e l'altra, darebbe confusione; & però si deueno fare detti punti. l'altra causa è, perche volendo far le lettere più grandi che si possa, occorrerà taluolta in vn verso per mantener la grandezza, verrebbe tal vicinanza, che senza punti daria confusione, come TVAVTEM, e simili, & ancora in simil versi per fuggir l'Amfibologia. come VIDI CIVITATEM SANCTAM A DEO PARATAM. Per conoscer ancora alcuni nomi se sonno composti, ò semplici. come

PER-

PERACTA.INSCRIPTIS. BENEDICTVM. INFRASCRIPTVM e simili. Li punti dunque si deueno fare trà vna parola, e l'altra, e non in fine di verso, ne d'oratione perche non essendo altro dopò l'vltima parola, credo che ciascuno possa considerare, che l'oratione sia finita, ancorche non ci sia il punto.

Come si debbia compartire la scrittura. Cap. XI.

PRima che si compartisca la scrittura, ouero distribuiscano le lettere, si deue considerar il luogo di che forma sia, & considerata tal forma, veder se ci può venir vna clausola, ò due, ò mezza con maggior grandezza di lettere che si possi, empiendo tutto il sito con tutta la scrittura, perche tal luogo è fatto per la scrittura, e non per altro, e però si deue cercar occasione, che tutto sia ingombrato di lettere, ouero di versi, e non come alcuni fanno con poca consideratione, che hauendo il luogo, nel quale si possono far lettere grandi con buona osseruatione, nondimeno fanno lettere piccole, & con mala osseruatione, facendo restar gran spatio di sotto, nel quale hanno poi fatto qualche fogliame, ò grottesco; il che mi pare cosa tanto abietta, che ne anco in carta si deueria vsare; qual fogliame, ò grottesco toglie anco la nobiltà alla Scrittura. Anzi si deue cercar occasione di far venir il sito più grande, che sia possibile contenuto da quattro linee rette, e non con resalti, ò scherzi, ch'entrano, fuor di proposito in detto sito, credendo di fargli ornamento, perche l'ornamento hà da star fuora di esso sito, qual sito deue restar netto da ogn'altra cosa, che da lettere. E ben vero che alcuna volta può occorrere, che qualche sito con resalti venisse à proposito con li versi. cioè nella parte larga s'incontrassero li versi lunghi, & nella parte stretta li versi corti, mà volendo far questo bisogna prima far la scrittura, perche altramente, tornando bene, saria accaso, & facendo così accaso. potria alcuna volta incontrare, che nella parte larga venissero li versi corti, & nella parte stretta venissero li versi lunghi; il che saria brutto vedere.

Li versi si deueno compartire in modo, che non facciano amfibologia, & che il fine d'vna clausola, ouero il verbo principale non sia nel principio dell'altro verso. come (verbigratia)

Reginam pulchram fulgentem coronam auream comam cingentem in capite venustate gestantem admiror.

Questa clausola può hauer molti sensi secondo il partimento,

C 2 anzi

anzi ancora in lettera minuscola saria necessario di far il partimento nel modo sopradetto, che altramente saria modo amfibologico, perche non si può aiutar con virgole, essendo vna clausola sola, ouero aiutarla con virgole impropriamente.

Così ancora.

Reginam coronare nolite differre
bonum est
& si vos omnes assenseritis
ego non contradicam. hà vn senso.

In quest'altro modo ne hà vn'altro.

Reginam coronare nolite
differre bonum est
& si vos omnes assenseritis
ego non
contradicam

Et se il sito sarà stretto, si tenirà quest'altro modo (verbigratia) secondo il primo senso.

Reginam coronare
nolite differre
bonum est
& si vos omnes
assenseritis
ego
non contradicam.

Secondo il secondo senso,

Reginam
coronare nolite
differre bonum est
& si vos omnes
assenseritis
ego non
contradicam.

Così ancora

Sanctus Iacobus
maior apostolus hà vn senso, &
Sanctus Iacobus maior
apostolus. ne hà vn'altro.

Però è necessario di star molto auertito, che nel compartire, ò distribuire le lettere, la scrittura non muti senso.

E d'auertire ancora quando saranno dui, ò tre nomi proprii, di cercar occasione, che tutti vengano in principio di verso, mettendo an-

do anco la ditione ET in fine del verſo con l'interuallo maggior dell'altri. Et ſe occorreranno molti nomi proprij ſi faranno le prime lettere tutte al paro, mettendo, com'hò detto, la dittione ET in fine del penultimo nome, acciò tutti vengano al paro.

Come ſi debbiano far li diſtongi, & che non ſi debbiano congiungere lettere. Cap. XII.

NEllo ſtampare, & ſcriuere in carta è vſanza di congiungere le due lettere, che fanno il diſtongo, ouero con vna virgoletta ſotto attaccata; ilche ſi fa per le cauſe dette di ſopra; mà nelle lettere Magnifice nõ ſi deueno congiungere per le ragioni anco dette di ſopra. & per vn'altra, qual'è, che volendo congiungere due lettere, è neceſſario dar deſgratia à vna, ſi come Æ. la lettera A viene à eſſer fuor di ragione, perche pende, & volendo far che ſtia dritta la lettera A. ſarà fuor di ragione la lettera E. & così ancora il diſtongo OE ſarà più diforme eſſendo congiunto, perche la lettera O è curua, & la gamba della lettera E è dritta, e così s'accordano manco che le due prime, e di più perderia la Nobiltà. Et hauendo gl'Antichi fatto le lettere delli diſtongi ſeparate, & non congiunte, è da credere, che anco ſi proferiſſero, come anco hora ſi proferiſce *Michael*, *Raphael*, & ſimili; mà li Moderni, per dinotare la preſtezza, ò breuità della pronuntia delle due lettere, che fanno due ſillabe, l'hanno congiunte, ſcriuendo con lettera minuſcola, facendo di due ſillabe breui, vna longa, come ſi può conoſcere nello ſcandire, che volendo ſcriuere *Michael* ſarà piede dattilo, & volendo ſcriuere *Michæl* ſarà ſpondeo, che tanto ſeruirà vno, come l'altro, come ſi vede anco nel valore delle note della Muſica. Si vede anco, che ſi ſcriue heic. queis. & ſimili. nondimeno ſi proferiſce hic, & quis, & à neſſun modo ſi poſſono congiungere, che ſi conoſcano le due lettere. Si ſcriue ancora *Sanĉta Magdalena*, & ſimili; nondimeno ſi proferiſce *Santa Madalena*: & ſe pure ſi proferiſce il c. ouero il d. ſi proferiſce in modo, che appena ſi comprende, & non ſi poſſono congiungere. Però molte parole ſi pronuntiano in vn modo, & ſi ſcriueno in vn'altro. Si vede anco che li Greci non congiungono alcuna lettera maiuſcola per diſtongo, ne anco minuſcola, eccetto che ο υ. mutandogli carattere, come ſe l'ο ſteſſe ſotto all'υ. così ȣ. pronuntiandone vna ſola, ſecondo l'vſo, mà ſecondo il douere s'hanno da pronuntiar tutte due nel modo ſopradetto. eſſendo che diſtongo vol dire doppio ſuono, cioè di due lettere: & hauendo da eſ-

ser doppio suono, bisogna anco che nel proferire si sentano tutte due. Così ancora è brutta cosa non solamente scriuere in carta, mà anco in dette lettere Magnifice congiungere altre lettere come S V N oltre ch'è fuor di ragione, perche la gamba del T è manco del douere, & volendo fare secondo il douere, sarà più quella dell' N. & se ciò fusse concesso, si potrebbe anco scriuere M EM per M E V M. perche nell'M è contenuto l'V. & anco SIMLE. ouero SIME per SIMILE. imperoche la gamba dell'M ouero dell'L potria seruire per I. & ancora nel secondo la gamba dell'M potria seruir per I. & essendo anco l'L incluso nell'E. Per non perder dunque la Nobiltà, ò Magnificenza, non si deueno congiungere, ne si deue far la virgoletta sotto.

Perche alcuni nomi proprij composti si debbiano scriuere congiuntamente, e non separati. Cap. XIII.

SOnno alcuni nomi proprij così de luoghi, come di persone, quali sonno composti con sustantiuo, & adiettiuo, & alcuni fanno declinabile, non solo l'adiettiuo, mà anco il sustantiuo, facendoli anco separati, e così gli fanno mutar senso, come verbigratia *Castrum nouum. Villa noua. Terra noua. Sancta Agatha.* e simili. Imperoche bisogna vedere, che nome sia stato il primitiuo, & secondo quello far il Latino, e non referirsi al deriuatiuo, & se pur si volesse referir al deriuatiuo, ò che così composto sia sempre stato da principio, si deue far congiunto, & il primo indeclinabile, perche altro vol dir in vn modo, & altro in vn'altro, verbigratia (in genitiuo per più chiarezza) *Castri noui. Villæ nouæ. Terræ nouæ. Sanctæ Agathæ*, e simili, vol dir altra cosa che *Castronoui Villanouæ. Terranouæ. Santagathæ.* e di questo ne darò vn'autorità chiarissima, qual'è *Sacrosanctæ Lateranensis Ecclesiæ*, e non si dice *Sacræ sanctæ.* &c.

Così ancora nelli nomi proprij di persone, come *Banauenturæ*, e non *Bonæ uenturæ*. e simili.

Mi pare à proposito ancor di dire di certi vocaboli, che alcuni vsano impropriamente, come *Ducissa. Principissa. Abbatissa*, quali non sonno Latini, e non sanno che si declina *hic, & hæc Dux. hic & hæc Princeps*, & in vece de *Abbatissa, Antistita*, e poi si potrebbe più presto dire *hic, & hæc Abbas*, che *Abbatissa*. Però bisogna auertir molto bene in simili nomi, per non incorrere in qualche improprietà.

Come

Come si debbiano vsar li Cognomi. Cap. XIV.

LI Cognomi, secondo il mio parere, deueno essere adiettiui, se si potrà, e se non, vsarli in modo, che si possano intendere tali. Et perche li Cognomi, e maßime li Moderni deriuano dal Volgare, però alcuni deueno ritener tal voce, perche altramente mutariano senso. Come (verbigratia) *Iacomo Boncompagni*, e non *Boncompagno*, & in Latino *Boncompagnius*, e non *Boncompagnus*, ne *Bonus socius*. *Americo Capponi*, e non *Cappone*, & in Latino *Capponius*, e non *Capus*, ne *Capo*. *Hortensia Cinquina*, e non *Quinquina*.

Il Cognome de *Boncompagni*, e simili, si può intendere de dui adiettiui; perche *Compagno*, si può attribuire ancora al feminino, & al neutro, e però de tutto il Cognome si può fare adiettiuo, mà quando sarà composto di adiettiuo, e sustantiuo, il più delle volte bisognarà che sia indeclinabile, come (verbigratia *Liuia Belladonna*. in genitiuo per più chiarezza in Latino si dirà *Liuiæ Belladonna*, e non *Liuiæ Pulchræ mulieris*; ouero si potrà dire, *hic, & hæc Belladonna*, genitiuo *huius Belladonnæ*, perche l'adiettiuo, quale deue esser indeclinabile da forza d'adiettiuo al sustantiuo, essendo composto, ouero dicendo in Volgare *Belladonni* si dirà *Belladonnius Belladonnia Belladonnium*, come anco si vsa *Piccolomineus*, che in Volgare si dice *Piccolomini*, e non *Piccolhomo*. così ancora quelli, che vengono da verbo, e nome, come *Pelagatti*, *Bagnagatti*. *Bentiuenga*, e simili.

Li Cognomi ancora, che deriuano dalli adiettiui si deuono mutare, (verbigratia) *Antonio Bono*. *Paolo Santo*. *Pietro Bello*. ancor che alcuni così li dicano, nondimeno si deueno dire. *Antonio Boni*. *Paolo Santi*. *Pietro Belli*. & in Latino *Antonius Bonius*. *Paulus Sanctius* *Petrus Bellius*. e non *Antonius Bonus*. *Paulus Sanctus*. *Petrus Pulcher*. e simili.

Sonno ancora alcuni nomi adiettiui possesiui, quali vengono da sustantiui fatti da adiettiui, e perche detti nomi adiettiui possesiui, volendoli proferir come li primi adiettiui, haueriano altro senso, che quel che deueno hauere, però bisogna far vnaltro adiettiuo, come (verbigratia.) *Collegium Clementinum*. e non *Clemens*, ne *Clementium*, per fuggir l'equiuocatione.

Sonno ancora alcuni Cognomi, quali vengono da alcune patrie. come *Giouanni Romano*. direi *Giouanni Romani*, & in Latino *Ioannes Romanius*, e non *Romanus*.

Li cognomi, che deriuano dalli sostantiui, si deueno far adiettiui, e non proferirli come sostantiui. (verbigratia) *Felix Columna*, à mio

mio parere si dirà. *Felix Columnea*, ò *Columnia*. e simili; perche altramente il sostantiuo pareria adiettiuo, & l'adiettiuo sostantiuo. Così ancora quelli, che deriuano da cose animate, come *Faustina Vaccea*, ouero *Vaccbea*, ò *Vacchia*, e non *Vacca*. E simili.

Li Cognomi ancora, che deriuano da nomi proprij, si deueno far adiettiui, come *Peruschus Peruschius*, e non *Peruschus Peruschus*. *Alexander Rinaldius*, e non *Rinaldus*. *Vincentius Marcellius*, e non *Marcellus*, e simili. perche pareria che fussero dui nomi, ouero il medesimo replicato.

Perche li Cognomi si debbiano mettere immediate doppo il Nome. Cap. XV.

LI Cognomi si deueno mettere immediate doppo il Nome, & non doppo il Nome metter qualche grado, e doppo detto grado il Cognome (come alcuni vsano) perche il Nome, & Cognome sonno essentiali, & il grado è come accidente, quale si può remouere dalla persona, e di più il Nome, & Cognome sonno prima, che'l grado, e però si deueno metter prima, & se qualcuno dicesse, che alcuno nasce Prencipe, & senza nome, e però è prima il grado, che'l Nome: rispondo, che se ben nasce senza Nome, non s'intende però che nasca senza Nome, perche se non l'hà in atto, l'hà in potestà, e poi si vede che si nasce con il Cognome, & se tal ragione valesse, haueria da star prima il Cognome, che il Nome; però dunque il Cognome hà da precedere al grado; & di più hà da precedere anco la patria, che ancora è prima, & più essentiale, che'l grado. Se si hauesse da dire di dui, ò tre, ò più Cardinali, malamente si potria accommodare che il grado fusse prima che il Cognome. verbigratia. *Benedictus Iustinianus, & Petrus Aldobrandinus Cardinales*, (come stà nella sepoltura del Cardinal Toledo) e se si hauesse da metter prima il grado, che'l cognome (secondo l'opinione d'alcuni) bisognaria dire. *Benedictus Cardinalis Iustinianus, & Petrus Cardinalis Aldobrandinus*. il che staria male, oltre che *Benedictus* potria parer adiettiuo.

Si vsa ancora in Volgare dire prima il grado, che'l Nome, anzi molti dicono il grado, e doppo il Cognome, lassando il Nome, il che saria brutta cosa tener tal modo in Latino, e massime in memorie publice, come (verbigratia) in Volgare si dirà. *Il Granduca di Toscana*, senza Nome, & Cognome, mà in memorie publice si dirà *Ferdinandus Medices*, ouero *Mediceus Magnusdux Hetruriæ*. Et la ragione è che in Volgare si vsa nel modo sopradetto, perche essendo viua la

per-

perſona principale, & vnica, de chi ſi parla, non s'intende d'altra, perche altra non vi è, & però ſi vſa in parlare, e non in ſcrittura, mà in memoria publica ſi dirà il Nome, e Cognome prima, acciò ſi ſappia, e maſsime dopò molt'anni, di chi è la memoria eſſendone ſtati molti, & di più ſi mette il numero ordinario per più chiarezza. Si vſa ancora in Volgare dire (verbigratia) *meſſer Pietro*, *meſſer Paolo*. *Compar Pietro*, *Compar Paolo*. il che ſaria bruttiſsima coſa in Latino, & in memoria publica. Però altro modo ſi deue vſar in ſcrittura, e maſsime publica, che in parlare.

E' ben vero che nelli nomi delli Santi precede il nome della Santità, perche tal nome è come proprietà, ò epitheto di perſone, qual proprietà è immobile, e tali nomi ſonno come nomi compoſti, & io li ſcriuerei congionti, e non ſeparati, ſe già non ſi ſcriueſſeno breuiati, come anco ſi deueria ſcriuere (verbigratia) *Giouanpietro Giouanpaulo. Granduca. Granmaſtro*, & ſimili. Si dice ancora (verbigratia) *Generale di Santachieſa*, che è tutto vn nome, & è proprio, & non ſi dice *della Santa chieſa*, ne *della Chieſa ſanta*, & ancora *Santamadrechieſa*, ouero in Latino *Sanctamaterecclesia* lo ſcriuerei congionto, e volendolo ſcriuere breuiato ſi farà S. M. E. & ſimili.

Perche nelli fregi intorno alli tondi in mezzo alle Cuppole ſi debbiano fare le lettere con li piedi verſo il centro. Cap. XVI.

NAſce diſparere nello ſcriuere intorno alli tondi delle cuppole, imperoche l'opinione d'alcuni è che ſi debbiano ſcriuere le lettere con il capo verſo il centro, contro l'opinione di molt'altri, dando queſta ragione, che cominciando da Terra andando in sù, ogni coſa ſi hà da veder in piede, cioè con li piedi in giù, & io in cõtrario di ciò dico, che è vero, che ogni coſa s'habbia da vedere con li piedi in giù, mà però quel che ſta dentro à qualche ornamento, come di cornice, mà non già l'ornamento della cornice. perche ſe (verbigratia) ſi voglia far in muro qualche cornice di forma quadra, ò tonda, ò di qualch'altra forma, nel fregio della quale ſiano per ornamento cherubini, ò gigli, ò altra coſa, che habbia il deſopra, & il deſotto, io credo che ognuno concederà che tal coſe ſi facciano con le parti di ſotto verſo il didentro. Hora preſopponendo di metter tal ornamento, ò cornice in mezzo, ſenza dubio che le parti di ſotto ſtaranno verſo il centro, e ſe alcuno diceſſe che quella cornice è il

fine della Cuppola, e che doppo quello non vi è cosa alcuna, & che però si hà da intendere cha sia disopra, rispondo che vi è la lùce, che è di grendissima importanza, per laquale è fatto tal'ornamento, e se pur non vi fusse luce, si farà dentro alcuna cosa, come di pittura, per laquale si rappresenta che ci sia la luce, come anco rappresentano tutte le pitture, che si finge, che vi sia vn'apertura, ò fenestra, per la quale si vegga quel che rappresenta. Si vede anco nelle monete, & medaglie, che le lettere sonno con li piedi verso il centro, perche si hà rispetto à quel che è in mezzo, così anco in detti tondi si hà d'hauer rispetto à quel che è in mezzo, che è la luce, & poi anco si ha d'hauer riguardo à quel che è più grato all'occhi, poiche si vede che il più vsano con li piedi verso il centro non pensando alla ragione. Per le dette ragioni dunque le lettere si deueno fare con li piedi verso il centro.

Molt'altre cose si sarian possuto dire, mà l'intelligente Lettore per quel che s'è ditto (occorrendo) le potrà considerare.

Ordine Antico di Lettere Numerali.

I	1	XXX	30	$\overline{V}$	5000
II	2	XXXX	40	$\overline{VI}$	6000
III	3	L	50	$\overline{VII}$	7000
IIII	4	LX	60	$\overline{VIII}$	8000
V	5	LXX	70	$\overline{VIIII}$	9000
VI	6	LXXX	80	$\overline{X}$	10000
VII	7	LXXXX	90	$\overline{XX}$	20000
VIII	8	C	100	$\overline{XXX}$	30000
VIIII	9	CC	200	$\overline{XXXX}$	40000
X	10	CCC	300	$\overline{L}$	50000
XI	11	CCCC	400	$\overline{LX}$	60000
XII	12	D	500	$\overline{LXX}$	70000
XIII	13	DC	600	$\overline{LXXX}$	80000
XIIII	14	DCC	700	$\overline{LXXXX}$	90000
XV	15	DCCC	800	$\overline{C}$	100000
XVI	16	DCCCC	900	$\overline{CC}$	200000
XVII	17	M	1000	$\overline{CCC}$	300000
XVIII	18	$\overline{II}$	2000	$\overline{CCCC}$	400000
XVIIII	19	$\overline{III}$	3000	$\overline{D}$	600000
XX	20	$\overline{IIII}$	4000	$\overline{DC}$	600000

DC

$\overline{DCC}$	700000	$\overset{c}{L}$	5000000	$\overset{c}{\overset{c}{XX}}$	200000000
$\overline{DCCC}$	800000	$\overset{c}{LX}$	6000000	$\overset{c}{\overset{c}{XXX}}$	300000000
$\overline{DCCCC}$	900000	$\overset{c}{LXX}$	7000000	$\overset{c}{\overset{c}{XXXX}}$	400000000
$\overset{c}{X}$	1000000	$\overset{c}{LXXX}$	8000000	$\overset{c}{\overset{c}{L}}$	500000000
$\overset{c}{XI}$	1100000	$\overset{c}{LXXXX}$	9000000	$\overset{c}{\overset{c}{LX}}$	600000000
$\overset{c}{XII}$	1200000	$\overset{c}{C}$	10000000	$\overset{c}{\overset{c}{LXX}}$	700000000
$\overset{c}{XIII}$	1300000	$\overset{c}{CC}$	20000000	$\overset{c}{\overset{c}{LXXX}}$	800000000
$\overset{c}{XIIII}$	1400000	$\overset{c}{CCC}$	30000000	$\overset{c}{\overset{c}{LXXXX}}$	900000000
$\overset{c}{XV}$	1500000	$\overset{c}{CCCC}$	40000000	$\overset{c}{\overset{c}{C}}$	1000000000
$\overset{c}{XVI}$	1600000	$\overset{c}{D}$	50000000	$\overset{\bar{c}}{C}$	10000000000
$\overset{c}{XVII}$	1700000	$\overset{c}{DC}$	60000000		
$\overset{c}{XVIII}$	1800000	$\overset{c}{DCC}$	70000000		
$\overset{c}{XVIIII}$	1900000	$\overset{c}{DCCC}$	80000000		
$\overset{c}{XX}$	2000000	$\overset{c}{DCCCC}$	90000000		
$\overset{c}{XXX}$	3000000	$\overset{c}{\overset{c}{X}}$	100000000		
$\overset{c}{XXXX}$	4000000				

Et

Et perche in alcuni numeri vna certa continuità di tre, ò quattro lettere può apportare alquanto d'ingratitudine all'occhio (come hò ditto nel cap. 7.) si potrà moderare, ouerò breuiare nel modo di sotto notato, essendo che mettendo il numero minore auanti al maggiore, vol dire tanto manco del maggiore, quanto quello, che gli è auanti; E ben vero che nel numero, che significa tre, ouero terzo, si faranno tre lettere simili, ma l'hò posto breuiato, mostrando che si può fuggir il far tre lettere simili.

3——IIV	13——XIIV	28——XXIIX	80——XXC
4——IV	14——XIV	29——XXIX	90——XC
8——IIX	18——XIIX	30——XXL	
9——IX	19——XIX	40——XL	

Si potranno fare ancora li numeri, che significano migliari, ò millesimi, nel modo qui sotto notato.

1000. M. CIↃ. ↀ. $\overset{\text{M}}{\text{I.}}$ $\overset{\text{CIↃ}}{\text{I.}}$ $\overset{\text{ↀ}}{\text{I.}}$

5000 DↃ. IↃↃ. $\overset{\text{M}}{\text{V.}}$ $\overset{\text{CIↃ}}{\text{V.}}$ $\overset{\text{ↀ}}{\text{V.}}$

10000 CMↃ. ↃMC. CↀↃ. CCIↃↃ. $\overset{\text{M}}{\text{X.}}$ $\overset{\text{CIↃ}}{\text{X.}}$ $\overset{\text{ↀ}}{\text{X.}}$

50000 DↃↃ. IↃↃↃ. $\overset{\text{M}}{\text{L.}}$ $\overset{\text{ↀ}}{\text{L.}}$ $\overset{\text{CIↃ}}{\text{L.}}$

100000 CCMↃↃ. CCↀↃↃ. CCCIↃↃↃ. $\overset{\text{M}}{\text{C.}}$ $\overset{\text{ↀ}}{\text{C.}}$ $\overset{\text{CIↃ}}{\text{C.}}$

500000 MↃ.ↀↃ.CIↃↃ.DↃↃↃ.IↃↃↃↃ. $\overset{\text{CM}}{\text{V.}}$ $\overset{\text{Cↀ}}{\text{V.}}$ $\overset{\text{CCIↃ}}{\text{V.}}$

1000000 CCCMↃↃↃ. CCCↀↃↃↃ. CCCCIↃↃↃↃ

ↃMↃ. ↃↀↃ. ↃCIↃↃ. $\overset{\text{CM}}{\text{X.}}$ $\overset{\text{Cↀ}}{\text{X.}}$ $\overset{\text{CCIↃ}}{\text{X.}}$

Il Fine.